

Geschiedenis van
de Stelling van Amsterdam

1e Luitenant J.G. Gleijsteen (1e Gedeelte) en
1e Luitenant J.M. Sluijs (2e Gedeelte).

Openbare versie.

Deze uitgave is de digitalisering van het handgeschreven boek "Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam" uit 1908-1910.

Originele toevoegingen en wijzigingen zijn in de tekst opgenomen en doorhalingen zijn als zodanig gemarkeerd. Onderstrepingen zijn niet overgenomen. Briefnummers en andere codes in de kantlijn zijn gedigitaliseerd maar niet in deze uitgave opgenomen.

De werkzaamheden zijn uitgevoerd door de volgende personen:

Invoer en controle van tekst: Otto Bodemeijer, Jan Brilleman, Wil Fries, Jan Meester, Aad Möntemann, Nicky Schuurman, Lex Tempelman, Jan Vos en Mirjam de Wijk

Indeling controle: Jan Brilleman, Wil Fries, Aad Möntemann, Lex Tempelman en Jan Vos.

Database, coördinatie en eindredactie: René Ros.

Een uitgave van het Kenniscentrum Waterlinies in samenwerking met het Documentatiecentrum Stelling van Amsterdam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 1. Bladwijzer van de Beschrijving der Stelling van Amsterdam.

1.1	Gebied der Stelling	1	<i>De genoemde paginanummers zijn volgens de originele nummering, niet van deze reproductie.</i>
	Hoofdverdedigingslijn	7	
	Omtrek en oppervlakte	9	
	Forten en classificaties	10	
	Onderverdeling	17	
	Inundatiën c.a.	27	
	Personeel tot het stellen der inundatiën	71	
	Gemeenschapsmiddelen	80	
	Militaire wegen	85	
	Militaire bruggen	97	
	Beplantingen	101	
	Bewapening	113	
	Groot flankement	118	
	Verwijdering vuurmonden uit de forten	129	
	Snelvuurmaterieel	135	
	Sectorparken	143	
	Algemeen Verdedigingspark	147	
	Opleggen van projectielen	150	
	Inrichtingen van belang voor de aanmaak munitie en springstoffen	155	
	Overbrengen munitie bereden Artillerie	159	
	Bezetting	163	
	Fondsen bij mobilisatie	176	
	Stoombooten bij mobilisatie	178	
	Approviandeering en verpleging	180	
	Brandstoffen	224	
	Telegraphische en telephonische gemeenschap (in bewerking)	216	

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 2. Gebied der Stelling.

- 2.1 De Stelling van Amsterdam
(gegevens bijeengebracht door 1e Luit. J.G. Gleijsteen)
- 2.2 Volgens artikel 1. der Wet van 18 april 1874 (Stbl nr. 64) tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel omvat het vestingstelsel van het Koninkrijk der Nederlanden o.m. sub g. de Stelling van Amsterdam.
Art. 2 der genoemde Wet bepaalt de volgorde der voltooiing van het vestingstelsel, waaruit blijkt dat een gedeelte der Stelling van Amsterdam in de eerste, het overige gedeelte in de vierde plaats zou worden uitgevoerd.
Van de volgorde kon echter in bijzondere omstandigheden en voor enkele werken worden afgeweken.
Eerst in het najaar van 1881 werd door den toenmaligen M.v. O. Reuther een door hem aangenomen plan van versterking bij de Tweede Kamer der Staten Generaal ingediend.
Het ontwerp Reuther is wat de richting aangaat in hoofdzaak bij het voortwerken aan de Stelling gevolgd; de voornaamste der daarin gebrachte veranderingen zijn de wijziging in de richting van het N.W. front en de opname van het fort aan het Pampus.
De Stelling van Amsterdam omvat een groot deel van de provincie Noord-Holland, een klein deel van de provincie Utrecht benevens het Z.W. gedeelte van de Zuiderzee en een gedeelte van de Noordzee.
- 2.3 Blijkens de Bijlage I behoorende bij de Instructie voor Stellingcommandanten en Commandanten van Afzonderlijke forten voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar (Kon.Besl. d.d. 9 Januari 1901 Stbl no 23) maken de volgende gemeenten deel uit van het gebied der Stelling:
- 2.4 prov. Noord Holland. (1) (1) Marken?
Amsterdam.
Nieuwendam.
Buiksloot.
Landsmeer.
Broek in Waterland.
Monnikendam.
Ipendam.
Katwoude.
Edam.
Purmerend.
Warder.
Middelie.
Kwadijk.
Oosthuizen.
Beemster.
Oostzaan.
Zaandam.
Koog aan de Zaan.
Zaandijk.
Westzaan.
Assendelft.
Beverwijk.
Wijk aan Zee en Duin.
Wijde Wormer.
Wormer.
Wormerveer.
Krommenie.
Uitgeest.
Heemskerk.
Jisp.
de Rijp.
Graft.
Akersloot.
Zuid-en Noord-Schermer.
Schermerhorn.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 2.5 Velsen.
Spaarndam.
Schoten.
Haarlem.
Haarlemmerliede en Spaarnwoude.
Sloten.
Haarlemmermeer.
Aalsmeer.
Nieuwer-Amstel.
Uithoorn.
Watergraafsmeer.
Diemen.
Ouder-Amstel.
Weesperkarspel. (a)
Weesp.
Muiden.
Naarden. (b)
Nederhorst den Berg. (c)
Ransdorp.
- (a) *Met uitzondering van het gedeelte dezer gemeente gelegen ten Z. van eene lijn, welke aanvankelijk de aaneensluitende deelen der groote verboden kringen van de keelzijde der forten Hinderdam en Uitermeer begrepen tusschen de grensscheiding der gemeenten Weesperkarspel en Nigtevecht en den N. teen van het talud van den Oosterspoorweg volgt, en verder loopt langs dien teen tot aan de grensscheiding tusschen de gemeenten Weesperkarspel en Naarden.*
- (b) *Met uitzondering van het gedeelte dezer gemeente gelegen ten O. eene lijn, welke van de O.-waarts uitspringende punt van het gebied der gemeente Weesperkarspel benoorden den Oosterspoorweg, loopt over het Provinciaal Magazijn aan den Westdijk tusschen Muiderberg en Naarden.*
- (c) *Met uitzondering van het gedeelte dezer gemeente gelegen ten O. van eene lijn, welke loopt van het punt waar de grensscheidingen der gemeenten Nigtevecht, Vreeland en Nederhorst den Berg elkander ontmoeten in de richting van den toren van Weesp.*
- 2.6 prov. Utrecht.
Nigtevecht. (d)
Abcoude-Baambrugge.
Abcoude-Proostdij.
Vinkeveen.
Mijdrecht.
Wilnis.
- (d) *Met uitzondering van het gedeelte dezer gemeente gelegen binnen den groote verboden kring van het fort Hinderdam.*
- 2.7 Opgemerkt dient te worden dat de gemeenten Bloemendaal en Hilversum volgens Bijlage II van de "Memorie van grondslagen voor de approviandeering enz" tot het approviandeeringsgebied der Stelling van Amsterdam doch niet tot het hierboven aangegeven Stellinggebied behooren terwijl de gemeenten Nederhorst den Berg, Nigtevecht en Weesperkarspel geheel in het bedoelde approviandeeringsgebied doch gedeeltelijk in het meergemelde Stellinggebied zijn gelegen en ten slotte dat de gemeente Naarden geen deel van het approviandeeringsgebied der Stelling van Amsterdam uitmaakt evenwel een gedeelte der gemeente Naarden tot het gebied van bedoelde Stelling behoort.
(zie noten a, b, c en d.)
- 2.8 Te water omvat het gebied der Stelling van Amsterdam: het gedeelte der Zuiderzee, begrepen tusschen den vasten wal van de provincie Noord-Holland en eene lijn, welke aanvankelijk de O. grens van de gemeente Muiden in de Zuiderzee volgende, loopt van de N.O. punt van het gebied der genoemde gemeente naar de meest O. punt van het eiland Marken en verder in de richting van den toren van Hoorn tot eene lijn, welke in recht O. richting de grensscheiding tusschen de gemeenten Beets en Oosthuizen verlengt, om van daar bij die grensscheiding aan den vasten wal aan te sluiten;
het gedeelte van de Noordzee, ingesloten door de lijnen, welke in recht W. richting verlengen de grensscheidingen tusschen de gemeenten Castricum en Heemskerk, en Velsen en Bloemendaal tot aan de lijn van 80 d.M. diepte langs de Noord-Hollandsche kust, en eene lijn, welke in algemeene strekking deze dieptelijn volgt.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 3. Hoofdverdedigingslijn.

- 3.1 De hoofdverdedigingslijn loopt langs:
- 3.2 de O. kade van den Buitenpolder IJdoorn, den Noorder IJ- en Zeedijk tot en met de haven van Edam, den N. en den W. rand van Edam, den N. en den W. ringdijk van de Purmer tot Kwadijker ophaalbrug; den kunstweg door Kwadijk; den W. dijk van den Overmeerschepolder; den Volgerweg, (gedeelte beO. ft. Nekkerweg opgehoogd) den Nekkerweg (gedeelte bez. ft. Nekkerweg opgehoogd), ~~den Zuiderzeeweg, het (verlengde) van de Beemstersloot,~~ den N. en den W. dijk van den polder Wormer, Jisp en Nek; de noordelijke en westelijke kade van den Menkerpolder den N. en den W. dijk van den Karnemelkspolder; de inundatiekeering Nauernasche Vaart-Dam; den wal Dam-Veldhuis-St.Aagtendijk, het in Z.-W. richting loopende (niet aan de staat behoorende) gedeelte van den St.Aagtendijk; den wal in den Zuidwijkermeerpolder, den N. dijk van het Noordzeekanaal; de W. Kade van den Zuid-Spaarndammerpolder; de positie bij Spaarndam, den Lagendijk en den Spaarwouder Liedeweg; den wal tusschen het fort bij de Liebrug en het fort de Liede; den N. en W. ringdijk van den Haarlemmermeerpolder, den wal door den Haarlemmermeerpolder; den Uiterweg; den N. oever van den Westeinderplas; den wal Kudelstaart-Uithoorn; den Z. rand van het dorp Uithoorn; den W. en N.W. oever van den Amstel, den N. oever van de oude Waver en van de Winkel, het slot (bezuiden Abcoude); den W.oever van den Angstel; den O. rand van het dorp Abcoude; den N. oever van het Gein; den wal tusschen den Geindijk en het fort bij Nichtevecht; de Velderslaan, den N. oever van de Oude Vecht, de grens, met de Nieuwe Hollandsche Waterlinie tot ongeveer Klomp; den W. oever van de Vecht van ongeveer Klomp tot Muider; den Zeedijk tot het werk aan het IJ vóór Diemerdam.
- 3.3 De strook Muider-fort aan het Pampus-werk aan het IJ op het vuurtoreneiland (met het werk aan het IJ vóór Diemerdam in 2e linie) zal door de bezetting der genoemde sterkten moeten worden bewaakt en verdedigd in samenwerking met de Marine.
- 3.4 ~~Op die gedeelten, waar het niet of minder gewenscht voorkwam de hoofdverdedigingslijn vóór min of meer breede wateren te brengen kan in verband met de aard van het terrein of het beloop der inundatiën eene tijdelijke verdedigingslijn worden ingenomen, waarbij de ondersteuning door vuur uit de hoofdverdedigingslijn zoo mogelijk zal geschieden doch in den regel geene reserves tot versterking naar die tijdelijke opstelling zullen oprukken.~~
- 3.5 Uit de bijlage I, behoorende bij de Instructie voor Stellingcommandanten en Commandanten van Afzonderlijke Forten voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar, (Kon. Besluit d.d. 9 Januari 1901 Stbl no 23) kan worden afgeleid, dat de grens tusschen de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie loopt: langs een lijn, die de grensscheidingen tusschen de gemeenten Ruwiel, Wilnis, Vinkeveen, Loenersloot, Abcoude-Baambrugge, en Vreeland volgt tot het punt, waar de grensscheidingen der gemeenten Nigtevecht, Vreeland en Nederhorst den Berg elkander ontmoeten, van dit punt langs eene lijn naar den toren van Weesp tot en langs de Z. grens der gemeente Nigtevecht, in aansluiting met en langs den grooten verboden kring van het fort Hinderdam op het gebied der gemeente Nigtevecht en op het gebied der gemeente Weesperkarspel, aansluitende met en langs den grooten verboden kring van het fort Uitermeer aan de keelzijde tot den N. teen van den Oosterspoorweg, vervolgens langs dien teen tot aan de grensscheiding tusschen de gemeente Weesperkarspel en Naarden, welke aanvankelijk in N.O. richting gevolgd bij de Oostwaarts uitspringende punt van het gebied der gemeente Weesperkarspel verlaten wordt om over het Provinciaal Magazijn aan den Westdijk tusschen Muiderberg en Naarden de Zuiderzee te bereiken.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 4. Omtrek en oppervlakte.

- 4.1 Het gedeelte der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, waarin de forten Hinderdam en Uitermeer zijn gelegen, zal na het eventueel verlaten of doorbreken van die Linie en als bedoelde forten niet in 's vijands handen zijn gevallen met daarin gelegen werken, batterijen en daarin aanwezige bezettings- en bewakingstroepen overgaan tot den Stelling van Amsterdam.
- 4.2 De omtrek van de Stelling van Amsterdam, voor zoveel zij eventueel door troepen zal worden bezet - het kustfort bij IJmuiden buiten beschouwing gelaten - bedraagt ongeveer 120 K.M., waarvan ongeveer 90 K.M. landfront, de oppervlakte van het zooveen aangeduide Stellinggebied ± 74000 H.A.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 5. Forten en classificaties.

5.1 Opgave der Forten.

5.2 Bijlage II behorende bij de Instructie voor Stellingcommandanten en Commandanten van Afzonderlijke Forten voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar. (Kon. Besl. d. d. 9 Januari 1901 Stbl no 23) geeft met betrekking tot de Stelling van Amsterdam de volgende opgave van de forten, welke deel dier Stelling uitmaken, t.w.:

5.3 Het werk aan het IJ op het Vuurtoreneiland.

Het fort bij Edam.
Het fort bij Kwadijk.
Het fort benoorden Purmerend.
Het fort aan den Nekkerweg.
Het fort aan den Middenweg.
Het fort aan den Jisperweg.
Het fort bij Spijkerboor.
Het fort bij Marken-Binnen.
Het fort bij Krommeniedijk.
Het fort aan den Ham.
Het fort bij Veldhuis.
Het fort aan den St.Aagtendijk
Het fort bij Velsen.
Het fort Zuidwijkermeer.
De positie bij Spaardam.
Het fort bij Penningsveer.
Het fort bij Liebrug.
Het fort de Liede.
Het fort bij Vijfhuizen.
Het fort bij Hoofddorp
Het fort bij Aalsmeer.
Het fort bij Kudelstaart.
Het fort bij de Kwakel.
Het fort aan de Drecht.
Het fort bij Uithoorn.
Het fort Waver-Amstel.
Het fort in den Botshol.
Het fort aan de Winkel.
Het fort bij Abcoude.
Het fort bij Nigtevecht
De vesting Weesp.
De vesting Muiden.
Het werk aan het IJ vóór Diemerdam.
Het kustfort bij IJmuiden.
Het fort aan het Pampus.

5.4 Klassificatie.

5.5 Verzamelstaat geklassificeerde vestingwerken.

5.6 Volgens de betreffende classificatie-besluiten, genomen krachtens de artikelen 3 en 4 der Wet van den 21sten December 1853 Stbl N°. 128 (1), houdende bepalingen betrekkelijk het bouwen, planten en het maken van andere werken binnen zekeren afstand van Vestingwerken van den Staat, zijn - voor zooveel de Stelling van Amsterdam aangaat - gerangschikt onder de vestingwerken der eerste Klasse:

Het fort bij Edam.
Het fort bij Kwadijk.
Het fort benoorden Purmerend.
Het fort aan den Nekkerweg.
Het fort aan den Middenweg.
Het fort aan den Jisperweg.
Het fort bij Spijkerboor.
Het fort bij Marken-binnen.

(1) Art. 3.

Door Ons wordt bepaald wat vestingwerken zijn, tot welke klasse een vestingwerk of gedeelte daarvan behoort, welk vestingwerk of gedeelte daarvan in geen klasse wordt gerangschikt en ten aanzien van welke perceelen, hoezeer binnen eenen verboden kring liggende deze wet niet van toepassing zal zijn.

Art. 4.

Door Ons wordt almede bepaald:

- 1. welke aan te leggen werken vestingwerken zullen zijn;*
- 2. dat een te maken vestingwerk of een gedeelte daarvan tot eene en zoo ja tot welke klasse, of tot geene klasse zal behooren;*
- 3. dat een vestingwerk of gedeelte daarvan, in eene der klassen gerangschikt, voortaan tot eene andere of geene klasse zal behooren;*
- 4. dat een vestingwerk of een gedeelte daarvan, tot geene klasse behoorende, in eene klasse wordt gerangschikt;*
- 5. het tijdstip, waarop de verbodsbepalingen dezer wet beginnen of ophouden toepasselijk te zijn op percelen, welke tengevolge van vergrooing of verkleining van een vestingwerk binnen of buiten de verboden kringen komen te liggen.*

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 5.7 De linie Krommeniedijk-Zuidwijkermeer bestaande uit: *(2) Hierop volgt het niet aan den Staat behoorend deel van den z.g.n. Hoogen St. Aagtendijk.*
- het fort bij Krommeniedijk;
 - het fort aan den Ham;
 - den wal van den Dam tot het fort bij Veldhuis;
 - het fort bij Veldhuis;
 - den wal van het fort bij Veldhuis tot den Nieuwen dijk (2);
 - het fort aan den St.Aagtendijk;
 - het fort bij Velsen;
 - den wal in den Zuidwijkermeerpolder; en
 - het fort Zuidwijkermeer.
- 5.8 De positie bij Spaarndam bestaande uit:
- het fort benoorden Spaarndam;
 - den wal bewesten Spaarndam; en
 - het fort bezuiden Spaarndam.
- 5.9 De positie bij de Liede bestaande uit:
- het fort bij Penningsveer;
 - het fort bij de Liebrug;
 - den wal tusschen het fort bij de Liebrug en het fort de Liede;
 - het fort de Liede.
- 5.10 De linie door den Haarlemmermeerpolder bestaande uit:
- het fort bij Vijfhuizen;
 - het gedeelte wal tusschen het fort bij Vijfhuizen en de batterij aan den IJweg;
 - de batterij aan den IJweg;
 - het gedeelte wal tusschen de batterij aan den IJweg en het fort bij Hoofddorp;
 - het fort bij Hoofddorp;
 - het gedeelte wal tusschen het fort bij Hoofddorp en de batterij aan den Sloterweg;
 - de batterij aan den Sloterweg;
 - het gedeelte wal tusschen de batterij aan den Sloterweg en de batterij aan den Aalsmeerderweg;
 - de batterij aan den Aalsmeerderweg;
 - het gedeelte wal tusschen de batterij aan den Aalsmeerderweg en het fort bij Aalsmeer; en
 - het fort bij Aalsmeer.
- 5.11 De linie Kudelstaart-Uithoorn bestaande uit:
- het fort bij Kudelstaart;
 - den wal Kudelstaart-Uithoorn met uitzondering van het gedeelte vanaf de O. bedijking van den Legmeerpolder (Zuidelijk gedeelte) tot het dorp Uithoorn dat tot geene klasse behoort;
 - het fort bij de Kwakel;
 - het fort aan de Drecht; en
 - het fort bij Uithoorn;
- 5.12 Het fort bij Waver-Amstel.
Het fort in den Botshol.
Het fort aan de Winkel.
- 5.13 De linie Abcoude-Nigtevecht bestaande uit:
- het fort bij Abcoude;
 - de batterijen aan het Gein beoosten Abcoude;
 - den wal tusschen den Geindijk en het fort bij Nigtevecht; en
 - het fort bij Nigtevecht.
- 5.14 Bovenstaande rangschikking is geschied bij Koninklijk Besluit van 24 Augustus 1897 (Stbl 1897 N°. 197), terwijl mede tot de vestingwerken of gedeelte van vestingwerken der eerste klasse behooren:
- de vesting Weesp met uitzondering van de batterij de Roskam, die onder de derde klasse is gerangschikt, een en ander in gevolge Koninklijk Besluit van 25 Januari 1854 (Stbl 1854 N°. 8);
- de vesting Muiden met het Kasteel en de Westbatterij, ingevolge Koninklijk Besluit van 5 November 1879 (Stbl 1879 N°. 165);
- de werken aan het IJ, respectievelijk vóór Diemerdam en op het Vuurtoreneiland volgens Koninklijk Besluit van 28 April 1887 (Stbl 1887 N°. 85); en
- het kustfort bij IJmuiden volgens Koninklijk Besluit van 17 Juni 1884 (Stbl 1884 N°. 113).

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 5.15 ~~De forten bij Krommedijk, aan den Ham, bij Veldhuis, aan den St.Aagtedijk, bij Velsen, Zuidwijkermeer, benoorden en bezuiden Spaardam, bij Penningsveer, bij de Liebrug, de Liede, bij Vijfhuizen en bij Abcoude zoomede de vestingen Weesp en Muider, het werk aan het IJ op het Vuurtoreneiland en dat vóór Diemerdam (1) en het kustfort bij IJmuider zijn permanente werken, de overige forten z.g.n. verdedigbare aardwerken.~~ (1) Het werk aan het IJ vóór Diemerdam bevat wel een vijftal gebetonnerde lokaaltjes doch geen Hoofdgebouw.
- 5.16 Het fort aan het Pampus is een permanent verdedigingswerk gelegen in de Zuiderzee en niet geklassificeerd.
- 5.17 Aanhangig is geweest het onderzoek inzake eene semi-permanente inrichting van eene positie Uitermeer-Muiderberg. (2) (2) niet hier plaatse
- 5.18 **Verzamelstaat geklassificeerde vestingwerken.**
- 5.19 Bij verschillende Koninklijke Besluiten zijn ook geklassificeerd de werken deel uitmakende van de voormalige Stelling van Amsterdam.
- 5.20 Tot de vestingwerken of gedeelten van vestingwerken der derde klasse behooren ingevolge Koninklijk Besluit van 24 Augustus 1897 (Stbl 1897 N°. 197):
- 5.21 het fort aan de Zwet bestaande uit:
a. het werk benoorden den spoorweg Amsterdam naar Haarlem; en
b. de lunet bezuiden de trekvaart van Halfweg naar Haarlem;
- 5.22 het fort bij het Nieuwe Meer bestaande uit:
a. het werk benoorden de ringvaart van den Haarlemmermeerpolder; en
b. de lunet bezuiden deze ringvaart;
- 5.23 het fort Schiphol;
- 5.24 de werken bij Amstelveen, bestaande uit:
a. de post bij het Groote Loopveld, rechts, links en bewesten de ringsloot van den Bovenkerkerpolder; en
b. de post rechts en links van den weg naar de Hand naar Leiden;
- 5.25 de werken bij Ouderkerk bestaande uit:
a. de post aan de Bullewijk;
b. de post ten oosten en ten westen van de Amstel;
c. de post aan het Groote Loopveld;
- 5.26 het fort in den Laander- en West-Bijlmerpolder;
- 5.27 het werk Gaasp-Gein;
- 5.28 de werken beoosten Diemerbrug, bestaande uit:
a. de post aan de Vinkebrug rechts en links van de Muidervaart;
b. de post bij de Vierhuizen;
c. de post op de landtong de Sniep;
d. de post aan het Weespertolhek;
- 5.29 zoomede het Z.W. waarts van het fort bij Vijfhuizen dus W van de hierboven aangeduide hoofdverdedigingslijn gelegen. fort bij de Cruquius.
- 5.30 De vestingwerken of gedeelten van vestingwerken behorende tot geene klasse zijn de volgende posten:
de post aan het IJ bij Durgerdam;
de post aan het IJ bij den Schinkelhoek;
de post aan het Noord-Hollandsche kanaal bij de Slochterbrug;
de post aan de Kouhonerbraak;
de post op den Spaardammerdijk bij Halfweg;
de post tusschen Osdorp en Sloten;
de post bewesten Sloten;
de post in den Zuidpunt van den Bijlmermeerpolder;
de post aan de Weespervaart bij de Duivendrechtsche brug;
de post aan het IJ op het Diemberbuitenveld;
de post aan het IJ bij den afloop naar Diemen;
de post aan het IJ bij Immetjeshorn.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 5.31 De klassificatie van genoemde posten, die allen in vervallen toestand verkeerden, is geschied bij Koninklijk Besluit van 28 april 1887 (Stbl 1887 N°. 85).
- 5.32 Het voornemen heeft bestaan om door het "opmaken" van de daarvoor in aanmerking komende werken en posten der voormalige Stelling van Amsterdam eene tweede linie voor de huidige Stelling van Amsterdam te vormen.
De groote uitgaven - ook voor het onderhoud gevorderd - en de zeer ondergeschikte beteekenis der alsdan verkregen werkjes deden de M.v.O. Schneider hiervan afzien. (1)
- (1) zie Memorie van Toel. begroote uitgaven ten behoeve v/d voltooiing v/h vestingstelsel dienst 1896 (M.v.O. Schneider)*

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 6. Onderverdeling.

- 6.1 **Onderdelen.**
- 6.2 Ten behoeve van de bevelvoering wordt de Stelling van Amsterdam verdeeld in:
de 4 Sectoren:
a. IJpendam;
b. Zaandam;
c. Sloten;
d. Ouderkerk.
en het gebied der gemeente Amsterdam.
- 6.3 De sectoren zijn verdeeld in groepen en de groepen in vakken, t.w.
- 6.4 Sector IJpendam
- 6.5 Groepen: Vakken:
Edam Monnikendam.
Purmerend Edam.
 Kwadijk
 Beemster.
- 6.6 Sector Zaandam
- 6.7 Groepen: Vakken:
Wormerveer Knollendam.
Westzaan. Krommenie.
 Assendelft.
 Zuidereinde.
- 6.8 Sector Sloten
- 6.9 Groepen: Vakken:
Halfweg. Spaarndam.
 Liede.
Schiphol Vijfhuizen.
 Hoofddorp
 Aalsmeer
- 6.10 Sector Ouderkerk.
- 6.11 Groepen: Vakken:
de Nes Uithoorn.
Abcoude Waver-Amstel.
 Abcoude.
Diemerbrug Nigtevecht.
 Weesp
 Muiden
 Ransdorp.
- 6.12 In verband met het ontworpen stelsel van verpleging der bezetting en der burgerbevolking - waarmede de Commandanten der sectoren bemoeienis hebben is de scheidingslijn der sectoren aangegeven tot aan de gemeente Amsterdam; voor de groepen en vakken is de begrenzing niet doorgezet tot het hart der Stelling doch zijn de scheidingspunten in de hoofdverdedigingslijn aangenomen.
- 6.13 De forten bij IJmuiden en aan het Pampus zijn niet in het sectorverband opgenomen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 7. Grenzen.

- 7.1 **Grenzen der sectoren.**
- 7.2 De grenslijn tusschen de sectoren IJpendam en Ouderkerk loopt:
van den Noorder IJ- en Zeedijk te Uitdam langs de landgrenzen van de gemeente Ransdorp naar de N. grens van de gemeente Amsterdam.
- 7.3 De grenslijn tusschen de sectoren Zaandam en IJpendam loopt:
langs eene lijn op 400 M. O. van den Wormerweg (in de Beemster) evenwijdig aan dien weg getrokken tot de Z. grens van de gemeente Beemster, vervolgens langs bedoelde grens in O. richting, de W. en de Z. grens der gemeente Purmerend, de W. grens van de gemeente IJpendam, de W. grens der gemeente Landsmeer tot de N. grens van de gemeente Amsterdam.
- 7.4 De grenslijn tusschen de Sectoren Sloten en Zaandam loopt:
langs eene lijn op 300 M Z. van en evenwijdig met de Z. boord van het Noordzeekanaal getrokken tot en met Zijkanaal B; vervolgens langs den Z. boord van eerstgenoemd kanaal tot aan de W. grens der gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude; langs die grens over het Noordzeekanaal en den N. boord van dat kanaal tot de Hembrug en verder langs de W. zijde van die brug en den W. berm van den spoorweg Zaandam-Amsterdam tot de N.W. grens der gemeente Amsterdam.
- 7.5 De grenslijn tusschen de Sectoren Ouderkerk en Sloten loopt langs:
de O. grens van de gemeente Aalsmeer, de W. grens der gemeente Nieuwer-Amstel tot de Z. grens der gemeente Amsterdam.
- 7.6 **Grenzen der groepen.**
- 7.7 A. Sector IJpendam.
- 7.8 De groep Edam strekt zich uit:
van de Sectorgrens bij Uitdam tot aan de hoeve Kalversprong aan den N. ringdijk van den Purmer.
- 7.9 De groep Purmerend strekt zich uit:
van en met de hoeve Kalversprong aan den N. ringdijk van de Purmer tot aan de Sectorgrens beoosten Spijkerboor.
- 7.10 B. Sector Zaandam.
- 7.11 De groep Wormerveer strekt zich uit:
van de Sectorgrens beoosten Spijkerboor tot 300 M. N.O van den Zaanlandschen Communicatieweg.
- 7.12 De groep Westzaan strekt zich uit:
van 300 M. N.O. van den Zaanlandschen Communicatieweg tot aan de Sectorgrens nabij het Noordzeekanaal.
- 7.13 C. Sector Sloten.
- 7.14 De groep Halfweg strekt zich uit:
van de Sectorgrens nabij het Noordzeekanaal tot 100 M. N. W. van de IJ-tocht in den Haarlemmermeerpolder.
- 7.15 De groep Schiphol strekt zich uit:
van 100 M. N.W. van de IJ-tocht in den Haarlemmermeerpolder tot aan de Sectorgrens nabij Kudelstaart.
- 7.16 D. Sector Ouderkerk
- 7.17 De groep de Nes strekt zich uit: van de Sectorgrens nabij Kudelstaart tot aan het verlengde der Molenwetering in den Holendrechtterpolder ± 500 M. O. van de hoeve Wavervliet.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 7.18 De groep Abcoude strekt zich uit: van verlengde der Molenwetering en den Holendrechtterpolder ± 500 M. O. van de hoeve Wavervliet tot aan de grensscheiding van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en de Stelling van Amsterdam W. van en nabij de samenvloeiing van de Oude Vecht en de Nieuwe Vecht.
- 7.19 De groep Diemerbrug strekt zich uit: van de grensscheiding tusschen de Nieuwe Hollandsch Waterlinie en de Stelling van Amsterdam nabij Klomp tot aan de Sectorgrens bij Uitdam.
- 7.20 Grenzen der vakken.
- 7.21 A. Sector IJpendam.
- 7.22 1. Groep Edam.
- 7.23 a. Vak Monnikendam strekt zich uit: van de sectorgrens nabij Uitdam tot M.P. 15 op den Noorder IJ- en Zeedijk;
- 7.24 b. Vak Edam strekt zich uit: van M.P. 15 tot de groepgrens nabij de hoeve Kalversprong aan den N. ringdijk van de Purmer.
- 7.25 2. Groep Purmerend.
- 7.26 a. Vak Kwadijk strekt zich uit: van de groepgrens nabij de hoeve Kalversprong aan den N. ringdijk van de Purmer tot en met de sloot in de Beemster op 300 M. W. van en evenwijdig met den Purmerender weg loopende
b. Vak Beemster strekt zich uit: van de sloot in de Beemster op 300 M. W. van en evenwijdig met den Purmerender weg loopende tot de Sectorgrens O. van Spijkerboor.
- 7.27 B. Sector Zaandam.
- 7.28 1. Groep Wormerveer.
- 7.29 a. Vak Knollendam strekt zich uit: van de Sectorgrens O. van Spijkerboor tot de N.W.punt van den Karnemelkspolder.
b. Vak Krommenie strekt zich uit: van de N.W.punt van den Karnemelkspolder tot de groepsgrens nabij den Zaanlandschen Communicatieweg.
- 7.30 2. Groep Westzaan.
- 7.31 a. Vak Assendelft strekt zich uit: van de groepgrens nabij den Zaanlandschen Communicatieweg tot 750 M. Z.W. van den Nieuwendijk.
b. Vak Zuidereinde strekt zich uit: van 750 M. Z.W. van den Nieuwendijk tot de Sectorgrens nabij het Noordzeekanaal.
- 7.32 C. Sector Sloten
- 7.33 1. Groep Halfweg.
- 7.34 a. Vak Spaarndam strekt zich uit: van de Sectorgrens nabij het Noordzeekanaal tot 1000 M. N. van fort Penningsveer.
b. Vak Liede strekt zich uit: van 1000 M. N. van fort Penningsveer tot halverwege M.P. 21 en 20 op den ringdijk van den Haarlemmermeerpolder.
c. Vak Vijfhuizen strekt zich uit: van halverwege M. P. 21 en 20 op den ringdijk van den Haarlemmermeerpolder tot de groepgrens nabij de IJ-tocht.
- 7.35 2. Groep Schiphol
- 7.36 a. Vak Hoofddorp strekt zich uit: van de groepgrens nabij de IJ-tocht tot 500 M. N.W. van den Aalsmeerderweg.
b. Vak Aalsmeer strekt zich uit: van 500 M. N.W. van den Aalsmeerderweg tot de Sectorgrens nabij Kudelstaart.
- 7.37 D. Sector Ouderkerk.
- 7.38 1. Groep de Nes.
- 7.39 a. Vak Uithoorn strekt zich uit: van de Sectorgrens nabij Kudelstaart tot 150 M. Z. van het snijpunt van den kunstweg bij den Rooden Paal met den Amstedijk.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 7.40 b. Vak Waver-Amstel strekt zich uit: van 150 M. Z. van het snijpunt van den kunstweg langs Rooden Paal met den Amstedijk tot de groepgrens nabij de Winkel.
- 7.41 2. Groep Abcoude.
- 7.42 a. Vak Abcoude strekt zich uit: van de groepgrens nabij de Winkel tot en met de batterijen beoosten Abcoude rechts en links van het Gein.
b. Vak Nigtevecht strekt zich uit: van exclusief de batterijen beoosten Abcoude rechts en links van het Gein tot aan de groepgrens W. van Hinderdam.
- 7.43 3. Groep Diemerbrug.
- 7.44 a. Vak Weesp strekt zich uit: van de groepgrens W. van Uitermeer tot de hoeve Hoogerlust aan de Vecht. (1) bij Edam!
b. Vak Muiden strekt zich uit: van en met de hoeve Hoogerlust aan de Vecht tot en met het werk aan het IJ vóór Diemerdam.
c. Vak Ransdorp strekt zich uit: van en met het werk aan het IJ op het vuurtoreneiland tot de Sectorgrens nabij Uitdam. (1)

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 8. Inundaties.

- 8.1 De Stelling van Amsterdam is eene inundatiestelling. Het verdedigingsvermogen der genoemde Stelling wordt in groote mate verhoogd door het inundeeren van het polderterrein vóórwaarts (d.w.z. van Amsterdam afgekeerd) van de hoofdverdedigingslijn, voor zooveel deze niet de Zuiderzeekust volgt. De inundatiën hebben eene zeer afwisselende breedte. Behalve in het gedeelte der Stelling van Amsterdam benoorden Haarlem en bezuiden Uitgeest, waar zij de minste breedte zullen verkrijgen en tegen de hoogere (geest-)gronden te niet lopen, wordt de buitengrens dier onderwaterzettinge, bepaald door bestaande polderdijken dan wel zooals in "De Beemster" door opgehoogde wegen, waarbij aanwezige bruggen of duikers in oorlogstijd worden afgesloten of afgedamd.
- 8.2 Nota betreffende de inundatiën in de St.v.A. met bijbehorende kaart 1:50000.
De te inunderen polders ontvangen in oorlogstijd het inundatiewater uit de boezems, waarop zij in vreedestijd uitslaan.
Deze boezems zijn:
1. Schermerboezem;
2. Rijnlandsboezem;
3. Amstellandsboezem;
4. Boezem van het Noordzeekanaal; voor een tweetal kleine polders (den Kuijer- en den Hornpolder)
5. De Vechtboezem.
- 8.3 De bronnen voor het opzetten dier boezems in oorlogstijd tot z.g.n. inundatiepeil zijn de hoofdrievieren en de zee. Als grondbeginsel bij het bepalen van de peilen der op te zetten boezems (inundatiepeil) is aangenomen:
- 8.4 "in oorlogstijd daar op geen waterstanden toe te laten, die niet in vreedestijd in werkelijkheid voorkomt."
In verband met mogelijk onopzettelijk kleine overschrijdingen o.a. door getijwerking en regenval, zijn de officieële inundatiepeilen zelfs 0,05 à 0,10 M. lager gesteld dan die werkelijk voorkomende hoogste boezemstanden. Aldus zijn de inundatiepeilen van Schermerboezem en Amstellandsboezem gesteld op 0,15 M. ÷ N.A.P., dat van Rijnlandsboezem op 0,40 M. ÷ N.A.P. (van een klein gedeelte, den soms te vormen z.g.n. Liedeboezem (1)). Op 0,30 M. ÷ N.A.P. en van den boezem van het Noordzeekanaal op 0,15 ÷ N.A.P. (tot het inunderen van de hooge gronden in het W. deel der Stelling soms op 0,30 M ÷ N.A.P.)
- (1) De Liedeboezem, bestaande uit een gedeelte van de Haarlemmermeerringvaart en van de Liede kan van het overige gedeelte van Rijnlandse boezem door sluizen worden gescheiden, wanneer een vijand tracht laatstgenoemden boezem te verlagen door doorsteking der W. ringdijken van de te inunderen polders langs het Spaarne die inundatiën te doen verloop.*
De voeding van dien Liedeboezem en als gevolg daarvan aanvoer op de gevaaropende inundatiën blijft dan immer nog mogelijk vanuit het Noordzeekanaal door de sluizen te Halfweg.
De sluizen bij de vorming van den Liedeboezem betrokken zijn:
1e de damsluis bij de Poel N. van Vijfhuizen;
2e de damsluis aan het Z. O. einde van de Fuikvaart;
3e de damsluis in de Trekvaart W van de Liebrug
4e de Sluizen nabij het fort Bij Penningsveer;
5e de Sluizen bij Halfweg;
6e de damsluis bij Halfweg (Polanen)
- 8.5 Tot nadere toelichting diene de volgende opgaven van de gemiddelde zomerstanden der genoemde boezems:
1e van Schermerboezem: 0,58 ÷ N.A.P.
2e van Rijnlandsboezem: 0,65 ÷ N.A.P.
3e van Amstellandsboezem: 0,40 ÷ N.A.P.
4e van den boezem van het Noordzeekanaal: 0,45 ÷ N.A.P.
- 8.6 Waar dus in vreedestijd de boezemkaden en dijken van tijd tot tijd waterstanden keeren, die hooger zijn dan in oorlogstijd met speling worden toegelaten, daar springt het duidelijk in het oog dat de boezemkeeringen in de Stelling van Amsterdam in oorlogstijd niet door het met de nodige omzichtigheid op inundatiepeil brengen van de boezems kunnen bezwijken.
- 8.7 Als grondbeginsel bij het bepalen der peilen van de inundatiën in de polders is aangenomen:
"Slechts zooveel water (0,20 à 0,30 M) op de landerijen, enz. te brengen als noodig is tot het onbegaanbaar (onbevaarbaar en ondoorwaadbaar) maken van het geïnundeerde terrein."

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.8 Bij het beschouwen van het verschil tusschen inundatiepeil en zomerpeil, houde men rekening met den aard van het terrein, n.l. of het bouw- of grasland is. In het eerste geval zooals b.v. in den Haarlemmermeerpolder liggen de terreinen $\pm 0,80$ M. boven Zomerpeil, elders waar het grasvelden slechts $0,30$ à $0,40$ M. In verband daarmee is het inundatiepeil in den Haarlemmermeerpolder op $4\text{M} + \text{A.P.}$ aangenomen, terwijl de gemiddelde zomerwaterstand $5\text{M} + \text{A.P.}$ bedraagt.
Eindelijk is het soms wenschelijk, ten einde zoo min mogelijk accessen te hebben, kleinere polders binnen grootere- of poldergedeelten, die slechts weinig in peil verschillen, tot één kom te vereenigen, waarvan het inundatiepeil dan ongeveer voor al die gedeelten voldoende moet zijn als b.v. de Eilandspolder met Kamerhop en Graftermeer en de Beemster.
Bij het beschouwen van de uitgebreidheid der inundatiën op de kaart, springt in het oog, hoe lang de boezemkeeringen, vooral b.v. in den Haarlemmermeerpolder breede strooken grond (variërende tusschen 50 en 1000 M.) door hunne hogere ligging droog blijven.
- 8.9 Of nu de inundatieplassen door opwaaiing zich eenigszins verder gaan uitstrekken, dit schaadt de ringdijken niet, wier staal nog door zacht glooiende bermen van dikwijls aanzienlijke breedte beschermd worden tegen dat in sommige gevallen door opwaaiing woelend water.
De ringdijken blijven dus in oorlogstijd ook voor wat de inundatiën in de polders betreft in dezelfde conditie als in vreedetijd. Gevaren voor doorbraken zullen wanneer slechts in vreedetijd de waterkeeringen behoorlijk worden onderhouden, uit dien hoofde niet te duchten zijn.
- 8.10 De bebouwde kom der gemeente Amsterdam kan ten opzichte der haar omgevende boezems als die van Rijnland, Amstelland en het Noordzeekanaal als een eiland beschouwd worden, dat afzonderlijk in de bemaling zijner grachten (het stadswater van Amsterdam) door het stoomgemaal te Zeeburg kan voorzien.
Dat Stadswater samengesteld uit de z.g.n. buiten- en binnengrachten, die elk een afzonderlijk lijdelijk (hoogst toe te laten) peil kunnen gedoogen, wordt in vreedetijd zoowel als in oorlogstijd van Rijnlandsboezem en Amstellandsboezem gescheiden respectievelijk door de sluis in de Trekvaart naar Haarlem nabij de Gasfabriek der gemeente Amsterdam en de Overtoomsluis van Rijnlandsboezem en door de sluis in de Singelgracht bij het Leidsche Plein, de sluizen in den Amstel ter hoogte van het circus Oscar Carré en de sluis aan het O. einde der Singelgracht bij de Zeeburgerstraat van Amstellandsboezem, wanneer het lijdelijk peil der binnengrachten d.i. $0,20$ M + A.P. is bereikt.
- 8.11 Wanneer het Noordzeekanaal tot $0,15$ M + A.P. of tot $0,30$ M + A.P. wordt opgezet (standen van A.P. en daarboven zelfs van $0,28$ M + A.P. zijn meermalen voorgekomen) dan worden zoowel in vreedetijd als in oorlogstijd met de bestaande keeringen de buitengrachten van de binnengrachten gescheiden. (n.l. door sluiting van de schutsluis in het Westerkanaal, de Eenhoornsluis, de Nieuwe Haarlemmerschutsluis, de riolen onder de N.Z. Voorburgwal en onder Vijgendam en Damrak, de Kolksluis, de duiker in de Nieuwe Markt, de St. Anthoniesluis, de West-Indische sluis, de keersluis in den Oosterdoksdiijk, de Oosterdoksuis, de keersluis in het Oosterkanaal, de schutsluis vóór het stoomgemaal bij Zeeburg en de schutsluis in het Merwedekanaal bij Zeeburg).
- 8.12 De stadsgedeelten gelegen aan de buitengrachten kunnen zonder bezwaar een waterstand van $0,3$ M + A.P. verdragen wat o.a. blijkt uit het Reglement op het openen en sluiten der sluizen vóór de afsluiting van het IJ in 1872, waarin was voorgeschreven, dat de scheiding tusschen IJ en buitengrachten eerst bij een waterstand in het IJ van $0,30$ M + A.P. moest plaats hebben.
- 8.13 Uit het vorenstaande blijkt genoegzaam, dat de bebouwde kom der gemeente Amsterdam in oorlogstijd geen waterbezwaar heeft te duchten.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.14 **B. Hoe de boezems worden opgezet en de inundatiën daaruit worden gesteld. (1)** *(1) red.: A. is bij de digitalisering niet aangetroffen.*
- 8.15 I. Opzetten der boezems.
- 8.16 Bij het hiervolgende zij steeds in het oog te houden dat van het algemeene beginsel is uitgegaan, dat als inundatiewater te verkiezen is zoet water boven brakwater en brakwater boven zoutwater en dat daar van alleen wordt afgeweken, wanneer het tijdig tot stand komen der inundatiën niet meer zou verzekerd zijn.
Men komt zoo tot het aannemen van drie gevallen al naarmate men hoofdzakelijk zoet-, brak-, of zoutwater gebruikt tot het opzetten der boezems en tot het inunderen der polders.
Achtereenvolgens zal bij elke boezem worden vermeld op welke wijze deze in die gevallen a.(zoet), b(brak) en c (zoutwater) in hoofdzaken wordt opgezet.
- 8.17 a. inundeeren met rivierwater;
b. inundeeren met rivierwater aangevuld met Zuiderzeewater
c. inundeeren met rivierwater aangevuld met Noordzeewater.
N.B. Het water uit het Z. deel van de Zuiderzee heeft slechts 1/3 van het zoutgehalte van het water uit de Noordzee.
- 8.18 1. Schermerboezem
wordt tot inundatiepeil (0,15 M ÷ A.P.) opgezet door aanvoer van water:
- 8.19 a. langs het Merwedekanaal uit de Lek te Vreeswijk (wanneer dit kanaal ten minste niet meer voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie of voor de inundatiën bezuiden het Noordzeekanaal benodigd is) door de sluis bij Zeeburg en tot 0,20 M ÷ A.P. door de stadsgrachten op het Noordzeekanaal en door de sluizen tusschen dat kanaal en Schermerboezem ter Nauerna en Zaandam op laatstgemelden boezem.
- 8.20 b. uit het Z. gedeelte der Zuiderzee (dit water heeft ongeveer driemaal geringer zoutgehalte dan het N. der Zuiderzee en dan de Noordzee) aangevoerd.
onmiddellijk: door de sluizen te Schardam (buiten de Stelling gelegen), Edam en Monnikendam en:
middellijk: door de Oranjesluizen te Schellingwoude uit het Noordzeekanaal op Schermerboezem door de sluizen te Nauerna en Zaandam. Dit geval doet zich voor als de Zuiderzee de gewoonlijk voorkomende standen aanneemt en Lekwater niet beschikbaar is.
- 8.21 c. uit de Noordzee en het N. deel der Zuiderzee (kortweg zeewater) hoofdzakelijk aangevoerd.
onmiddellijk: door de sluiten te Nieuwediep (voor zooverre deze niet moeten dienst doen voor de Stelling van den Helder) en de van Ewijkksluils, allen buiten de Stelling gelegen en middellijk: door de sluizen te IJmuiden uit het Noordzeekanaal op Schermerboezem door de sluizen te Nauerna en Zaandam.
Dit geval doet zich voor als geen Lekwater tot dit doel beschikbaar is en de Zuiderzee te lage standen aanneemt om daaruit water te kunnen aanvoeren.
- 8.22 De scheiding van de inundatiën uit Schermerboezem en Noordzeekanaalboezem wordt gevormd door de inundatiekeering fort Veldhuis-Assumburg, waarin een inundatieduiker W. van en nabij ft. Veldhuis (zie blz. 42)
- 8.23 2°. Rijnlandsboezem
wordt tot inundatiepeil (0,40 M ÷ A.P.) opgezet door:
- 8.24 a. Rivierwater, aangevoerd uit het Scheur en de Nieuwe Maas, den Buiten-IJssel en den Leidschen Rijn met gebruik van water uit het Merwedekanaal.
Dit geval doet zich voor als men het vrije en onbelemmerde gebruik heeft van de inlaatmiddelen aan de Nieuwe Maas, Buiten-IJssel en Lek en als het Merwedekanaal niet voor aanvoer van water voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie behoefte dienst te doen;
- 8.25 b. Rivierwater uit het Scheur en de Nieuwe Maas, den Buiten-IJssel en den Leidschen Rijn, doch waarbij het gebruik van het Merwedekanaal is uitgesloten.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.26 c. Zuiderzeewater, aangevuld zoo noodig door zeewater, aangevoerd:
middellijk: uit het Noordzeekanaal en het Stadswater van Amsterdam door de sluizen te Spaarndam en Halfweg, de Overtoomsuis en de sluis in de Trekvaart bij de Gasfabriek der gemeente Amsterdam.
onmiddellijk: door de vóór de Stelling gelegen sluizen te Scheveningen en Katwijk.
Dit geval doet zich voor als men niet over rivierwater kan beschikken hetzij door te lage buitenwaterstanden, hetzij door dien de vijand meester is van de inlaatmiddelen voor dat water.
- 8.27 Uit Rijnlandsboezem wordt geïnundeerd tot en met den Zuider-Legmeerpolder (zie blz. 42).
- 8.28 3°. Amstellandsboezem wordt tot inundatiepeil (0,15 M + A.P.) opgezet met:
- 8.29 a. Rivierwater aangevoerd door het Merwedekanaal uit de Lek;
- 8.30 b. Zuiderzeewater aangevoerd:
onmiddellijk door de Ipenslooter- en Diemerdammersluizen en
middellijk uit het Noordzeekanaal en het Stadswater van Amsterdam door de sluizen tusschen Amstelland en het Noordzeekanaal (bij Zeeburg) en tusschen Amstelland en het Stadswater van Amsterdam (sluis in de Singelgracht bij het Leidsche plein, Amstelsluizen ter hoogte van het circus Oscar Carré en de sluis aan het O.einde der Singelgracht bij de Zeeburgerstraat.)
- 8.31 c. Zuiderzeewater als onder b zoo noodig aangevuld met zeewater en zoo mogelijk door de Muiderzeesluis.
- 8.32 Uit Amstellandsboezem wordt geïnundeerd tot en met de polders Het Hoog en Groenland, de Roodenmolen en Donkervliet (zie blz. 44).
- 8.33 4°. Boezem van het Noordzeekanaal.
wordt opgezet tot inundatiepeil (0,15 M - A.P. tot inundeeren van de hooge gronden in het W. deel der Stelling soms op 0,30 M + A.P.)
- 8.34 a. met Rivierwater, aangevoerd zooveel mogelijk door het Merwedekanaal uit de Lek en aangevuld als dit zonder bezwaar geschieden kan met water uit Rijnlandsboezem opgemalen met de stoomgemalen te Spaarndam en Halfweg. Mocht dit laatste niet raadzaam zijn dan aangevuld met water uit de Zuiderzee door de Oranjesluizen te Schellingwoude.
- 8.35 b. met Zuiderzeewater, aangevoerd zooveel mogelijk door de Oranjesluizen te Schellingwoude en verder aangevuld zoo mogelijk door opmaling uit Rijnlandsboezem. Mocht dit laatste niet raadzaam zijn dan aangevuld met zeewater.
- 8.36 c. met Zeewater aangevoerd door de Noordzeesluizen te IJmuiden.
- 8.37 Het opzetten van het Merwedekanaal en van de Vecht geschiedt door de zorgen van den Commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie.
- 8.38 Ten slotte zij nog opgemerkt dat, wanneer de Stelling van Amsterdam niet onmiddellijk na het bijeenroepen der Nationale Militie wordt aangevallen - wat niet wel denkbaar schijnt - men de verschillende boezems reeds vóór zij tot inundatiepeil moeten worden opgezet vermoedelijk zonder bezwaar kan opzetten tot een peil, dat 0,05 à 0,10 M. lager is dan inundatiepeil (voorbereidingspeil) en de bemaling in de polders kan staken tot de slooten op het punt zijn over te loopen.
Het voorbereidingspeil is het peil, waarbij het land nog niet onderloopt. Het denkbeeld is om zoo mogelijk voorbereidingspeil en inundatiepeil zoodanig te beschouwen, dat beide zaken in elkaar kunnen vloeien.
- 8.39 II. Het stellen van de inundatiën in de polders
- 8.40 1. Uit Schermerboezem.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.41 Zeevang.
Inundatiepeil = + 1,20
Zomerpeil = + 1,87
Landpeil (nulpunt der peilschalen) = 1,13 ÷ N.A.P.
De inlating geschiedt met de daartoe geschikt gemaakte sluizen te Edam (Pompsluis) en te Oosthuizen.
Deze polder is tevens bestemd om c.q. tijdelijk als waterberging dienst te doen van het bij gunstige standen van de Zuiderzee - meer dan door de betrekkelijk nauwe boezemkanalen kan verzwolgen worden - ingelaten water.
- 8.42 Beemster.
I.P. = + 3,15
Z.P. = + 4,05
Middenpolder
Arenbergerpolder ÷ 4,27
Bovenpolder ÷ 4,00
Hooge Kilpolder ÷ 4,13
Lage Kilpolder ÷ 4,35
De inlating geschiedt in hoofdzaak met de inlaatsluis in den Zuiderringdijk; het gedeelte ten N. der buitenkeering wordt drasgezet hoofdzakelijk met de bestaande inlaatduikers bij de stoomgemalen.
- 8.43 Eilandspolder met Kamerhop en Graftermeer
I.P. = + 1,35
Z.Pn. = ÷ 1,90 ÷ 3,90 ÷ 3,89.
De inlating geschiedt in hoofdzaak met de inlaatsluis bij Spijkerboor en voorts met de daartoe geschikt gemaakte schutsluizen te de Rijp en West-Grafdijk.
De kaden die Kamerhop en Graftermeer van den Eilandspolder scheiden, worden doorgestoken.
- 8.44 Starnmeerpolder.
I.P. = + 3,30
Z.P. = + 4,30
De inlating geschiedt met de inlaatsluis in den O. ringdijk.
- 8.45 Oostwouderpolder. (1) *(1) red.: vermoedelijk incorrect, het inundatiepeil is lager dan zomerpeil.*
I.P. = + 1,25
Z.P. = + 1,14
De inlating geschiedt met den inlaatduiker bij fort Markenbinnen.
De Markerpolder (waterstaatkundig één met den Oostwouderpolder) wordt daarbij drooggehouden door eene schotbalkkeering aan de brug bij het fort Markenbinnen en afdamming van eene sloot benoorden dat fort.
- 8.46 Polder het Woud.
I.P. = +0,60
Z.P. = +1,10
De inlating geschiedt met ~~een in oorlogstijd te maken sluitbare beschoede overlaat in den Z. ringdijk~~ de Boerensluis en de Woudaapsluis.
De polder heeft een eigen voorbereidingspeil doch de gestelde inundatie ligt gemeen met die van den Uitgeester Broekpolder benoorden de inundatiekeering.
- 8.47 Westwouderpolder.
I.P. = 0,75
Z.P. = 1,10
De inlating geschiedt hoofdzakelijk met een ~~in oorlogstijd te maken sluitbare beschoede overlaat in den O. polderkade~~ inundatieduiker in de O. polderkade nabij de Stierop.
- 8.48 Uitgeester- en Heemskerker Noord- en Zuid-Broekpolder N.
O. van de inundatiekeering Veldhuis-Assumburg.
I.P. = + 0,60
Z.P. = + 1,35
De inlating geschiedt met de daartoe geschikt gemaakte vóór de Stelling gelegen schutsluis bij het Stoomgemaal te Uitgeest.
Voeding der inundatie c.q. door den inundatieduiker bij fort Veldhuis uit de inundatie ten Z.W. der inundatiekeering Veldhuis-Assumburg.
- 8.49 2. Uit Rijnlandsboezem.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.50 Waarder-, Veer- en Zuiderpolders.
I.P. = ÷ 1,00 ÷ 0,80 ÷ 0,65
Z.P. = ÷ 1,40 ÷ 1,55 ÷ 1,25
De inlating geschiedt bij elk dier polders met een inlaatduiker in den O. polderdijk.
- 8.51 Romolen, Vereenigde Gr. & Kl. polders, Vijfhuizer en Poelpr.
I.P. = ÷ 0,60
Z.P. = ÷ 1,25 ÷ 1,55 ÷ 1,10 ÷ 1,30 à ÷ 1,55 ÷ 1,25
Van deze polder wordt één inundatiekom gemaakt door het doorsteken van de kaden, die hen thans scheiden.
De waterinlaat geschiedt in hoofdzaak met den inlaatduiker bij de damsluis in de Haarlemmermeerringvaart bij Vijfhuizen.
- 8.52 Haarlemmermeerpolder. Z.W. van de wal door dien polder.
I.P. = ÷ 4,00
Z.P. = ÷ 5,00
De waterinlating geschiedt met de schut- tevens inlaatsluis te Aalsmeer, in den aanvang geholpen door de zeer gemakkelijk, aanzienlijk te verruimen inlaatmiddelen bij de stoomgemalen "de Cruquius" en "de Leeghwater".
Gesloten worden de doorlaatsluizen in IJtocht, Hoofdvaart en Slotertocht.
Coupures in de gemeenschapslinie worden gesloten in IJweg, Kruisweg, W.- en O.-Hoofdweg, Sloterweg en Aalsmeerderweg.
Het stoomgemaal de Lynden blijft het ten N.O. van de linie gelegen gedeelte bemalen.
De gracht van het fort bij Aalsmeer kan onafhankelijk van het water in den polder worden opgezet.
- 8.53 Zuider-Legmeerpolder.
I.P. = ÷ 3,40
Z.P. = ÷ 4,90
De waterinlating geschiedt met de inlaatsluis achter het fort bij Kudelstaart.
Daarbij moet de damsluis bij de Kwakel gesloten zijn.
De grachten van fort Kudelstaart kan uit Rijnlandsboezem worden opgezet en op den Zuider-Legmeerpolder worden afgelaten.
- 8.54 3. Uit Amstellandsboezem.
- 8.55 Uithoornsche en Kalslagerspolder.
I.P. = ÷ 0,65
Z.P. = ÷ 1,30
De waterinlating geschiedt met de daartoe geschikt gemaakte schutsluis te Uithoorn, in den aanvang hoofdzakelijk geholpen door de vóór de Stelling liggende Jan Ploegersluis.
In de gemeenschapslinie de Kwakel-Uithoorn moet de damsluis bij het Thamerhuis gesloten en verschillende coupures in die wal gedicht worden.
- 8.56 Weilands- of Bloklandspolder.
I.P. = ÷ 0,90
Z.P. = ÷ 1,40
De inlating geschiedt met de inlaatsluis in den Z. Drechtdijk O. van de damsluis in de Drecht
- 8.57 Polder de Ronde Veenen.
I.P. = ÷ 1,20 later ÷ 1,10
Z.P. = ÷ 1,75
De inlating geschiedt hoofdzakelijk met de Hoflandsche inlaatsluis, de Proostdijer- en de Demmeriksche sluis.
- 8.58 2e Bedijking der Mijdrechtsche Droogmakerij.
I.P. = ÷ 3,85
Z.P. = ÷ 4,75
Het water wordt ingelaten uit den polder de Ronde Veenen met de inlaatsluis voor de 2e Bedijking (de grondduiker van de 2e naar de 3e Bedijking onder de Kerkvaart wordt gesloten.)
De gracht van het fort bij Uithoorn kan onafhankelijk van het polderwater worden opgezet.
- 8.59 3e Bedijking der Mijdrechtsche Droogmakerij.
I.P. = ÷ 4,35
Z.P. = ÷ 5,10
Het water wordt ingelaten uit den polder de Ronde Veenen met de inlaatsluis voor de 3e Bedijking.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.60 1e Bedijking der Mijdrechtsche Droogmakerij.
I.P. = + 4,10
Z.P. = + 5,30 ÷ N.A.P.
De waterinlating geschiedt met de inlaatsluis voor de 1e Bedijking in den Z. Amsteldijk.
- 8.61 Droogmakerij Groot-Mijdrecht.
I.P. = + 4,85
Z.P. = + 6,10
De waterinlating geschiedt met de inlaatsluis voor Groot-Mijdrecht bij het fort Waver-Amstel.
Het grachtwater van evengenoemd fort kan onafhankelijk van het polderwater worden opgezet.
- 8.62 Polders Botshol en Nellestein.
I.P. = eerst ÷ 1,20 later ÷ 1,10
Z.P. = + 2,25
Het water uit de Ronde Veenen wordt door doorsteking van de kaden, die het van de polders Botshol en Nellestein scheiden in die polders gebracht.
- 8.63 Polder Het Hoog- en Groenland, Roodenmolen en Donkervliet.
I.P. = + 1,20 later ÷ 1,10
Z.P. = + 2,05 later ÷ 2,05, ÷ 1,80
Het inlaten van water geschiedt door drie hevelbuizen opgesteld nabij de Slotbrug Z. van Abcoude en het doorsteken van de kaden tusschen die polders.
- 8.64 Polder de Winkel.
I.P. = + 1,30
Z.P. = + 1,80
De inlating geschiedt door de goot van den schepradmolen van dien polder.
- 8.65 Oostzijdsche-, Garster- en N. deel Hoekerpr.
I.P. = + 1,15
Z.P. = + 1,85, ÷ 1,70, ÷ 1,80
Van deze drie polders (N. deel van den Hoekerpolder 't laagst gelegen gedeelte) wordt één kom gemaakt door het doorsteken van de kaden, die hen thans scheiden.
De waterinlating geschiedt hoofdzakelijk met den inlaatduiker en de inlaatsluis voor den Garsterpolder uit het Merwedekanaal. (Amstellandsboezempand) De grondduikers onder het Merwedekanaal moeten evenals de duiker in de Grootte Coupure geopend zijn.
De coupures en de doorlaatbuizen in den gedekte gemeenschapsweg Geindijk-Nigtevecht, moeten gedicht respectievelijk gesloten worden.
- 8.66 Aetsveldesche polder
(moet aanvankelijk niet geinundeerd worden)
I.P. = + 1,15.
Z.P. = + 1,80
De inlating kan geschieden met de inlaatsluis in den O. Merwedekanaaldijk Wanneer het W. deel van den polder moet geinundeerd worden, moeten de grondduikers onder het Merwedekanaal in dien polder geopend worden.
- 8.67 4e Uit den Boezem van het Noordzeekanaal.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.68 Uitgeester en Heemskerker Noord en Zuid-Broekpolder Z.W. der keering Veldhuis-Assumburg.
I.P. = + 0,00.
Z.P. = + 1,30
en Wijker Broekpolder.
I.P. = + 0,00.
Z.P. = + 0,90
De inlating geschiedt door de damsluis bij het fort aan den St. Aagtendijk en door de duikers in de haven van Beverwijk en in den St.Aagtendijk.
Het Noordzeekanaal moet tot 0,3 M + A.P. worden opgezet, den damsluis in de ringsloot van den Zuidwijkermeerpolder worden gesloten.
Moet de waterstand in het Noordzeekanaal worden verlaagd dan wordt de damsluis in zijkanaal A ter hoogte van fort bij Velsen gesloten.
Tracht de vijand de hooge inundatie bezuiden de keering Veldhuis-Assumburg op die ten N. der keering af te tappen dan wordt de O. opening der sluis bij het fort aan den St. Aagtendijk gesloten om de gracht voor den St.Aagtendijk op peil te houden. Het Noordzeekanaal wordt weder tot 0,30 M + A.P. opgezet, de damsluis in zijkanaal A hierboven bedoeld geopend en water ingelaten door de W. openingen van de sluis bij fort aan den St.Aagtendijk.
- 8.69 Buitenlanden onder Beverwijk en Wijk a/Z en Meerweiden (1) 0,65
I.P. = + 0,20 (2) -1,60
Z.P. = + 0,45 (1)
Het Noordzeekanaal moet tot 0,30 M + A.P. worden opgezet, de meergenoemde damsluis in zijkanaal A geopend zijn. De landen zijn grootendeels boezemlanden, die met hun waterstand op en neergaan met dien op het Noordzeekanaal en dus vanzelf geïnundeerd worden.
- 8.70 Zuidwijkermeerpolder. (2) -1,60
I.P. = + 0,80
Z.P. = + 2,40 (2)
De inlating geschiedt door de kokers in de damsluis in Zijkanaal A en den duiker in de keel van fort bij Velsen.
De doorlaatsluizen in den wal door den Zuidwijkermeerpolder moeten gesloten worden.
- 8.71 Noordwijkermeerpolder
I.P. = + 0,30
Z.P. = + 2,00
De inlating geschiedt door een te maken afsluitbare beschoeide overlaat in den W. dijk van Zijkanaal A.
- 8.72 Noordspaarndammerpolder.
I.P. = + 0,50
Z.P. = + 2,60
De inlating geschiedt door een te maken afsluitbare beschoeide overlaat in den Z.O. hoek des polders.
- 8.73 Velsbroek.
I.P. = + 0,20
Z.P. = + 0,45
Het Noordzeekanaal moet opgezet worden tot 0,30 M. + A.P.
De inlating geschiedt door de Hader- en Oostlaandersluizen.
Het water in de gracht van het fort benoorden Spaarndam kan afgescheiden worden van het overige polderwater.
Ook speling met water in die gracht bij vorst mogelijk.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.74 Oude Spaarndammerpolder met Verdolven Landen en Schootervlieland.
I.P. = + 0,30
Z.P. = + 0,90
De waterinlating geschiedt met den inlaatduiker in de O. polderkeering (grindweg). Vooraf wordt de damsluis in het kanaal naar de kleine sluis bij het Spaarne gesloten, die bij het Stoomgemaal achter het fort bezuiden Spaarndam geopend.
Het water wordt aangevoerd door de Boezemsluis te Spaarndam.
Uit den Ouden Spaarndammerpolder voert een duiker het inundatiewater naar de Verdolven Landen.
Door zooveel water in den Ouden Spaarndammerpolder aan te voeren, dat de W.kade overloopt, wordt het Schootervlieland dras gezet.
De uitmonding van de waterlopen naar het Spaarne moeten worden afgedamd.
Ouden Spaarndammerpolder, Verdolven Landen en Schootervlieland kunnen ook geïnundeerd worden door opmaling met Rijnlandsboezem.
- 8.75 Kuyer- en Hornpolder.
I.P. = + 0,75
+ 1,60 = Z.P. = + 1,35.
Uit den Vechtboezem worden de Kuyer- en de Hornpolder geïnundeerd door drie hevelbuizen opgesteld aan de N bekading van den Kuyerpolder ~~Z van en tegenover het Gemeentehuis van Nigtevecht~~ W van het N.einde der Petersburgsche laan.
De kade tusschen de genoemde polders wordt doorgestoken.
- 8.76 **C. Korte beschouwingen in verband met overvoering der inundatiën.**
- 8.77 Voor eene overvoering door een rechtstreekschen aanvoer van water van 's vijands zijde langs de boezemkanalen met het doel onze boezems zoo hoog op te zetten, dat de kaden overloopen of bezwijken, behoeft geen vrees te bestaan.
- 8.78 Zoolang de groote boezems deels buiten deels binnen de Stelling liggen, zoolang in elke boezem de kaden vrij algemeen overal even hoog liggen, in zooverre dat de eenigszins lagere en hoogere boezemkaden vrij gelijkelijk zich verdeelen, en zoo lang er verval noodig is, om water in kanalen te doen stroomen, zóó lang ook zal door een dergelijken aanvoer het terrein aan 's vijands zijde eerder verdrinken dan het onze.
- 8.79 Wat nu speciaal den toestand in het Hoogheemraadschap van Rijnland aangaat, is het gebleken dat - uitgezonderd de onder water te zetten polders langs het Spaarne, de kaden aan onze zijde over het algemeen hooger zijn dan bij vele polders Z. en Z.O. van den Haarlemmermeerpolder, zoodat wanneer b.v. een vijand eene poging waagde om van uit Katwijk de polders rondom Amsterdam te doen onderloopen, binnen de Stelling van Amsterdam alle kaden nog boven water zouden zijn als reeds een groot aantal polders en groote droogmakerijen buiten de Stelling moest zijn ondergelopen waaruit natuurlijk doorbraken aan 's vijands zijde zouden voortvloeien.
- 8.80 Partiele overvoeringen kunnen b.v. door het doorsteken aan 's vijands zijde van de ringdijken van de Haarlemmermeeren Zuider-Legmeerpolders plaats hebben.
- 8.81 In die gevallen, die voor een vijand altijd bedenkelijke maatregelen zouden zijn, daar hij niet meer meester van den toestand blijft, wordt de overvoerde inundatie in den Haarlemmermeerpolder aan onze zijde gekeerd door eenen wal, die overeenkomstig het hoofdbeginsel voor de Stelling tot de zelfde hoogte keert als de boezemkaden.
- 8.82 Wordt in de Zuider-Legmeerpolder de inundatie door overvoering bevaarbaar dan kan de sluis achter fort Kudelstaart als schutsluis dienst doen om verdedigingsvaartuigen uit den boezem op de bevaarbare inundatie te krijgen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 8.83 Bijlage Nota betreffende den aanleg van een Slaperdijk of hooge inundatiekade in den Haarlemmermeerpolder in verband met de voorgenomen bouw van een sluis in den ringdijk bij Aalsmeer. (E.a.I. Haarlem 1885.)
- 8.84 Om eenigszins een denkbeeld te vormen van de hoeveelheid water benodigd voor het stellen en het overvoeren van eene inundatie diene het volgende betrekking hebbende op de onderwaterzetting van het gedeelte van den Haarlemmermeerpolder bezuidwesten den wal in dien polder. Deze wal dient tevens als slaperdijk en is aangelegd op eene binnenkruinshoogte van 0,50 M + A.P.
De hoeveelheid water benodigd om in den Haarlemmermeerpolder als boven bedoeld den waterstand op te voeren van 5 M + A.P. tot een peil van 4 M + A.P. bedraagt 23 miljoen M³. en tot een peil van 3,8 M + A.P. 40 miljoen M³.
De oppervlakte eener inundatie op 3,80 M + A.P. zou ± 9100 H.A. bedragen, zoodat dan ongeveer de helft van den Haarlemmermeerpolder blank komt. (totale oppervlakte ± 18000 H.A.)
Volgens eene berekening gemaakt in verband met den bouw van eene sluis in den ringdijk van meergenoemden polder bij Aalsmeer, waarbij 1,50 M + A.P. als maximumpeil der kruinshoogte van den slaperdijk was aangenomen (1885) zou het met eene overvoering der inundatie als volgt gesteld zijn.
- 8.85 Aannemende:
dat eene hoeveelheid van 8 miljoen M³ per etmaal (= 92,5 M³ per seconde) kan worden ingelaten;
dat bij een peil van 1,85 M + A.P. (noodpeil) de keering in gevaar begint te komen;
dat overschrijding van het noodpeil nog eenige tijd kan verhinderd worden, door aftappen van het door de overvoerde op het drooggehouden gedeelte van den Haarlemmermeerpolder behoorden en benoordoosten van den wal, dan wordt de verdediging der positie in den Haarlemmermeerpolder ernstig bemoeilijkt, wanneer de waterstand op het aanvankelijk drooggehouden gedeelte door de aftapping 3,90 M + A.P. heeft bereikt d.i. na 28 etmalen, terwijl de toestand zeer kritiek en weldra onhoudbaar wordt bij bereiking van een peil van 3,60 M + A.P. op bedoeld gedeelte d.i. na 30 etmalen.
- 8.86 Meer uitvoerige beschouwingen aangaande de inundatiën in de Stelling van Amsterdam bevat de Nota betreffende de inundatiën in de Stelling van Amsterdam opgesteld door den Kapitein-Ingenieur W. Badon Ghyben behoorende bij schrijven van den Commandant in het 2e Genie-Commandement van 27 November 1885 N°. 1567.
- 8.87 Aan de aangenomen hoogte van de "inundatiepeilen" der polders in de Stelling van Amsterdam dient niet te veel betekenis te worden gehecht, eene overschrijding van die hoogte met b.v. 10 of 20 c.M. heeft veelal geen enkel bezwaar en is dikwijls zelfs gewenscht, zooals ook in de instructiën op verscheidene plaatsen is vermeld.
De eenige reden, waarom dan de aangenomen inundatiepeilen niet hooger zijn gesteld, ligt in het streven om tijdens het stellen van de inundatiën de door de boezemkanalen aan te voeren hoeveelheid zooveel doenlijk te beperken.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 9. Inundatiekeeringen.

- 9.1 Behalve door de bestaande dijken en kaden en de reeds eerder vermelde wallen (zie Klassificatie) wordt de inundatie aan de binnenzijde d.w.z. volgens het beloop der hoofdverdedigingslijn opgehouden door aangelegde inundatiekeeringen t.w.:
- 9.2 den verhoogden z.g. "militaire" weg door het dorp Kwadijk;
- 9.3 de verhoogde gedeelten van den Volger- en van den Nekkerweg resp. beoosten en bezuiden van het fort aan den Nekkerweg;
- 9.4 de inundatiekeering van de Nauernasche Vaart bij Moltjesveer, langs Krommeniedijk tot Dam;
- 9.5 de inundatiekeering in den Starnmeerpolder bezuiden den Butteroorderweg.
- 9.6 De inundatiekeering van het fort bij Veldhuis naar Assumburg scheidt de inundatiën in den Zuidbroekpolder en den Wijkerbroekpolder met een inundatiepeil van 0,00 M + A.P. van die in den Uitgeester Broekpolder en den Noordbroekpolder met een inundatiepeil van 0,60 M + A.P.
- 9.7 De bestemming van de inundatiekade langs de O.zijde der Buitenlanden onder Beverwijk van af de Pijp tot nabij den z.g. n. Lagen, St.Aagtendijk kon dezerzijds niet worden opgespoord. (1) *(1) vermoedelijk leidijk voor den wateraanvoer door het inundatiekanaal*
- 9.8 **Inundatiemiddelen (Algemeen Jaarlijksch Verslag omtrent de Vestingwerken en Bestekken)**
- 9.9 Ten behoeve van het stellen en onderhouden der onderwaterzettingen in de Stelling van Amsterdam zijn behalve de reeds vermelde damsluizen tot vorming van den Liedeboezem de volgende inundatiemiddelen aangelegd:
- 9.10 1e. de inlaatsluis in den Z ringdijk van de Beemster;
- 9.11 2. de inlaatsluis voor den Eilandspolder;
- 9.12 3. de inlaatduiker in den Starnmeerpolder;
- 9.13 4. de inlaatduiker in den Oostwouderpolder;
4a. de inlaatduiker voor den Westwouderpolder;
- 9.14 5. de inlaatsluis in den St.Aagtendijk;
- 9.15 6. de damsluis in de ringsloot van den Zuidwijkermeerpolder;
- 9.16 7. de damsluizen in den wal door den Zuidwijkermeerpolder (in de bestekken en door het polderbestuur "doorlaatsluizen" genoemd) t.w.
a. de doorlaatsluis in den Wijkertocht;
b. de dubbele doorlaatsluis in den Molentocht;
c. de doorlaatsluis in den Assendelvertocht;
- 9.17 8. de damsluis met inlaatkokers in zijkanaal A;
- 9.18 9. de inundatiemiddelen bij Spaarndam t.w.
a. de damsluis bezuiden het fort bezuiden Spaarndam in het kanaal naar den gedempte kleine Sluis;
b. de damsluis - in oorlogstijd doorlaatsluis - met toevoerkanaal (beoosten) in de keel van het fort bezuiden Spaarndam;
c. de inundatieduiker in den Ouden Spaarndammerpolder;
d. eene waterkeerende kade langs den buitenboord van de gracht van het werk bezuiden den Slaperdijk;
e. de St. inundatieduiker B aan de W. zijde van het fort benoorden Spaarndam;
f. de St. inundatieduiker A in den toegangsweg naar het fort benoorden Spaarndam;
g. de inundatieduiker D in den tochtsloot langs de Velserdijk beoosten het fort benoorden Spaarndam;
h. de IJ inundatieduiker C in den Gruiterspolder onder den wal bewesten Spaarndam;
- 9.19 10. a, b en c. de inlaatduikers in den Waarder-, Veer- en Zuiderpolders;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 9.20 11. de inlaatduiker in den Vijfhuizerpolder;
- 9.21 12. de damsluizen in den wal door den Haarlemmermeerpolder (in de bestekken "doorlaatsluizen" genoemd) t.w.
 - a. de doorlaatsluis in den IJtocht;
 - b. de doorlaatsluis in den Hoofdvaart;
 - c. de doorlaatsluis in den Slotertocht;
- 9.22 13. de schutsluis bij Aalsmeer;
- 9.23 14. de inlaatsluis ten N. van fort Kudelstaart; (kan ook als schutsluis worden dienstbaar gemaakt)
- 9.24 15. de damsluis bij de Kwakel;
- 9.25 16. de damsluis in de Drecht;
- 9.26 17. de inlaatsluis voor den Bloklandspolder;
- 9.27 18. de inlaatsluis voor den polder Hofland;
- 9.28 19. de inlaatsluis voor de Derde Bedijking.
- 9.29 20. de inlaatsluis voor de Tweede Bedijking
- 9.30 21. de inlaatsluis voor de Eerste Bedijking
- 9.31 22. de damsluis bij Thamerhuis;
- 9.32 23. de inlaatsluis voor Groot-Mijdrecht nabij fort Waver-Amstel;
- 9.33 24. de damsluis in den Angstel;
- 9.34 25 a en b de inundatiesluis in den W. dijk van het Merwedekanaal en de inundatieduiker in den O. dijk van dat kanaal voor den Garsterpolder nabij ft. bij Nigtevecht.
- 9.35 26. het inlaatsluisje in den Aetsveldschenpolder;
- 9.36 27. eene vaste brug met schotbalkkeering nabij de schutsluis bij Oog-in-al.
- 9.37 In overleg met de betrokken besturen zijn voorzieningen getroffen of verbeteringen gebracht aan de navolgende waterwerktuigen en -keeringen in eenig verband staande met de inundatiën in de Stelling van Amsterdam n.l.
- 9.38 a. de van Ewijcksluis;
- 9.39 b. de schutsluis te Kolhorn;
- 9.40 c. den Noordersluis te Schardam;
- 9.41 d. de Zuidersluis te Schardam;
- 9.42 e. de schutsluis te Oosthuizen;
- 9.43 f. de Pompsluis te Edam;
- 9.44 g. de schutsluis te Edam;
- 9.45 h. de schutsluis te Monnikendam;
- 9.46 i. de bruggen en wegen in de Beemster;
- 9.47 k. de sluizen in den O. ringdijk van den polder het Woud zijnde:
 - 1. de Boerensluis;
 - 2. de Woudaapsluis;
- 9.48 l. de schutsluis bij het stoomgemaal te Uitgeest;
- 9.49 m. den duiker in het Rottewegje;
- 9.50 n. de heul bij Hekendorp in de Enkele Wiericke;
- 9.51 o. de sluizen in de Enkele Wiericke;
- 9.52 p. de Schutsluis aan den Leidschen Dam;
- 9.53 q. de sluis te Vijfsluizen;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

9.54 r. de Doorslagsluis te Jutphaas;

9.55 s. de schutsluis te Zaandam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 10. Damsluizen.

- 10.1 Het doel van de damsluizen in de Haarlemmermeerringvaart, de Fuikvaart en in de trekvaart bewesten de Liebrug is reeds medegedeeld.
- 10.2 De damsluizen in den wal door den Zuidwijkermeerpolder dienen tot het in oorlogstijd afscheiden van het W. (te inunderen) deel van genoemden polder van het O. (niet te inunderen) gedeelte.
- 10.3 De damsluis in de ringvaart van den Zuidwijkermeerpolder, dient tot afscheiding van bedoelde ringvaart van den boezem van het Noordzeekanaal.
- 10.4 De bestemming van de damsluis in Zijkanaal A is het regelen van den waterstand op gemeld zijkanaal ten behoeve van de inundatiën in het N.W. front der Stelling.
- 10.5 De damsluizen bij Spaarndam zijn bestemd: die bezuiden het fort bezuiden Spaarndam tot afscheiding van de wateren in het Z. deel der positie bij Spaarndam van Rijnlandsboezem, die beoosten het fort bezuiden Spaarndam als doorlaatsluis voor den aanvoer van inundatiewater uit het boezemkanaal (van het stoomgemaal) naar de Inlaatduiker voor den Noordspaarndammer polder (in vreedestijd damsluis).
- 10.6 Door de damsluizen in den wal door den Haarlemmermeerpolder wordt het Z. (te inunderen) gedeelte van dien polder afgescheiden van het N. (droog te houden) deel.
- 10.7 De damsluis bij de Kwakel, welke gelegen is vóór (d.w.z. Zk.) den wal Kudelstaart-Uithoorn heeft ten doel afscheiding van den (te inunderen) Z. Legmeerpolder van den N. Legmeerpolder.
- 10.8 De afscheiding van den (te inunderen) Uihornschen polder van de ringvaart tusschen den N. Legmeerpolder en den Thamer-binnenpolder geschiedt door het sluiten van de damsluis bij Thamerhuis.
- 10.9 Het doel met de damsluis in de Drecht W. van en nabij het fort aan de Drecht beoogd is de rivier de Drecht binnen onze verdedigingslinie te kunnen afsluiten, zoodra de vijand pogingen in het werk stelt om het boezemwater van Amstelland, door middel van de sluizen bij het Huis te Drecht (Tolhuissluis) en bij Katwijk te doen afloopen, m.a.w. afscheiding van Amstellandsboezem van het Rijnlandsboezem, wanneer de vijand de sluis bij het Huis te Drecht zal hebben bezet.
- 10.10 De damsluis in den Angstel W. van het Z. einde van de Grootte Coupure, dient om den vijand de gelegenheid te benemen om na afgraving (doorsteken) van een gedeelte van den W. kanaaldijk van het Merwede-kanaal den waterstand binnen de Stelling te overvoeren; m.a.w. het voorkomen van waterbezwaar binnen de Stelling als de vijand de dijken van het Merwedekanaal in de omstreken van Baambrugge doorsteekt (het aangevoerde water wordt dan afgeleid naar de Ronde Veenen.)
- 10.11 Zoowel voor de inundatiën van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, als voor de onderwaterzettingen van de Stelling van Amsterdam is de damsluis in het Merwedekanaal bezuiden het Smal-Weesp van groot belang. Deze damsluis dient in hoofdzaak alleen om overvoering van de inundatiën van de Stelling van Amsterdam, door middel van bij Vreeswijk op het Merwedekanaal ingelaten water te beletten.
- 10.12 Hieruit volgt dus van zelf, dat, tot vorenvermeld doel niet wordt overgegaan tot sluiting van genoemde sluis, vóórdat de vijand meester is van Vreeswijk en van de sluis bij Oog-in-Al, op welk tijdstip dan echter het Merwedekanaal als gemeenschapsweg (vaarwater) wel niet meer zal kunnen gebezigd worden.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 10.13 Alleen in het geval, dat het noodig geacht wordt, om vóór het stellen van de inundatiën bij Amsterdam, over te gaan tot het met Lekwater te stellen van de inundatiën van het N.gedeelte der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, bestaat de mogelijkheid, dat de keersluis gesloten - bij de regeling van de waterinlating soms ook gedeeltelijk gesloten - zou moeten worden, vóórdat de vijand meester is van Vreeswijk, en alzoo onder omstandigheden, dat overigens het Merwedekanaal nog als communicatieweg tusschen het Noorder- en Zuiderfrontier zou kunnen worden gebezigd.
- 10.14 De inundatiën der Stelling van Amsterdam zijn gescheiden in: de inundatiën benoorden het Noordzeekanaal; de inundatiën bezuiden het Noordzeekanaal.
- 10.15 Elk vak heeft zijn eigen aanvoerwegen; eene afwijking bestaat voor het geval men Schermerboezem uit het Merwedekanaal wil aanvullen met vermijding van zeewater.
- 10.16 Het verdient aanbeveling eerst de hooge inundatiën en daarna de lagere te stellen.
- 10.17 Wijzigingen aan en vernieuwing van waterwerktuigen. Alle voorgenomen belangrijke wijzigingen aan en vernieuwing van onder het beheer van den Rijks Waterstaat gestelde sluizen, waterinlaatmiddelen waterkeeringen en waterloopen worden na in beginsel door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid te zijn goedgekeurd, aan den Minister van Oorlog medegedeeld. Tot de Gedeputeerde Staten der provinciën Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland is door eerstgenoemden Minister het verzoek gericht om boven bedoelde wijzigingen van of vernieuwingen aan waterwerktuigen onder den Provincialen Waterstaat dan wel onder de Waterschapsbesturen ressorteerende ter kennis van zijn Departement te willen brengen. Den Waterschapsbesturen in hunne reglementen de verplichting op te leggen om gemelde belangrijke wijzigingen of vernieuwingen aan het Departement van Oorlog mede te deelen kan door de Staten in de Provinciën bezwaarlijk geschieden.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 11. Personeel tot het stellen der inundatiën.

11.1 Leiding.

Het stellen der inundatiën geschiedt onder leiding van den Eerste Toegevoegde Officier der Genie in de Stelling als Algemeene Leider der inundatiën (Commandant in het 2e Genie-Commandement).

Als Chef der inundatiën benoorden het Noordzeekanaal treedt op de Eerstaanwezende Ingenieur te Amsterdam, als Chef der inundatiën bezuiden het Noordzeekanaal de Eerstaanwezende Ingenieur te Haarlem en als Chef der Inundatiën te Amsterdam een Kapitein der Genie in garnizoen te Amsterdam.

11.2 Het terrein, waar zich de voornaamste werktuigen en keeringen bevinden, die bij het stellen der inundatiën moeten worden gebruikt, is verdeeld in 24 stations.

11.3 A. Onder de bevelen van den Chef der inundatiën benoorden het Noordzeekanaal ressorteeren:

- 11.3.1 1e. Station. Schagen.
- 2e. Station. Winkel (beoosten Schagen).
- 3e. Station. Alkmaar.
- 4e. Station. Krommeniedijk.
- 5e. Station. Zaandam.
- 6e. Station. Beverwijk.
- 7e. Station. Edam.
- 8e. Station. Spijkerboor.

11.4 B. Alsvoren onder de bevelen van den Chef der inundatiën te Amsterdam:

- 11.4.1 9e. Station. IJmuiden.
- 10e. Station. Amsterdam.
- 11e. Station. Schellingwoude.
- 12e. Station. Diemerbrug.

11.5 C. Alsvoren onder de bevelen van den Chef der inundatiën bezuiden het Noordzeekanaal.

- 11.5.1 13e. Station. Spaarndam.
- 14e. Station. Haarlem.
- 15e. Station. Aalsmeer.
- 16e. Station. Leiden.
- 17e. Station. Halfweg.
- 18e. Station. Schiedam.
- 19e. Station. Uithoorn.
- 20e. Station. Abcoude.
- 21e. Station. Breukelen.
- 22e. Station. Bodegraven.
- 23e. Station. Oudewater.
- 24e. Station. Gouda.

11.6 Ten einde eene geregelde uitvoering van het stellen der inundatiën mogelijk te maken, zijn voor den Algemeenen Leider, de Chef der inundatiën en de Commandanten der Inundatiestations instructiën samengesteld.

Aan deze instructiën zijn bijlagen toegevoegd, die belangrijke aanwijzingen bevatten.

Zoo heeft de Instructie voor de Algemeenen Leider de volgende Bijlagen:

I. Algemeene kaart.

II. Register van de waterwerktuigen en keeringen. (bevattende duidelijke schetsen met daarbij behoorende gegevens.)

III. Register van waterwerktuigen en keeringen tot de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en de Stelling van den Helder behoorende, doch in betrekking staande tot de onderwaterzettingen der Stelling van Amsterdam. (alsvoren)

IV. Opgave van de peilen bij den wateraanvoer op de(n) boezem(s).

V. Overzicht van de gewone en zeer lage waterstanden ten opzichte van A.P.

VI. Opgave van de plaatsen, vanwaar tweemaal daags de waterstanden worden gerapporteerd.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 11.7 De Instructiën voor de Chefs der inundatiën bevatten de Bijlagen, hiervoren onder I, II, IV en VI vermeld en bovendien:
voor den Chef der inundatiën te Amsterdam eene Algemeene kaart van Amsterdam.
- 11.8 voor de Chefs der inundatiën ter weerszijden van het Noordzeekanaal een Overzicht van de buitenwaterstanden ter plaatse van de boezeminlaatmiddelen.
- 11.9 De Instructie voor de Commandanten der inundatiestations bevat de volgende Bijlagen:
1. Situatieplan
2. Staat A. Opgave van waterwerktuigen en keeringen in eenig verband staande met de onderwaterzettingen onder vermelding van het bestuur, waaronder zij ressorteeren en van den zetel van het bestuur,
Opgave van bestaande en te plaatsen peilwerken en de polders en landen, die geïnundeerd worden.
3. Staat B. Opgave van de vereischte materialen en gereedschappen ten behoeve van de werkzaamheden betrekkelijk het stellen van inundatiën met vermelding van de plaats, waar zij zijn opgelegd.
- 11.10 De stationscommandanten staan niet onder de bevelen van de vakgroep- of sectorcommandanten.
- 11.11 Behalve over de daarvoor aangewezen Officieren der Genie en Opzichters van Fortificatiën kan ten behoeve van het stellen der inundatiën ook worden beschikt over personeel van den Rijks Waterstaat, n.l. over:
a. Ingenieurs,
b. Opzichters en
c. ondergeschikte ambtenaren, als sluiswachters, brugwachters, enz.
- 11.12 ad a. De Ingenieurs verleenen in tijden van oorlog of van oorlogsgevaar in het Hoofdkwartier den Stellingcommandant zoomede den Geniecommandanten raad en voorlichting bij de voorbereiding, het stellen en het onderhouden van de militaire inundatiën, bij het optreden tegenover Waterschapsbesturen, bij het verkrijgen van het benodigde personeel, enz.
Voor de Stelling van Amsterdam zijn aangewezen:
de Ingenieur in het 6e rivier-arrondissement te Rotterdam;
de Arrondissements-Ingenieur in het 10de District te Gorinchem;
de Arrondissements-Ingenieur in het 9e District te Amsterdam (Noordzeekanaal);
de Arrondissements-Ingenieur in het 9e District te Haarlem;
de Arrondissements-Ingenieur in het 9e District te Hoorn;
de Arrondissements-Ingenieur in het 9e District te Alkmaar.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 11.13 ad b. De opzichters van den Rijkswaterstaat, vermeld in den Staat gevoegd bij het betreffende Koninklijk Besluit gaan, als Buitengewoon Opzichter van Fortificatiën eene dienstverbintenis aan om
- 1°. ingeval van oorlog of oorlogsgevaar het Rijk, zoolang de dienst het vordert, op de aangewezen stations te dienen bij het voorbereiden en het stellen van inundatiën;
- 2°. in vreedstijd, wanneer zulks noodig wordt geoordeeld - in den regel niet meer dan éénmaal per jaar, telkens voor ten hoogste zes dagen, de heenreis van en de terugreis naar de standplaats daaronder begrepen - te voldoen aan eene oproeping van den betrokken Geniecommandant tot het op het terrein houden eener oefening in het leiden en besturen van zoodanige werkzaamheden als voor het stellen van inundatiën in het betrokken Station worden vereischt; voorts tot het bespreken van deze werkzaamheden of het ontvangen van inlichtingen ter zake van de door dien Commandant hiertoe aan te wijzen Officieren.
- De dienstverbintenis wordt geacht in te gaan na het afleggen van den eed (de belofte).
- Een der twee processen-verbaal, geregistreerd bij de Arrondissements-rechtbank waaronder de Opzichter ressorteert, en de gezegelde en geregistreeerde verklaring zijner dienstverbintenis worden door tusschenkomst van den Stellingcommandant aan het Departement van Oorlog opgezonden.
- De buitengewone Opzichters van Fortificatiën hebben, indien zij den sub 1 vermelden militairen dienst verrichten den volgende graad:
- 11.14 Opzichter van den Waterstaat 1e of 2e klasse} Hoofdopzichter van Fortificatiën
Opzichter van den Waterstaat 3e of 4e klasse} Opzichter van Fortificatiën 1e Kl.
- 11.15 De uniform, door de Buitengewone Opzichters van Fortificatiën bij werkelijken dienst in tijden van oorlog of oorlogsgevaar te dragen zoomede de revolvertasschen voor de door hen te ontvangen revolvers worden verstrekt uit het Centraal Magazijn van Militaire Kleeding en Uitrusting te Amsterdam; de revolvers met toebehooren en de patronen (gerekend op 36 per man) zijn opgelegd in de Artilleriemagazijnen te Amsterdam.
- 11.16 Bij het aangaan der bovengemelde dienstverbintenis ontvangen de Opzichters van den Rijkswaterstaat een afsluitbaar IJ. kistje, waarin zij de hun ter hand gestelde en eventueel later nog ter hand te stellen geheime bescheiden en instructiën zorgvuldig afgesloten moeten bewaren. Bij ontslag uit of verwisseling van hunne militaire betrekking moeten zij dit kistje met den inhoud door tusschenkomst van den Hoofdingenieur van den Waterstaat, waaronder zij ressorteeren, aan den betrokken Geniecommandant zenden.
- 11.17 ad c. De ondergeschikte ambtenaren, als sluiswachters, brugwachters, enz. doen voor zoover zij niet militie- of schutterplichtig zijn, ingeval van mobilisatie op hunne standplaatsen dienst bij het stellen en onderhouden der onderwaterzettingen en zulks onder de bevelen van de Chefs der inundatiestations, waaronder de door hen in vreedstijd bediende werken in oorlogstijd komen te ressorteeren, hetgeen hun door de Ingenieurs van den Rijks Waterstaat, onder wie zij dienen, wordt medegedeeld.
- 11.18 Burgerpersoneel voor het stellen van inundatiën, enz (1) Zie ook Art 3. der Inundatiewet 1896. (Stbl 1896 N°. 71.)
- Ook over burgerpersoneel, onder verschillende colleges en besturen in de provinciën van Noord- en Zuid-Holland en Utrecht ressorteerende, kan tot het eventueel verlenen van voorlichting, medewerking of hulp bij het stellen der inundatiën en voor andere werkzaamheden in de Stelling van Amsterdam worden beschikt. (1)

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 11.19 Zoo stelden de Gedeputeerde Staten van de bovengenoemde provinciën hunnen respectieven Hoofdingenieur van den Provinciaalen Waterstaat beschikbaar;
de Dijkgraaf en Hoogheemraden van Amstelland den algemeenen Opzichter van het Hoogheemraadschap te Ouder-Amstel (Ouderkerk);
de Dijkgraaf en Heemraden van den Haarlemmermeerpolder den Ingenieur van dien polder;
de Gecommitteerden tot de Directie over de Wegen en Vaarten tusschen de zes Noord-Hollandsche Steden den algemeenen Opzichter van de Directie te Purmerend;
de Raad van Administratie der Hollandsch IJzeren Spoorwegmaatschappij den Chef van het Mouvement en den Chef van Weg en Werken.
- 11.20 De Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Uitwaterende sluizen in Kennemerland en West-Frieschland vergunden den Architect van het Hoogheemraadschap om voor zooverre zijn werkzaamheden in dienst van het Hoogheemraadschap zulks zullen toelaten in tijd van oorlog of oorlogsgevaar voorlichting, medewerking of hulp te verlenen bij het stellen van inundatiën in de Stelling van Amsterdam;
- 11.21 De Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland verbonden aan de beschikbaarstelling van den Ingenieur en de Opzichters te Katwijk, Gouda en Halfweg de volgende voorwaarden: *(1) zie echter Art 3 der Inundatiewet. 1896 (Stbl 1896 N°. 71)*
1. onder oorlogsgevaar wordt niet anders verstaan dan de zeer korte tijd, die eene oorlogsverklaring aan ons land voorafgaat (en derhalve o.a. met de mogelijkheid van in een oorlog tusschen naburige Mogendheden te worden medegesleept);
 2. orders strijdig met bevelen van wege het bestuur van Rijnland behoeven niet te worden uitgevoerd; (1)
 3. de vrijheid van beweging en verplaatsing zal niet worden verkort;
 4. de hulp zal voor den Ingenieur bestaan in het geven van inlichtingen en voor de opzichters in het zorgen voor de uitvoering van bevelen omtrent bemaling en inlating welke zooveel mogelijk door tusschenkomst van den Ingenieur zullen moeten worden gegeven.
- 11.22 Sedert de verleende vergunningen is echter de Wet van den 15en. April 1896 (Stbl 1896 N°. 71) houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 152, 2de. lid der Grondwet gegeven, waarbij in art. 3 verplichtingen aan de beheerders van waterstaatswerken, gelegen binnen het te inundeeren gebied of welke in betrekking staan met het voorbereiden of het stellen van militaire inundatiën, alsmede aan de eigenaren en gebruikers van binnen dat gebied gelegen eigendommen, worden opgelegd.
- 11.23 Ten aanzien van den eventueelen overgang van personeel der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, belast met het stellen en onderhouden der onderwaterzettingen in die Linie, onder de bevelen van de Commandant der Stelling van Amsterdam is in de Instructie voor den Algemeenen Leider der inundatiën bepaald:
"Wanneer is beslist, dat de inundatiën in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie benoorden de Lek niet zullen worden gesteld dan zal het inundatiepersoneel dier Linie ingedeeld bij inundatiemiddelen, welke ook dienen voor aan- en doorvoer of keering van water ten behoeve van de inundatiën in de Stelling van Amsterdam door den Commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie op zijne standplaatsen in die Linie worden gesteld onder de bevelen van den Commandant der Stelling van Amsterdam."

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 12. Periodes.

- 12.1 De werkzaamheden voor het stellen der inundatiën worden in periodes verdeeld n.l.
- 12.2 Ie Periode.
Werkzaamheden tot voorbereiding van het stellen der militaire inundatiën, welke terwijl men nog in normale rechtstoestanden verkeert, moeten worden verricht vóórdat ingevolge art. 1 der Wet van 15 April 1896 (Stbl n°. 71.) door of vanwege den Minister van Oorlog is bepaald, dat de militaire inundatiën moeten worden voorbereid of gesteld. In deze periode kunnen van den verschillende te verrichten werkzaamheden slechts diegene worden uitgevoerd, waartoe geene vergunningen van betrokken bestuur of particulieren noodig zijn of voor zooveel daartoe die vergunningen worden verkregen, o.a.
nazien van bewegingswerktuigen, enz. van sluizen;
aanvoeren van in te laten schotbalken, enz., lichten van overbodige schotbalken;
verwijderen van veiligheidsdammen achter sluizen;
nagaan van peilschalen, zoo noodig stellen of verstellen van deze;
gedeeltelijk maken van coupures;
schoonmaken van sluisvloeren en wateren, baggeren e.d.g.
- 12.3 Iie. Periode.
Werkzaamheden tot voorbereiding van het stellen der militaire inundatiën, welke met handhaving voor zooveel mogelijk van de normale waterstaatkundige en maatschappelijke toestanden moeten worden verricht, nadat ingevolge art. 1. der Wet van 15 April 1896 (Stbl N°. 71) door of vanwege den Minister van oorlog is bepaald dat de militaire inundatiën moeten worden gesteld. In deze periode kan indien het gebruik van eigendom wordt gevorderd tot dat gebruik worden overgegaan. Gedurende deze periode moeten alle werkzaamheden, waaraan in de eerste periode begonnen is en die van den zelfden aard zijn, waarvoor in die periode geen vergunning verkregen werd, voltooid worden. Tevens worden de waterstanden in boezems en die in de slooten van eenige nader aangegeven te inundeeren polders opgezet tot het daarvoor aangegeven voorbereidingspeil.
- 12.4 IIie. Periode.
Werkzaamheden, welke onmiddellijk voorafgaan aan de geregelde inlating en verspreiding van het inundatiewater. Aan het einde van deze periode moeten de hoofd- en inlaatmiddelen met zoo weinig mogelijk, doch gunstig geplaatste keeringen het buitenwater keeren en evenzoo de inlaatmiddelen op de polders het boezemwater, voor zooveel deze middelen niet reeds in deze periode kunnen worden geopend. Gedurende deze periode moeten de keeringen der kanaalpannen, alle kleinere inlaatsluizen en de watergemeenschappen - door sluizen of coupures - tusschen de verschillende deelen van eenzelfde inundatiekom zoodanig worden gesteld, gewijzigd of gemaakt, dat bij opening der hoofd- en c.q. kleinere inlaatmiddelen, de doorvoer en verspreiding met vol vermogen kunnen plaats hebben. Bij de betreffende maatregelen wordt niet, als in de 2e. periode, gerekend op een mogelijk langen duur en dus op behoud van landgebruik en verkeer; nu geldt alleen de vraag wat er noodig is om het te verwachten inundatiewater te leiden. Tevens worden de waterstanden in de slooten van al de te inunderen polders opgezet tot het daarvoor aangegeven voorbereidingspeil.
- 12.5 IVe. Periode.
Werkzaamheden te verrichten om den geregelden aanvoer (door hoofd- en inlaatmiddelen met waterwegen) en verspreiding (door de poldersluizen) van inundatiewater te doen aanvangen. In deze periode begint de feitelijke inundeering.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 12.6 Ve: Periode.
Werkzaamheden, welke moeten geschieden tijdens het stellen en na het tot stand komen der inundatiën, alsmede die tot het onderhouden hiervan.
- 12.7 De aanvang van elke periode wordt langs telegraphischen weg aangegeven.
- 12.8 Ten slotte dient de aandacht er op te worden gevestigd, dat bij strenge vorst de mogelijkheid van het geheel bevrozen der inundatiën in weerwil van de manoeuvres d'eau e.d.g. niet is uitgesloten, waardoor hogere eischen aan de verdediging zullen worden gesteld.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 13. Militaire wegen.

- 13.1 De volgende militaire wegen zijn (worden) aangelegd c.q. ontstaan door verbetering van bestaande wegen.
- 13.2 1° de militaire weg door het dorp Kwadijk dienende tevens als inundatiekeering en ontstaan door verhooging van den bestaande weg door genoemd dorp.
- 13.3 2° de militaire weg over den Z.ringdijk van de Beemster tusschen den Middenweg en den Nekkerweg, aansluitende bij de ten behoeve der te stellen inundatiën, verhoogde gedeelten van den Nekkerweg en den Volgerweg.
- 13.4 3° de gedekte toegangsweg van den aanlegsteiger in het Groot-Noordhollandsch Kanaal Z. van Nooitgedacht naar het fort bij Spijkerboor.
- 13.5 4° de militaire weg langs den binnenteen van den N.ringdijk van den polder Wormer, Jisp en Nek, van nabij paal 20 in aansluiting met
- 13.6 5° de militaire weg door den polder Wormer, Jisp en Nek met 2 ophaalbruggen, leidende door dien polder tot N. van en nabij 't Verbonden Hoofd maar aanvangt,
- 13.7 6° de militaire weg langs den binnenteen van den W.ringdijk van den polder Wormer, Jisp en Nek eindigende nabij Veelust.
- 13.8 7° de militaire weg langs de O.zijde van de inundatiekeering van fort Krommeniedijk tot Dam.
- 13.9 8°. de gedekte gemeenschapsweg van Dam tot fort bij Veldhuis;
- 13.10 9°. de militaire weg langs en O. van den wal fort bij Veldhuis-Nieuwendijk;
- 13.11 10°. de militaire weg langs en O. van den Hoogen St. Aagtendijk;
- 13.12 11°. de militaire weg langs en O. van den wal door den Zuidwijkermeerpolder;
- 13.13 12°. de militaire weg op den N. berm van den Nieuwen Dijk;
- 13.14 13°. de militaire weg langs en O. van den Assendelver zeedijk van den Nieuwen Dijk tot het Noordzeekanaal bij Westerbraak;
- 13.15 14°. de militaire weg van Steenen Paal naar den dorpsweg van Assendelft;
- 13.16 15°. de militaire weg door de Buitenlanden onder Assendelft. (z.g.n. Vonderweg);
- 13.17 16°. de militaire weg langs en O. van fort bij Velsen;
- 13.18 17°. de militaire weg langs den binnenteen van den W. ringdijk van den Zuid-Spaardammerpolder;
- 13.19 18°. de militaire weg langs de positie bij Spaarndam met daarin gemaakte wijkplaatsen;
- 13.20 19°. de militaire weg van het pontveer in zijkanaal C door den Houtrak- en den Inlaagpolder naar den Houtrijkerweg;
- 13.21 20°. de militaire weg op den N. berm van den Hoogen Spaarndamschen Dijk;
- 13.22 20a°. de militaire weg N. van en nabij Rijnlandshuis.
- 13.23 21°. de militaire weg nabij den Watermolen "De Slokop" eerst in N. richting, daarna in W. richting naar den Lagen Dijk loopende;
- 13.24 22°. de militaire weg langs de Zijlwetering aansluitende aan
- 13.25 23°. den militairen weg langs den Hollandschen IJzeren Spoorwegmaatschappij in O. richting en

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 13.26 24°. den militairen weg door den Rottepolder in Z. richting,
- 13.27 25°. den militairen weg langs en O. van den wal Liebrug-Liede;
- 13.28 26°. de jaagpaden langs den wal door den Haarlemmermeerpolder;
- 13.29 27°. de gedekte gemeenschapsweg van Kudelstaart naar Uithoorn; met daarin gemaakte uitwijkplaatsen. (26)
- 13.30 28°. de gedekte gemeenschapsweg van den Geindijk naar het fort bij Nigtevecht met daarin gemaakte uitwijkplaatsen (5.).
- 13.31 29°. de militaire weg onder Krommeniedijk afgebroken bij de Ned. Hervormde Kerk te Krommeniedijk.
- 13.32 30°. de militaire weg van Krommenie naar Busch.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 14. Communicatiën.

- 14.1 Algemeen.
Het verdedigingsvermogen der Stelling wordt in hooge mate gebaat door een goed net van communicatiën.
Niet alleen wegen, die straalsgewijze uit het hart der Stelling naar de hoofdverdedigingslijn voeren maar ook dwarsverbindingen (transversaalwegen) zijn hiertoe noodig. De aandacht zij er echter op gevestigd, dat de aanleg van communicatiën in sommige zeer weinig toegankelijke terreinen der Stelling niet zonder bepaalde noodzakelijkheid en als men zich op geene andere wijze redden kan, moet geschieden, omdat zij in latere periodes der verdediging den vijand hetzij blijvend hetzij tijdelijk van dienst kunnen zijn. Voor zooveel in vreedstijd het bestaande wegennet niet is verbeterd - hetzij door den aanleg van nieuwe dan wel door verbetering van bestaande wegen - zullen colonnewegen moeten aangelegd.
Ook hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat alleen de hoog noodige worden gemaakt, omdat elke zoodanige weg voor den aanvaller, zoowel bij een tijdelijk doordringen op een punt der Stelling als in een later stadium van de verdediging der positie, meestal een nieuw acces tot het inwendige der Stelling vormt.
- 14.2 Bij de keuze van het tracé der militaire wegen is en wordt er gestreefd om onteigening van perceelen of perceelsgedeelten zoo gering mogelijk te doen zijn om de aanlegkosten zoo laag mogelijk te houden.
Om schadelijke doorsnijding (schadesnijding) te voorkomen is de richting der wegen meestal gekozen langs bestaande dijken en kaden of langs weteringen of slooten, die zooveel mogelijk in de verlangde richting leiden.
- 14.3 De aanleg der militaire wegen eischt veel overleg om de bezwaren door Gemeentebesturen, Waterschapsbesturen en andere colleges of betrokken eigenaren geopperd te ondervangen of uit den weg te ruimen.
Vergunningen moesten worden verkregen, tal van overeenkomsten aangegaan, rechten worden afgekocht, vergoedingen worden uitgekeerd, enz. alvorens tot het maken der wegen kon worden overgegaan.
Waar geene regeling in der minne omtrent de te onteigenen perceelen of perceelsgedeelten kon worden getroffen, moest ter verkrijging van de benodigde gronden het Eerste Hoofdstuk, Titel II der Wet regelende de onteigening ten algemeenen nutte (vastgesteld den 28en Augustus 1851 Stbl N°. 125, uitgegeven den 6en Sept d.a.v., gewijzigd bij de wet van 1 Juni 1861 Stbl N°. 54, 29 Maart 1877 Stbl N°. 52 en 15 April 1886 Stbl N°. 64) toepassing vinden.
- 14.4 De weg tot verbinding van het fort Drecht met den gemeenschapsweg Kudelstaart-Uithoorn wordt niet aangelegd, doch voor oorlogstijd is een vaarweg ontworpen.
- 14.5 De volgende wegen zijn verbeterd:
- 14.6 1° het Z. gedeelte van de Diemerlaan ongeveer vanaf "De Hoop" tot den Rijksstraatweg Amsterdam-Utrecht n.l. verharding van den bestaanden landweg;
- 14.7 2°. de kunst-(grind-)weg langs de Winkel vanaf Abcoude tot de Stokkelaarsbrug door den Ring der Holendrecht- en Waardassacker Waterschappen.
Deze weg (minste breedte 1,90 M.) wordt verbreed tot 2,75 M en van 15 wissel-(uitwijk)plaatsen voorzien.
Subsidie door Rijk (D.v.O.), Provincie en Gemeente is ten behoeve dier verbreding toegestaan.
- 14.8 Noodig geachte wegen, enz.
- 14.9 In de "Herziene Opgave" van de werkzaamheden, die noodig worden geacht voor de afwerking der Stelling van Amsterdam worden de volgende wegen en verbeteringen van de wegen noodzakelijk geacht:
- 14.10 1°. het veranderen van den militairen grintweg van den Asselderkerk zeedijk naar den dorpsweg te Assendelft in een klinkerweg;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 14.11 2°. de aanleg van een weg N.O. van fort Ham langs Kerksloot vanaf den Ham bij Busch tot het gedeelte harden weg langs de Kerksloot nabij Krommenie; (is in aanleg).
- 14.12 3°. de aanleg van een weg Z.O. van fort Veldhuis langs den Groenen dijk van den Nieuwendijk tot den Dam;
- 14.13 4°. de aanleg van een weg N. van Rijnlandshuis bij Spaarndam ter gedekte verbinding van den militaire weg langs den Hoogen dijk met den weg langs den O. zijde van zijkanaal C; (is in aanleg).
- 14.14 5°. de aanleg van een weg vanaf het Gein tegenover het O. uiteinde van de Hollandsche kade naar het pontveer in het Merwedekanaal N. van het fort Nigtevecht;
- 14.15 6°. het verharderen van de Hollandsche kade vanaf het Gein tot het Abcoudermeer c.q. de aanleg van een weg langs die kade;
- 14.16 7°. de aanleg van een weg op de binnenglooiing van den Haarlemmermeer- ringdijk, van het N.W. einde van den Spaarnouderdwarsweg (bij fort de Liede) tot nabij Vijfhuizen;
- 14.17 8°. het maken van wijkplaatsen aan den weg van fort Waver-Amstel naar Abcoude N. langs de Oude Waver en de Winkel en langs de Waver tusschen de Stokkelaarsbrug en de Voetangel.
De verbetering van den weg langs de Winkel is reeds hierboven vermeld.
- 14.18 Onder de "Eventueel later uit te voeren werken" der Herziene Opgave worden aangegeven tot verbetering van het wegennet:
- 14.19 1°. het N.W.-waarts doortrekken van de Lijnbaan te Aalsmeer tot aan de Ringvaart van den Haarlemmermeerpolder met het maken van een landhoofd aan die Ringvaart ten behoeve eener overbrugging in oorlogstijd;
- 14.20 2°. het verharderen van de W. en N. kaden van den Stommeerpolder (O. van Aalsmeer) van bewesten het Kerkhof tot aan het Hoeker Stoomgemaal;
- 14.21 3°. de aanleg van een weg van af de Winkel nabij Zeldenrust naar het Abcoudermeer;
- 14.22 Ten aanzien van enkele militaire wegen volgen eenige toelichtingen.
De grindweg op den binnenberm van den Z.ringdijk langs het Groot- Noordhollandsch kanaal onder Wormer, Jisp en Nek gaat nabij M.P. 20 over in dien op den genoemden ringdijk en eindigt tegenover het punt alwaar op den N. kanaaldijk een verder O. waarts voerende kunstweg begint.
De beide wegen zullen in oorlogstijd met elkander verbonden worden door eene drijvende brug over het Kanaal.
De aanleg van het W. weggedeelte gedekt op den binnenberm van den Z. kanaaldijk en aansluitende aan het O. gedeelte ongedekt op de kruin van den Z. kanaaldijk is geenszins irrationeel met het oog op het O. waarts toenemen van den afstand tusschen den dijk en de lijn fort bij Spijkerboor - fort benoorden Purmerend.
- 14.23 Aanvankelijk was het voornemen den Hoogendijk van het fort bij Veldhuis tot Dam ten behoeve eener gedekte gemeenschap te wijzigen.
Daar de wijziging van dat gedeelte van den dijk - waarbij o.a. de buisleiding van de Zaanlandsche waterleiding had moeten worden verplaatst - zeer veel zou hebben gekost en allerlei bezwarende conditiën door de eigenaren - o.m. den Raad van Administratie van het beheer van den Zaanlandschen Communicatieweg en den Uitgeester Broekpolder - werden gesteld, is hiervan afgezien.
De aangenomen richting van den wal met gedekten gemeenschapsweg is zoo gunstig mogelijk gekozen in verband met voor het Rijk meest voordeelige onteigening en minst schadelijke doorsnijding.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 14.24 De Notweg (1) ten N. van den spoorweg Amsterdam-Haarlem tusschen de K.M. 10,100 en 12,210 onder de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is in 1839 door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij gemaakt. Van K.M. 11,070 tot 12,210 is door de zorg der Genie de bedoelde weg als grindweg ingericht en bij het Rijk in onderhoud gekomen. (Sedert aanvang 1902 gewijzigd in een klinkerweg)
- (1)
*notweg=uitweg, overweg.
notweg=uitpad, uitweg.*
- De vergunning van bedoelde spoorwegmaatschappij om de Vinkebrug - haar in eigendom behoorende - voor zwaarder vervoer in te richten en verder te onderhouden werd niet aanvaard.
- In oorlogstijd zou naast de bestaande boogvormige, slecht onderhouden brug, eene hulpbrug voor zware voertuigen en met waterpas dek kunnen worden gelegd. In 1902 is echter deze brug vernieuwd.
- De afsnijding van den bocht in de wal Kudelstaart-Uithoorn ter hoogte van Oud-Thamen is waarschijnlijk niet geschied, omdat de daaraan verbonden kosten niet evenredig werden geacht met de te verkrijgen voordeelen.
- De gemeenschapsweg Kudelstaart-Uithoorn is voorzien van 26 uitwijkplaatsen n.l.:
- 2 tusschen Kudelstaart en Pauwenhoek
 - 10 tusschen Pauwenhoek en Noordammerweg
 - 10 tusschen Noordammerweg en Thamerhuis
 - 4 tusschen Thamerhuis en Uithoorn.
- 14.25 De uitwijkplaatsen worden aangelegd op een onderlinge afstand van 200 M, elk lang 20 M en breed 4,5 M.
- 14.26 Publiek verkeer op militaire wegen.
- De openstelling van de militaire wegen voor openbaar verkeer, waarop in de Jaarverslagen der Stelling en het Verslag der in 1899 op het Westfront der Stelling gehouden oefeningen is aangedrongen, schijnt op bepaalde bezwaren af te stuiten.
- Zoo is de openstelling van den militairen weg van Steenen Paal naar den dorpsweg van Assendelft nog steeds niet geschied.
- Blijkens het Verslag van den toestand der provincie Noord-Holland over 1898 (uitgebracht in 1899) had de Raad van Administratie van den Zaanlandschen Communicatieweg ernstig bezwaar wegens de mindere ontvangsten der tolgelden op den onder zijn beheer staanden weg als gevolg van de openstelling voor publiek verkeer van den militairen weg.
- De Gedeputeerde Staten van Noord-Holland gaven den Minister van Oorlog in overweging om aan het verzoek van het Bestuur van den Polder Assendelft tot openstelling van bedoelden militairen weg geen gevolg te geven alvorens van dat polderbestuur eene eenigszins ruime vergoeding zoude zijn bedongen, opdat het voortbestaan van den Communicatieweg verzekerd zoude blijven.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 15. Militaire bruggen.

- 15.1 Bruggen.
- 15.2 De talrijke wateren binnen het gebied der Stelling van Amsterdam maken ter bevordering van de gemeenschap te land in oorlogstijd tal van overtochtsmiddelen noodzakelijk. Om op de belangrijkste punten tijdig gereed te zijn met het maken van de overgangen is het materiëel voor de volgende drijvende bruggen reeds in vreedstijd aangeschaft en opgelegd, n.l.
 - 15.3 a. de drijvende brug over het Groot-Noordhollandsch Kanaal, waarvan het materiëel - met uitzondering van de benodigde schuiten - is opgelegd in de bergloods en de IJ. loods voor Artillerie- en Geniemateriëel achter het fort aan den Jisperweg;
 - 15.4 b. de drijvende brug over Zijkanaal C, waarvan het materiëel - met uitzondering van de benodigde schuiten - is opgelegd in de bergloods nabij de haven van Spaarndam;
 - 15.5 c. de drijvende brug over den Amstel, waarvan het materiëel - met uitzondering van de benodigde schuiten - is opgelegd in de bergloods achter het fort Waver-Amstel behalve het ijzerwerk, dat niet aan het op te leggen hout is bevestigd benevens de planken voor het brugdek welke zijn opgelegd in de loods voor Artillerie- en Geniemateriëel achter zooveen genoemd fort.
- 15.6 De Handleiding tot het slaan van eene drijvende brug bevat:
 - 15.7 A. de Beschrijving van de brug;
 - B. de Volgorde en uitvoering der werkzaamheden tot het slaan van de brug;
 - C. den Inventaris van de constructiedeelen en gereedschappen.
- 15.8 Het materiëel voor de drijvende bruggen is berekend voor de overtocht van militaire colonnes (afdeelingen van de bewakingstroepen, reserves met veldstukken, enz) doch het werd niet noodig geacht te rekenen op het vervoer van kanonnen van 15 c.M L/24 over die bruggen.
- 15.9 Het nemen van een proef tot het slaan van eene drijvende brug is nog niet beslist.
- 15.10 De drijvende brug over het Groot Noordhollandsch Kanaal zal moeten worden gelegd:
 - of ongeveer bij het punt, waar de gedekte gemeenschapsweg van de Knollendamervaart naar het Groot Noordhollandsch Kanaal bij genoemd Kanaal aansluit. (Comdt. Lt.r.A.);
 - of \pm 150 M bij voorkeur Westwaarts van den Wormerweg (volgens opgemelde Handleiding tegenover den Wormerweg.)De brug rust op twee (2) landhoofden en zeven (7) te requireeren zolderschuiten of dekaken. Twee gedeelten, resp. lang 11,05 M en 4,50 M zijn zoowel afzonderlijk als gekoppeld uitvaarbaar.
- 15.11 De totale doorvaartwijdte bedraagt dus 15,55 M. De lengte der brug tusschen de stootplaten is 46,10 M., de breedte tusschen de sluitribben 2,90 M.
- 15.12 De benodigde zolderschuiten moeten ieder 20 ton draagvermogen hebben; zij zijn dan ongeveer 14 M. lang, 4 M. breed; onbelast moet de hoogte van het dek boven water ongeveer 0,90 M. zijn.
- 15.13 De drijvende brug over Zijkanaal C wordt gelegd ter plaatse van het pontveer tegenover den veerweg langs de Molentocht in den Zuidspaarndammerpolder in aansluiting met den militairen weg door den Houtrak- en den Inlaagpolder.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 15.14 De brug rust op eene bestaande beschoeiing, één te maken landhoofd en twaalf (12) te requireeren zolderschuiten of dekaken.
Eén gedeelte lang 11,40 M is uitvaarbaar. De lengte der brug tusschen de stootplaten bedraagt 77,30 M; de breedte tusschen de sluitribben 2,90 M.
- 15.15 De eischen voor de zolderschuiten als hierboven is aangegeven.
- 15.16 De drijvende brug over den Amstel wordt gelegd tusschen De Nes en Zwaluwenbuurt en den mond van de Oude Waver.
- 15.17 Omtrent de aanschaffing van een drijvende brug ter verbinding van den militaire weg langs den binnenteen van den N. ringdijk van den polder Wormer, Jisp en Nek tot nabij paal 20 met den militairen weg op den Z. ringdijk van de Beemster werd tot dusverre geene beslissing vernomen.
- 15.18 Bedoelde brug zou c.q. worden gelegd 250 à 300 M. W. van M.P. 20.
- 15.19 De bruggen over de Trekvaart Haarlem-Halfweg, over de sloot in de Rottepolder en over de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder voor de verbinding van den weg door de Rottepolder zullen in oorlogstijd moeten worden geslagen.
- 15.20 De Zwetbrug gelegen in den straatweg Amsterdam-Haarlem, W. van Halfweg is met het oog op de belangen der verdediging voorzien van een opneembaar vak.
- 15.21 Ten behoeve van de gemeenschap over de damsluis bij het Thamerhuis in oorlogstijd is een brug opgelegd in de schotbalkenloods bij de Kwakel.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 16. Beplantingen.

- 16.1 Bij de uitvoering der beplantingen op het Westfront der Stelling is als algemeen stelsel aangenomen, dat de maskeering zoowel van de gevechtsstelling als van het daarachter gelegen zeer open polderterrein zal worden verkregen door een doorgaand, zich trapsgewijs verhoogend scherm, zich uitstrekkende van af het terrein (of het bovenvlak der kade) vóór de grachten der verdedigingswerken tot een zoo hoog mogelijk boven de vuurlijnen reikend scherm achter de wallen of borstweringen van buiten af gerekend - behoudens plaatselijke afwijkingen - bestaande uit:
- 16.2 I één rij hakhout of haag langs den buitenkant der kaden;
II één of twee rijen te knotten boomen langs den binnenkant der kade;
III één rij hooger te knotten boomen op de buitenbermen der wallen of borstweringen;
IV één rij opgaande boomen langs de binnen- of achterzijde der verdedigingslinie, zoowel tot vorming van een donkeren achtergrond als tot het beletten van inzicht in het terrein achter de Stelling.
- 16.3 Dit stelsel zal zoowel bij de wallen als bij de forten ter maskeering moeten worden toegepast.
- 16.4 Einde 1902 werd op last van den Minister van Oorlog een volledig overzicht samengesteld van de alsnog aan te leggen beplantingen in de Stelling van Amsterdam, zoowel op het Westfront als op de overige fronten.
- 16.5 Algemeen.
Eene doeltreffende aanleg van beplantingen kan het verdedigingsvermogen eener Stelling in belangrijke mate ten goede komen.
Niet alleen in doch ook vóór en achter de lijn van verdediging kunnen beplantingen van groot nut zijn.
Goed aangelegd dienen zij ter maskeering van de juiste ware ligging van verdedigingswerken, van de troepenbewegingen en transporten.
Eene juiste keuze van de richting en uitgebreidheid zoomede van de soort der beplanting in verband met de terreingesteldheid is van grooten invloed.
Hierbij dient te worden opgemerkt, dat het vele jaren kan duren alvorens eene beplanting tot vollen wasdom komt en het gewenschte effect verkregen wordt.
- 16.6 Evenals bij het maken der militaire wegen wordt bij den aanleg van beplantingen veel overleg vereischt met betrokken Gemeentebesturen, Waterschapsbesturen, Colleges, beheerders of eigenaren.
Voorschriften c.q. verordeningen van provinciale of andere besturen waren op de uitvoering van beplantingen van invloed.
Zoo zijn de openingen in de hierna te noemen beplanting op de terreinstrooken langs den Lagen dijk en den Liedeweg nabij den Watermolen "De Slokop" en den "Lie-watermolen" een gevolg van het windrecht.
- 16.7 Artikel 20 van de "Verordening op de Wateren, Dijken en Kaden in Rijnland" bepaalt:
"Het is verboden binnen den afstand van 200 M van eenigen windwatermolen te bouwen, hooibergen, hooischelven of iets anders te stellen of opgaand hout te hebben."
Ontheffing bedoeld bij artikel 21 dier Verordening door Dijkgraaf en Heemraden te verleenen kon uit hoofde van ernstige bedenkingen en bezwarende voorwaarden van de zijde van het Bestuur van de Vereenigden Binnenpolder niet worden verkregen.
- 16.8 Eene voorgenomen beplanting met iepenbomen in de keel van het Fort bij Abcoude moest achterwege worden gelaten wegens bezwaren ingebracht door de eigenaar van een korenmolen in de nabijheid van het fort.
Oude door het Provinciaal Bestuur van Utrecht gemaakte en nog van kracht zijnde bepalingen verbieden het planten van boomen in de nabijheid van molens.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 16.9 Het bestuur van het Waterschap Groot-Mijdrecht weigerde de vergunning tot de beplanting op het binnentalud der boezemkade langs den Ouden Waver tusschen het stoomgemaal de Voogt en het fort Waver-Amstel op grond dat "de belangen van het waterschap niet toelaten een dijk, dienende tot keering van buitenwater met houtgewas te beplanten."
- 16.10 Het gemeentebestuur van Weespercarpspel verklaarde tegen de beplanting van den weg ten Z. van het Smal Weesp van Demerarij tot nabij Weesp met hakhout overwegend bezwaar te hebben als zijnde zeer nadeelig voor de bruikbaarheid van den weg wat het opdrogen betreft, terwijl bij het vallen van sneeuw deze zich tegen het hout ophoopt, waardoor de veiligheid gevaar loopt en de passage belemmering ondervindt.
Tegen het plaatsen van opgaande boomen bestond geen bezwaar.
- 16.11 Elders wenscht men wegens het bouwland met het oog op het aantrekken van vogels zoo min mogelijk beplantingen (oppositie tegen het beplanten van den verbindingswal in den Zuidwijkermeerpolder in 1892.)
- 16.12 Zoo wordt een lange onderhoudstermijn voor de beplantingen op het Westfront noodig geacht, omdat zij in dat gedeelte der provincie Noord-Holland veel te lijden zullen hebben, niet alleen van zeewind, enz. maar ook van de bevolking, die de beplantingen met leede ogen ziet ontstaan, aangezien die naar haar beweren de vogels aantrekken, welke schade doen aan hare gewassen.
- 16.13 Een groot nadeel van het zoeken van gezichtsdekking alleen in beplanting zonder dekkenden wal is gelegen in het feit, dat zij - altijd onder overigens gunstige omstandigheden - slechts veel waarde kan hebben, zoolang er bladeren aan de boomen zijn. In het bladlooze seizoen vermindert die waarde belangrijk; een dekkende wal voldoet ten allen tijde aan de eischen van gezichtsdekking en geeft tevens meer veiligheid aan de communicatiën. Intusschen zal een daaraan toegevoegde beplanting van voldoende hooge boomen de gezichtsdekking tegenover door den vijand ingenomen hooge posten veel vollediger maken, althans in het gunstige jaargetijde.
- 16.14 Nauwlettende nadere waarneming van de waarde als gezichtsdekking eener beplanting aan de van den vijand afgekeerde zijde van een communicatieweg schijnt zeer gewenscht alvorens tot den aanleg dier beplantingen over te gaan.
- 16.15 Behalve om en nabij de forten worden in de Stelling van Amsterdam nog de volgende beplantingen aangetroffen:
- 16.16 1. de beplanting langs de Z. zijde van den weg door het dorp Kwadijk tot eene lengte van ± 575 M. gerekend van de brug over de O. ringvaart van de Beemster.
Deze beplanting bestaat uit eene enkele rij iepen, waartusschen eene elzenhaag.
- 16.17 2. de beplanting langs den gedekten toegangsweg van den aanlegsteiger in het Groot-Noordhollandsch Kanaal Z. van Nootgedacht naar het fort bij Spijkerboor.
Bedoelde beplanting bestaat uit wilgenhakhout.
- 16.18 3. de beplantingen op en langs de inundatiekade Nauernaschevaart-Dam.
De beplanting op de kade bestaat uit twee (2) rijen wilgen, bestemd voor hakhout; die langs de kade uit twee rijen wilgen bestemd voor knotwilgen.
- 16.19 4. de beplanting aanvangende bij den Zaanlandschen Communicatieweg, gaande bewesten om het fort bij Veldhuis en verder op de bekading bewesten langs de gracht langs den St.Aagtendijk tot aan de inundatiesluis in dien dijk.
Deze beplanting bestaat uit één rij wilgen bestemd voor wilgenhakhout en één rij wilgen bestemd voor knotwilgen.
- 16.20 5. de beplanting op de bekading bewesten het inundatiekanaal ten W. van het fort aan den St.Aagtendijk over eene lengte van ± 260 M.; de beplanting als onder 4.;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 16.21 6. de beplanting op de strook Rijksgrond gelegen ten W. van de gracht langs den wal in den Zuidwijkermeerpolder. Deze beplanting bestaat uit één rij elzenplantsoen (haag), één rij wilgen bestemd tot knotwilgen, waarachter schaakvormig nog één rij wilgen bestemd tot knotwilgen;
- 16.22 7. de beplanting vóór en achterlangs den wal Veldhuis-Nieuwendijk in aansluiting met die achter het fort bij Veldhuis.;
De beplanting bestaat uit één rij wilgen, bestemd voor knotwilgen op den buitenberm van den wal Veldhuis-Nieuwendijk en één rij opgaande boomen om den anderen iepen en Canadasche populieren achter langs dien wal, hetzij op het banket, hetzij aan den teen van den wal dan wel aan de Z.O. zijde van den daarlangs gelegen weg.
- 16.23 8. de beplanting vóór en achter langs den wal in den Zuidwijkermeerpolder.
De beplanting bestaat uit één rij wilgen, bestemd voor knotwilgen in het buitentalud van genoemden wal en één rij opgaande boomen als onder 7. achterlangs den wal door den Zuidwijkermeerpolder.
- 16.24 9. de beplanting aan de weerszijden van den weg langs den binnenteen van den W. ringdijk van den Zuid-Spaarndammerpolder;
De beplanting bestaat uit één rij wilgen bestemd voor knotwilgen, de rijen op $\pm 2,5$ M afstand uit den as van den weg.
- 16.25 9a. de beplanting in de positie bij Spaarndam op en langs kaden, wallen en bij de forten als sub 4., 7. en 8. is aangegeven.
- 16.26 10. de beplanting op de terreinstrooken langs militairen weg bij den W.Mn. "De Slokop", den Lagendijk en den Liedeweg. Deze beplanting, eene der meest geslaagde zoo niet de best geslaagde beplanting bestaat uit twaalf rijen wilgen met in het midden daartusschen twee rijen Ligustrum Ovalifolium, een heestergewas, dat het geheele jaar groen blijft.
- 16.27 11. de beplanting langs den wal Liebrug-fort de Liede. Deze beplanting bestaat uit twee (2) rijen Canadasche populieren achter langs den wal en twee (2) strooken wilgen waartusschen een strook elzenhakhout langs den buitengrachtsboord van genoemden wal;
- 16.28 12. de beplanting langs den buitengrachtsboord van den wal door den Haarlemmermeerpolder, welke bestaat uit twee (2) rijen iepenboomen met 2 M. afstand tusschen de rijen;
- 16.29 13. de beplanting op den buitenberm van het gedeelte van den wal Kudelstaart-Uithoorn ter lengte van ± 2215 M, gerekend van ± 135 M bewesten het ontmoetingspunt van den gemeenschapsweg met den Noordammerweg tot het Thamerhuis;
De beplanting bestaat uit eene vlierhaag;
- 16.30 14. de beplanting bij de inlaatsluis voor den Bloklandspolder op de binnenzijde der polderkade.
De beplanting bestaat uit een vlierhaag ter lengte van 70 M.
- 16.31 15. de beplanting langs de Mijdrechtsche Zuwe ter lengte van ± 150 M, bestaande uit wilgenhakhout, waartusschen iepen.
- 16.32 16. de beplanting op den berm van den wal Geindijk - fort bij Nigtevecht, welke bestaat uit één rij schietwilgen.
- 16.33 De beplantingen van de vesting Weesp zijn meerendeels van ouderen datum en bestaan uit:
doornenhagen op de bastions Bakkerschans en Nieuw-Achtkant, Roozeboom en Draaierschans;
knotwilgen achter de hagen van de bastions Bakkerschans, Roozeboom en Draaierschans;
knotpopulieren achter de haag van bastion Nieuw-Achtkant en de rechter halve courtine van bastion Bakkerschans;
iepen en wilgen langs den straatweg om den toren (gebouw A.) en in de bastions.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 16.34 De beplantingen van de vesting Muiden met het Kasteel bestaan uit:
doornenhagen op de bermen van de hoofdwallen, de caponnière en de ravelijnen, waarachter behalve aan de Westzijde knotwilgen.
Langs de buitenzijde van de Westbatterij staat wilgenhakhout.
Langs de buitenzijde van de Noordpolderkade - voor het gedeelte onder beheer van het Departement van Oorlog - en langs de buitenzijde van de Zuidpolderkade beoosten de Vesting staat wilgenhakhout.
Langs den toegangsweg naar de caponnière en dien naar de Noordpolderkade, den weg buiten de Keetpoort en langs een deel der Zuidpolderkade zoomede in de bastions staan iepen.
- 16.35 ad 1°.
De beplanting langs den militairen weg door Kwadijk tusschen de brug over de Beemsterringvaart tot aan den Hobreederdijk bevindt zich aan de Z. zijde van dien weg. Het gemeentebestuur van Oosthuizen heeft alleen toegestemd in de beplanting van de Z. zijde maar achtte de N. zijde ongeschikt.
Ofschoon aan de beplanting langs de N. zijde uit een defensief oogpunt meer waarde als gezichtsdekking te hechten is dan aan die langs de Z. zijde kan de laatstgenoemde dienen als donkere achtergrond voor hetgeen zich over dit zeer open en zichtbaar gedeelte van den weg beweegt.
- 16.36 ad 3°.
De beplanting op de inundatiekeering Dam-Nauernasche Vaart (bij Moltjesveer) gelukt niet best omdat de kade een slechten grondslag voor beplanting oplevert, daar zij - uit droog zand bestaande - hoog boven het zomerpeil is gelegen.
- 16.37 ad 4°, 5°, 6°.
Het kwam gewenscht voor om vóór de wallen tot het tegenhouden van vaartuigen, die over de inundatiën op de wal zouden willen landen op de strooken militairen Landsgrond langs de grachten aan de zijde van de inundatie c.q. op de daarvoor te onteigenen strooken grond eene kade te maken, met het bovenvlak gelegen op ongeveer het inundatiepeil en op die kade eene laag opgaande beplanting aan te brengen.
De ophooging van de strook bewesten langs de gracht van den verbindingswal in den Zuidwijkerpolder blijft achterwege niet alleen omdat door de te maken kade eene doode hoek ten opzichte van de vuurlijn van den verbindingswal zou ontstaan maar ook omdat eene laag opgaande beplanting op die kade niet zou gelukken. (zie ad 3°.)
- 16.38 ad 7° en 8°.
Ten behoeve van de maskeering zijn de twee rijen hooggroeiende boomen aangelegd op de aangeduide plaatsen.
Hierbij is van het beginsel uitgegaan, dat de achter elkander gelegen beplantingen vóór de gracht en voor en achter de wallen een doorgaand zich trapsgewijs verhoogend scherm moeten vormen, zich uitstreckende van ongeveer het bovenvlak van het voorgelegen terrein tot boven de vuurlijn der aan het gezicht te onttrekken borstweringen.
Aansluiting zal worden verkregen met de beplantingen vóór en het groene scherm van hoog opgaande boomen achter de forten bij Veldhuis, aan den St.Aagtendijk en de positie bij Spaarndam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 17. Bewapening.

- 17.1 Voor de bewapening der Stelling van Amsterdam raadplegen men:
- 17.2 De Armeeringstaten; (Instr. Inv. Voorschrift)
- 17.3 den Bewapeningsstaat;
- 17.4 de Opgave van de voornaamste voorwerpen, behorende tot de uitrusting. (I.Art. i.z. Comn. blz138)
- 17.5 terwijl de Opgaaf van de wijze, waarop het geschut in de Stelling is opgelegd, een inzicht geeft omtrent de oplegging van het materieel in verband met de eventuele plaatsen van opstelling c.q. gebruik.(Instr.Art. i.z. Comm.n. blz.138)
- 17.6 Voorstellen. *(1) Vóór 1895 wordt van "tijdelijke of hulp-stelling" gesproken.*
In den aanvang van het jaar 1895 werd door den toenmalige Commandant der Stelling van Amsterdam (Gen.Maj. K. Eland) een voorstel omtrent de bewapening der permanente Stelling (1) ingediend aan den Minister van Oorlog (toenmaals Luit.-Gen. C.D.H. Schneider). De ontwerp-bewapeningsstaat werd door enkele opmerkingen toegelicht, welke voor de inrichting der Stelling van groot belang zijn geweest en hierna worden gereleveerd. De Stellingcommandant berichtte:
- 17.7 "1°. Naar mijne meening kunnen de forten der Stelling, afgezien van de vuurmonden voor groot flankement en van enkele hefkoepels voor snelvuurkanonnen van hoogstens 5,7 c.M. bestaan uit infanterieposten. Niettemin heb ik voorgesteld, op elk voorfront 2 à 4 kanonnen van 12 c.M. L. A. te plaatsen, omdat ik gaarne toegeef, dat die vuurmonden daar in sommige omstandigheden wel eenig voordeel kunnen opleveren en omdat ik overtuigd ben dat het in vele gevallen nog wel mogelijk zal zijn de meeste dier vuurmonden buiten de forten te brengen, wanneer zulks noodig wordt geacht. Op deze wijze wordt het stelsel voortgezet dat tot heden toe op de verdedigbare aardwerken werd toegepast;
- 17.8 2°. Ik heb aangenomen, dat door Uwe Excellentie ook zal worden vastgehouden aan eene hoogte der vuurlijn van 2,5 M. boven het terreplein der forten en aan gewone borstweringen. Het is U bekend, dat ik persoonlijk de voorkeur geef aan glacis met eene hoogte van 2 M. boven het laagst mogelijke terreplein, om daardoor te komen tot een veel betere, dikwijls zelfs totale rechtstreeksche bestrijking der grachten, welke bij eerstgenoemde constructie geheel of gedeeltelijk in den dooden hoek liggen. Bij deze vooropstelling moet het m.i. eene onafwijsbare noodzakelijkheid worden geacht, de grachten te flankeren, hetgeen - althans in front - mogelijk is door twee hefkoepels voor licht snelvurend geschut in den saillant of beter nog door rechts en links van het werk twee dier koepels (dus vier per fort) te plaatsen, welke dan dikwijls nog kunnen dienen voor enfileering van een op het fort aanlopend acces. Deze hefkoepels moeten achter bestaande of op te werpen dekkingen worden geplaatst, liefst op eene betonbedding en achter een half cirkelvormigen betonmuur.
- 17.9 "Werden de borstweringen van 2,5 M hoogte vervangen door lagere glacis, dan zouden deze pantseraffuiten m.i. veel minder noodzakelijk zijn, ook in verband met hetgeen ik de eer zal hebben aan het slot van punt 3° op te merken;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 17.10 "3° Wellicht brengt de omstandigheid, dat ik van de veronderstelling ben uitgegaan als of geen koepel voor geschut van middelbaar of zwaar kaliber in de forten zullen worden gebouwd, tot de meening, dat ik in dit opzicht niet objectief ben te werk gegaan, doch integendeel aan eigen meening heb vastgehouden.
"Voor dit mogelijke geval neem ik de vrijheid Uwe Excellentie op te merken, dat verschillende oorzaken mij doen onderstellen, dat het niet in Uwe bedoeling ligt om spoedig veel dergelijke koepels te doen aanmaken. Vooreerst is het mij bekend, dat U zich geen onbepaald voorstander daarvan hebt betoond op het Noord- en Zuidfront; ten andere vermocht ik dubbele bedachtzaamheid ten deze op het Westfront, omdat ook blijkens de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de IIe Kamer der Staten-Generaal omtrent de Begroting van Uitgaven voor de Voltooiing van het Vestingstelsel dienst 1895 naar Uwe meening later tot uitbreiding van de Stelling naar Zee zal moeten worden overgegaan, waardoor dit front in 2e linie zal komen; en ten derde ben ik in mijne onderstelling versterkt door hetgeen U is gezegd in de Zitting van de IIe Kamer der Staten-Generaal op 19 December j.l. (1894). Wel is waar lees ik op bladzijde 615 van de Handelingen slechts:
"ik geloof dat men met een minder getal koepels op de forten zal kunnen volstaan"
doch in verband met het voorafgaande geloof ik toch geen stokpaardje te berijden, door vooralsnog de bedoelde koepels buiten beschouwing te laten; trouwens zoolang mij niet bekend is, hoeveel koepels en met welk geschut bewapend door Uwe Excellentie noodig worden geacht, is het mij toch niet mogelijk in dit opzicht juiste gegevens te leveren.
"In plaats daarvan heb ik gemeend te mogen uitgaan van het denkbeeld, dat in elk fort - m.i. bij voorkeur op de samenkomst van voor- en zijfronten - twee hefkoepels voor een snelvuurkanon van 5,7 c.M. zullen worden geplaatst, waardoor het verdedigingsvermogen van de werken, speciaal tegen onverhoedse aanval en bestorming, aanzienlijk zou stijgen."
"Eindelijk wensch ik hierbij nog de opmerking te voegen, dat deze hefkoepels ook kunnen medewerken tot bestrijking der grachten, mits deze niet in den dooden hoek der borstwering liggen".
- 17.11 Men vergelijke de bewapening voor de ontwerp-forten aangegeven in het Verslag van het voormalig Permanent Technisch Comité voor Artillerie- en Geniezaken met de hiervoren bedoelde ontwerp - bewapening van de permanente Stelling.
- 17.12 Het voorstel omtrent de bewapening hierboven bedoeld werd niet afgedaan.
Toen de Generaal-Majoor K. Eland als Minister van Oorlog was afgetreden, werd door Zijne Excellentie een gemeenschappelijk rapport van den Inspecteur der Artillerie, den Chef van den Generalen Staf, den Inspecteur der Genie en den Commandant der Stelling van Amsterdam ingebracht, waarin uiteengezet moest worden in hoeverre kan worden ingestemd met de voorstellen van het Permanent Technisch Comité voor Artillerie- en Geniezaken en van die, welke door den toenmaligen Commandant der Stelling van Amsterdam onder dagtekening van 2 Januari 1895 N° 1. werden ingediend, en hoe dus de definitieve bewapening der Stelling - zoo wat de verdedigingswerken als het tusschengelegen terrein betreft - zou behooren te worden geregeld.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 17.13 Ontwerpbe wapening.
Het gezamenlijk ontwerp van vorenvermelde autoriteiten - vergezeld van eene belangrijke Nota van toelichting - werd Ultimo November 1897 ingediend.
Het voorstel, - waarbij werd aangenomen dat alleen op het fort bij Velsen koepels voor zwaar geschut zullen worden gemaakt - was vervat in een staat vermeldende:
a. de be wapening van de Stelling van Amsterdam volgens de voorstellen van het Permanent Technisch Comité;
b. die volgens de voorstellen (1895) van den toenmaligen Commandant der Stelling van Amsterdam;
c. den bestaanden toestand;
d. de be wapening van voornoemde Stelling zoals zij naar de meening der genoemde autoriteiten zou behooren te worden geregeld.
- 17.14 Eene kaart (schaal 1:25000), waarop de rayons van vuurwerking der verschillende vuurmonden waren aangegeven, was o.a. bijgevoegd.
- 17.15 Be wapening.
De be wapening der Stelling werd in Maart 1898 vastgesteld, doch reeds spoedig gewijzigd en in Juni 1899 opnieuw vastgesteld en sedert herhaaldelijk gewijzigd.
De Minister van Oorlog had zich bij de vaststelling in 1899 voorbehouden naarmate van het afwerken van de Stelling in de bijzonderheden der be wapening zoodanige verandering te brengen als noodig zou blijken.
- 17.16 Wijziging grootflankement.
Hiervan werd gebruik gemaakt om het aantal vuurmonden bestemd voor groot flankement te wijzigen.
Het aantal flankkazematten bestemd om groot flankementvuur in de daarbij vermelde richting en uit de daarnevens genoemde vuurmonden af te geven, werd vastgesteld (voor de forten Middenweg en Drecht eerst later) zooals op de hiernavolgende staat in zwarten inkt is aangegeven.
Hierbij werd eene toestand in het leven geroepen waarbij op de terreinstrook gelegen tusschen de forten Middenweg en Jisperweg geen groot flankementvuur kan worden gebracht.
Ten aanzien van het fort Nigtevecht werd eerst in 1909 door den Minister van Oorlog beslist, dat bij de afwerking van genoemd fort twee flankkazematten zouden worden ingericht (zooals in de volgende staat in blauw is aangegeven).
(Voor de flankkazematten en de vuurmonden in rood op meergenoemden staat aangegeven zie bladz. 127).
- 17.17 Forten
aantal	Kanonnen			
flank-	Aantal	Kaliber	Aantal	Kaliber
kaz.	vurende naar			
	links		rechts	

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

17.18	Edam	1	2	10 c.M		
	Kwadijk	+2	2	10 "	2	10 c.M
	Purmerend	2	2	10 "	2	10 c.M
	Nekkerweg	+2	2	10 "	2	10 "
	Middenweg	+2	2	10 "	2	10 "
	Jisperweg	+2	2	10 c.M	2	10 c.M.
	Spijkerboor	2	2	10 "	2	10 c.M
	Marken-binnen	2	2	10 "	2	10 "
	Krommeniedijk	2	2	10 "	2	10 "
	Ham	Geene.				
	Veldhuis	2	2	10 c.M	2	10 c.M.
	Aagtendijk	2	2	10 "	2	10 "
	Velsen	2	2	10 "	2	7,5 "
	Zuidwijkermeer	2	2	10 "	2	10 "
	Positie bij Spaarndam					
	benoorden	2	2	6 "	2	10 "
	Linie	Geene.				
	bezuiden	2	2	7,5 c.M	2	6 c.M.
	Penningveer	2	2	7,5 "	2	6 "
	Liebrug	1	2	7,5 "	2	7,5 "
	Liede	1			2	7,5 C.M.
	Vijfhuizen	2	2	10 c.M	2	10 "
	Hoofddorp	1	2	10 "	2	10 "
	Aalsmeer	2	2	10 "	2	10 "
	Kudelstaart	2	2	10 "	2	10 "
	Kwakel	2	2	10 "	2	10 "
	Drecht	2	2	10 "	2	10 "
	Uithoorn	2	2	10 "	2	10 "
	Waver-Amstel	2	2	10 "	2	10 "
	Botshol	+2	2	10 "	2	10 "
	Winkel	+2	2	10 c.M	2	10 "
	Abcoude	2	2	10 "	2	10 "
	Nigtevecht	2	2	10 "	2	10 "

17.19 N.B. De mitrailleurs bestemd voor de grachtsverdediging der forten en de kanonnen 6 c.M. in het fort bij Nigtevecht bestemd voor vuur op het achterwaarts gelegen terrein, mede geplaatst in de flankkazematten zijn in den staat opgenomen.

17.20 Tengevolge van deze wijzigingen werd den Chef van den Generalen Staf, den Inspecteur der Genie, den Inspecteur der Artillerie, den Commandant der Stelling van Amsterdam en den Commandant van de Vesting-Artillerie opgedragen om bij gezamenlijk schrijven de noodig geachte veranderingen in den bewapeningsstaat te doen kennen.

17.21 Wijziging bewapeningsstaat en flankement.
 Een gewijzigde bewapeningsstaat werd ingediend en in hetzelfde schrijven een voorstel gedaan omtrent het flankeren van de Keel bij die forten, maar of in het geheel niet of slechts naar eene zijde flankkazematten zullen zijn bestemd om groot flankementvuur af te geven.
 Bedoeld flankeren zou bij die forten, hetzij aan beide zijden hetzij aan die zijde, waar geen flankkazematten zullen worden gemaakt kunnen geschieden door het aanbrengen van eene uitspronging voor mitrailleurs op kazemataffuit, in den geest als voor het fort Liebrug is ontworpen.
 Bij de forten waar het groot flankement naar eene zijde behouden blijft, zou men desnoods met één mitrailleur in de uitspronging kunnen volstaan; bij de forten daarentegen waar in het geheel geen kazematten voor groot flankementsvuur zullen worden gemaakt wordt een aantal van twee mitrailleurs in elke uitspronging - ook in verband met mogelijke defecten aan het materieel - noodig geacht om te allen tijde verzekerd te zijn van een voldoende krachtig flankement van de keel met toegangsdam en brug.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 18. Groot flankement.

- 18.1 Pleidooi voor behoud groot-flankement bij eenige forten. De toenmalige Commandant der Stelling van Amsterdam (gen. maj Rooseboom) bepleitte in het zooeven gemelde gezamenlijk schrijven het behoud van het groot flankement van de forten Middenweg (rechts), Ham (links), Kwakel (rechts en links) en Drecht (links), wat alleen voor de forten Middenweg en Drecht gelukte.
- 18.2 Het volgende werd daartoe door genoemde Commandant onder de aandacht van den Minister gebracht:
"Nadat door Uwe Excellentie bij Kabinetsschrijven van den 29en Maart 1898 Litt U13. de bewapening der Stelling onder zijn bevel was vastgesteld met voorbehoud alleen naarmate van het afwerken van de Stelling in de bijzonderheden zoodanige verandering te brengen als noodig zou blijken, is van deze gegevens uitgegaan tot het verder in gereedheid brengen van de instructiën voor de in oorlogstijd alhier optredende hoogere en lagere Commandanten en werd de verdeeling van het vermoedelijk alsdan hoognoodige personeel, zoowel aan bezettings- als aan bewakingstroepen geleidelijk opnieuw overwogen in verband met de geschutskracht van de forten en tusschenruimten.
- 18.3 Uit den aard der zaak doet iedere wijziging in de geschutsbewapening haren invloed gevoelen op de opstellingsplaatsen en sterkte der troepenafdeelingen op de verschillende deelen der Stelling, en daar bij Uw meergemeld schrijven eene vermindering van het aantal vuurmonden voor groot flankement wordt bepaald, zal bij de toch reeds zwakke troepenmacht voor de bezetting der Stelling vermoedelijk beschikbaar, aan de ernstige en krachtige verdediging afbreuk worden gedaan, waarbij nog komt, dat de verkregen winst aan bedieningsmanschappen volstrekt niet opweegt tegen de dan in grootere getale benoodigde bewakingstroepen.
- 18.4 "Hoewel dus op grond van het bovenstaande, het opheffen van het groot flankement, hetzij aan beide of wel aan ééne zijde bij de verschillende forten eene ingrijpende verandering ten nadeele te weeg brengt in het verdedigingsvermogen van de geheele Stelling, is het niet te loochenen, dat het gewicht van deze wijziging zich bij het eene fort meer doet gevoelen dan bij het andere.
- 18.5 Ook de overige ondergeteekenden in deze meening deelende stellen er - aangezien de redenen niet bekend zijn, die er bij Uwe Excellentie toe hebben geleid het groot flankement te verminderen - prijs op U hunne meening voor iedere verdedigingswerk, waar wijziging wordt bepaald, afzonderlijk nader toe te lichten.
- 18.6 "Op het terrein tusschen de forten Nekkerweg en Middenweg zal thans geen groot flankementvuur meer worden afgegeven; de inundatie is te dier plaatse niet bijzonder breed en kan bovendien op een lager gedeelte van de Beemster worden afgetapt, terwijl de wegen droog blijven. De kans om tusschen de twee werken door te dringen en den Z. ringdijk van die droogmakerij te naderen is dus groot en de vermeerstering van Purmerend, waarvan de beteekenis niet is te miskennen, eene handeling, die er onmiddellijk uit zou kunnen voortvloeien. Mitsdien schijnt het gewaagd hier ter plaatse het groot flankementvuur geheel op te heffen en meenen de ondergeteekenden dat het noodzakelijk is, althans dat van het fort Middenweg naar rechts te behouden.
- 18.7 "Het gevaar voor doorbreking tusschen laatstgenoemd verdedigingswerk en fort Jisperweg doet zich in dezelfde mate gevoelen. Aangezien de aanvaller echter stuit op het moeilijke terrein van den polder Wormer, Jisp en Nek zijn de gevolgen minder groot en zouden wij, indien er overwegende bezwaren bestaan het groot flankementvuur op het tusschenterrein te handhaven, de waarde van dit vuur minder zwaar doen wegen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 18.8 "Hetzelfde geldt voor de vuuruitwerking uit fort Ham naar rechts, aangezien het terrein ten N.O. van den spoorweg Uitgeest-Wormerveer, zoowel vóór als achter de verdedigingslijn minder gunstig is voor troepenbewegingen. Het groot flankement naar links echter is van groote waarde voor het ver vooruitspringende fort Veldhuis, dat twee accessen moet afsluiten en gedekt wordt door eene slechts smalle inundatie, terwijl achter de verdedigingslijn de aanvaller eenmaal tot de linie doorgedrongen, gelegenheid heeft om met eene geringe macht het oprukken van verdedigende reserves te verhinderen. Alleen door zooveel mogelijk onuitdoofbaar groot flankementvuur uit fort Ham kan het door een aanvaller aanvankelijk verkregen succes waardeloos worden gemaakt.
- 18.9 Bij het fort Kwakel is het voornaamste acces de O. kade van den Zuider-Legmeerpolder met droogblijvende strook daarnaast, welk acces over een gedeelte, lang 800 M. door de kanonnen van het groot flankement (rechts) van het fort zou kunnen worden geënfleerd. Ook de Hoofdweg in dien polder is boven inundatiepeil gelegen. De afstand tot fort Kudelstaart is te groot om gedurende den nacht eerstgenoemd belangrijk acces met vrucht onder vuur te nemen, zoodat bij opheffing van groot flankement naar rechts uit fort Kwakel een aanvaller zonder groote bezwaren en gebruik makende van het droge terrein ten N. van dit fort kan doordringen tot en zelfs over den niet stormvrijen gemeenschapsweg Kudelstaart-Uithoorn, waardoor hij in de onmiddellijke nabijheid komt van de tusschenbatterijen van groep Uithoorn. Naar links heeft het fort Kwakel tot taak het vooruitgeschoven fort Drecht in zijne taak te steunen, door welke vooruitgeschoven ligging het fort aan de Westzijde in het geheel niet gesteund wordt door bewakingstroepen. Neemt men daarbij in aanmerking dat op 1500 M van laatstgenoemd fort de zware ringdijk van den Zevenhovensche polder uitstekende dekking geeft aan vijandelijk geschut, dat nadering langs beide oevers van de Drecht en de Kromme Mijdrecht mogelijk is, dan komt ons de opheffing van het groot flankement in het fort Kwakel ook aan de linkerzijde bedenkelijk voor en meenen wij Uwer Excellentie in overweging te moeten geven het groot flankement in dit fort naar beide zijden te doen blijven en dit te meer, omdat de kaden langs de Drecht nagenoeg niet onder vuur worden gehouden door het groot flankement uit dit fort zelf.
- 18.10 Het groot flankement van fort Drecht naar links beoogde het fort Uithoorn te steunen; de nadering tot laatstgenoemd verdedigingswerk is dan ook bijzonder gunstig, aangezien drie belangrijke accessen daarheen toegang verleen, waarvan 2 (twee) eene breedte hebben van ongeveer 40 M. en 1 (één) van ongeveer 10 M. Bovendien bevindt zich op 1500 M. van het fort de Zuidelijke dijk van de Kerkvaart, met de kruin op 0,50 M. ÷ A.P., terwijl het peil Zuidelijk daarvan gelegen inundatie 4,35 ÷ A.P. bedraagt en eene breede strook in de Derde bedijking der Mijdrechtsche droogmakerij ten Z. van dien dijk droog blijft. Die dijk geeft dus uitstekend gelegenheid tot opstelling van geschut en gedekte verzameling van troepen. De steun door het fort Waver-Amstel gedurende den nacht te verleen aan het fort Uithoorn zal wegens den grooten afstand uiterst gering zijn; groot flankement van fort Drecht daarentegen kan zeer krachtig bijdragen tot verhooging der stormvrijheid. Wij vermeenen dan ook te moeten aandringen op behoud van het groot flankement naar links van fort Drecht.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 18.11 Aan het behoud van het vuur op het terrein tusschen de forten Winkel en Botshol benevens wederkeerige flankering dier forten meenen wij niet dezelfde overwegende beteekenis te moeten toekennen als aan dat bij de laatst besproken verdedigingswerken Kwakel, Drecht en Uithoorn, zoodat indien er overwegende redenen (ons echter onbekend) mochten bestaan, om het groot flankement in het algemeen te verminderen die vermindering zooals thans is bepaald voor de forten Botshol en Winkel van minder bezwaar zou zijn dan voor de drie zooeven genoemde forten. De ondergeteekenden meenen echter, dat aan het behoud van het groot flankement in het algemeen, waarmede betrekkelijk weinig kosten zijn gemoeid groote waarde moet worden gehecht, niet alleen om de stormvrijheid der Stelling in het algemeen te vermeerderen, maar ook om den aanvaller die reeds vasten voet in een deel der tusschenlinie mocht hebben verkregen, daarin het verblijven in verband met het optreden der bewakingstroepen onmogelijk te maken. Resumeerende veroorloven de ondergeteekenden zich Uwer Excellentie op de hiervoren ontwikkelde gronden te verzoeken het groot flankement uit kazematten in het algemeen te behouden in elk geval in de forten Middenweg (rechts), Ham (links), Kwakel (rechts en links) en Drecht (links).
- 18.12 Voor het fort Drecht was reeds bepaald het groot-flankement naar rechts
- 18.13 Beslissing ten aanzien het flankement.**
- 18.13.1 De Minister besliste naar aanleiding van vorenvermeld schrijven dat:
- 18.13.2 1°. in het flankeren van de keel van die forten in de Stelling, waar of in het geheel niet of slechts naar eene zijde flankkazematten zullen zijn bestemd om groot flankementvuur af te geven, zal worden voorzien, door aan de beide zijden of aan de zijde, waar geen flankkazematten zullen worden gemaakt, ook bij de forten waar het groot flankement naar eene zijde behouden blijft, aan te brengen eene uitspronging voor 2 mitrailleurs M.90. op kazematstoel in den geest als voor het fort Liebrug is ontworpen;
- 18.13.3 2°. het groot flankement van het fort Drecht naar links en van het fort Middenweg naar rechts zal behouden blijven, tenzij door U en de overige autoriteiten wenschelijker wordt geacht in plaats van dit laatste groot flankement van het fort Nekkerweg naar beide kanten te behouden. (1)
- 18.13.4 3°. overigens door mij geen wijziging in het groot flankement ... gebracht wordt.
- 18.13.5 Ten aanzien van het sub 2° gestelde werd eenstemmig de voorkeur gegeven aan een flankement uit het fort Middenweg naar rechts boven dat uit het fort Nekkerweg naar links. Met het oog op het achter de hoofdverdedigingslijn gelegen terrein in de nabijheid van Purmerend wordt in de eerste plaats aan het bezit van fort Nekkerweg grootere waarde gehecht dan aan het behoud van fort Middenweg en moet de opstelling der beschikbare vuurmonden in het algemeen zoodanig geschieden, dat het bezit van de belangrijkste punten zooveel mogelijk verzekerd blijft, waarbij verder nog komt, dat het binnen den bedoelden vuursector uit fort Middenweg gelegen terrein belangrijker geacht wordt dan dat binnen dien sector uit fort Nekkerweg. Het grootflankement uit het fort Middenweg naar rechts bleef dan ook behouden.
- 18.13.6 Door den Stellingcommandant (Generaal-Majoor P.C. Kool) werd in verband met de voorgenomen afwerking van het fort Kwakel aan den Minister van Oorlog in overweging gegeven terug te komen op de vroeger genomen beslissing in zake de flankkazematten en alsnog bij de forten Kwadijk, Nekkerweg, Middenweg, Jisperweg, Kwakel, Botshol en Winkel twee flankkazematten te doen aanbrengen. De Minister van Oorlog vereenigde zich met het voorstel van de Stellingcommandant en bepaalde de bewapening dier flankkazematten met kanonnen van 10 c.M.
- (1) Door deze beslissing behield fort Drecht het groot flankement naar beide zijden.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

18.14 Verwijdering lange vuurmonden uit de forten.

- 18.14.1 Het gestelde in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de Begroting van Uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel dienst 1899 dat "eerst nadat alle forten van den gesloten kring der Stelling van bomvrije gebouwen zullen zijn voorzien, de verdediging inderdaad krachtig en hardnekkig zal kunnen worden gevoerd" en het feit, dat op de vorenbedoelde Begroting voor den dienst 1901 slechts gelden werden aangevraagd en beschikbaar gesteld voor het afwerken van één fort, fort Zuidwijkermeer, deden het voorstel aanhangig maken om voor zoover zulks niet reeds was geschied en voor zooveel zulks mogelijk zou blijken te zijn de zware lange vuurmonden van de voorfronten te verwijderen en op te stellen in batterijen op minstens 150 M afstand van de forten.
- 18.14.2 In die batterijen zouden de vuurmonden worden geplaatst op rembeddingen (schootsveld 87°) c.q. beddingen met vergroot schootsveld. (schootsveld 75°). Hierdoor was het mogelijk om op enkele plaatsen, tot vereenvoudiging van de vuurleiding, vuurmonden van twee forten te vereenigen tot één batterij. Door het maken van kleine magazijnen van beton zouden de batterijen een meer permanent karakter krijgen en het verdedigingsvermogen worden verhoogd. Een proefmagazijntje van beton in den wal door den Zuidwijkermeerpolder bij het fort Zuidwijkermeer werd in 1901 gemaakt. Voor de Linie Krommeniedijk-Zuidwijkermeer en de positie van Spaarndam zijn de betongebouwtjes reeds gebouwd.
- 18.14.3 Eene terreinverkenning om na te gaan en aan te geven op welke terreinen en bij welke forten de vuurmonden buiten die forten kunnen worden opgesteld werd gehouden en het resultaat aan den Inspecteur der Genie medegedeeld om als grondslag voor de berekening der kosten van die permanente batterijen te dienen.
- 18.14.4 Bij het plaatsen van de vuurmonden uit de forten in batterijen nabij de forten dient men drie nadeelen mede te aanvaarden:
- 18.14.5 1°. dat, aangezien voor het fort de gunstigste plaats is gekozen in verband met de afsluiting van accessen en het beheerschen van het voorterrein, terwijl oorspronkelijk het voornemen bestond de lange vuurmonden binnen de forten in pantserkoepels op te stellen, de ligging van de batterij in den regel veel ongunstiger zal zijn;
- 18.14.6 2°. dat het commandement geringer wordt.
- 18.14.7 3°. dat de munitieaanvulling moeilijker wordt.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 19. Snelvuurmaterieel.

- 19.1 In de bewapening der Stelling van Amsterdam zijn opgenomen:
- 19.2 Snelvuurkanonnen van 6 c.M.
idem van 7 c.M.
idem van 15 c.M. L/24
- 19.3 Snelvuurkanonnen van 6 c.M.**
- 19.3.1 De snelvuurkanonnen van 6 c.M. kunnen zijn geplaatst op:
kazemataffuit;
hefkoepelaffuit;
uitleggeraffuit;
veldaffuit.
- 19.3.2 Het vormen van eene reserve - door den Commandant der Stelling van Amsterdam gesteld op $\pm 10\%$ - zal eerst geschieden, nadat de kanonnen tot veldaffuit grootendeels zijn verkregen.
- 19.4 Snelvuurkanonnen 7,0 c M. (kazematkanon van 7 c. M.).**
- 19.4.1 De snelvuurkanonnen van 7,0 c M. dienen tot afgeven van groot flankementvuur bij de forten:
- 19.4.2
Velsen	voor het groot flankement naar rechts (2 kanonnen)
bezuiden Spaarndam	links (id.)
Penningsveer	rechts (id.)
idem	links (id.)
Liebrug	links (id.)
Liede	rechts (id.)
- 19.4.3 De genoemde kanonnen zijn geplaatst op kazemataffuit.
- 19.5 Snelvuurkanonnen van 15 c M. L/24.**
- 19.5.1 De snelvuurkanonnen van 15 c. M. L/24 maken deel uit van de bewapening van het fort Velsen en zijn opgesteld in pantseraffuiten.
Het aantal dier kanonnen bedraagt drie.
- 19.5.2 De tactische eischen, welke aan de zoeven genoemde vuurmonden worden gesteld, worden beheerscht door de navolgende doeleinden, waartoe die kanonnen moeten dienen:
- 19.5.3 a. Het bestrijken van het Noordzeekanaal tot de sluizen (± 5000 M.) om den vijand het ongestoord overgaan te beletten, dus werkzaam vuur op genoemden afstand tegen troepen, lichte vaartuigen en vlotten;
- 19.5.4 b. De afsluiting van het acces door het bedoelde Kanaal gevormd, voor vijandelijke schepen van verschillende sterkte en grootte, waarbij gewenscht wordt een krachtig schot tot op 2500 M, in staat om dan nog licht gepantserde vaartuigen buiten gevecht te stellen en bij zwaar gepantserde vaartuigen de bediening der vuurmonden opgesteld achter pantserschilden en in marsen onmogelijk te maken.
- 19.5.5 c. Het beschieten van vijandelijke kantonnementen en troepenverzamelingen op een maximum afstand van 6000 M. (Velsen 1200 M., Beverwijk 2000 à 2500 M., Wijk aan Zee 6000 M., IJmuiden 5000 M., Santpoort 4000 M. enz.)
- 19.5.6 d. Het bestrijden van vijandelijke batterijen van veld- of zwaarder geschut op 3000 M.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 19.5.7 e. Het beschieten op 1000 M. van oorlogsvaartuigen, die na den val van IJmuiden in het Noordzeekanaal zouden willen opstoomen, benevens verdediging van de in verband hiermede in het kanaal te brengen versperringen, m.a.w. een krachtig schot geschikt om op genoemden afstand lichte pantsers te doorboren en bij vaartuigen met zware pantsering de ongepantserde deelen zoodanig te teisteren dat doorstoomen onmogelijk wordt en het opruimen van versperringen wordt belet.
- Hierbij zij opgemerkt, dat zonder hindernis het zwaarste kanon op Fort Velsen niet in staat is het doorstoomen te beletten, terwijl het zeer goed uitvoerbaar is, hindernissen te maken, die niet tevens een overgangsmiddel vormen. (torpedo's, touwversperringen.)

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 20. Sectorparken.

- 20.1 Eene meer geconcentreerde oplegging van het materiëel wordt met de oprichting van Sectorparken en groepdepots beoogd.
- 20.2 Met den aanleg der sectorparken is reeds een aanvang gemaakt; in hoeverre successievelijk de artillerieloodsen, welke bij de forten eventueel beschikbaar zullen komen, naar de sectorparken worden overgebracht, is nog niet beslist.
- 20.3 Welke gebouwen en inrichtingen in de sectorparken zullen worden gemaakt, is wel ontworpen doch niet vastgesteld.
- 20.4 De Sectorparken zijn in aanleg op de navolgende plaatsen:
- 20.5 I. Sectorpark IJpendam.
nabij het Schouw aan het Groot Noordhollandsch Kanaal, W. van het splitsingspunt van den Noordhollandschen tramweg van Amsterdam via Purmerend naar Alkmaar en van Amsterdam naar Edam;
- 20.6 II. Sectorpark Zaandam,
aan de Voorzaan in polder VII (de Hem) N. van de Artillerie-Inrichtingen aan de Hembrug;
- 20.7 III. Sectorpark Sloten,
aan Zijkanaal F. in den Z.W. hoek van den Grooten IJpolder nabij de spoorbaan Amsterdam-Haarlem;
- 20.8 IV. Sectorpark Ouderkerk.
bestaande uit:
- 20.9 1°. de afdeeling Ouderkerk.
op het terrein van den post rechts en links van de Holendrecht (voorheen post N° 10) en wel op den N. oever van de Bullewijk;
- 20.10 2°. de afdeeling Bijlmer.
in het fort in de Laander- en West-Bijlmerpolder.
- 20.11 Ad II.
Oorspronkelijk was als plaats van het Sectorpark Zaandam de keuze gevallen op het Visschershop Z.W. van het ontmoetingspunt van het Weerpad met den Zuiddijk nabij de Voorzaan. in verband met de ligging der magazijnen aan het Weerpad.
Tengevolge van de onaannemelijke voorwaarden van Burgemeester en Wethouders der gemeente Zaandam - o.a. den eisch van absolute zekerheid, dat op het terrein geene inrichtingen tot het maken of verwerken van ontplofbare stoffen of bewaarplaatsen van dergelijke stoffen zullen verrijzen - wordt thans het Sectorpark Zaandam aangelegd N. van de Artillerie-Inrichtingen nabij de Hembrug als hierboven is aangegeven.
- 20.12 Het Sectorpark Ouderkerk wordt aangelegd op de terreinen van de sub IV, 1° en 2° vermelde verdedigingswerken der derde klasse. (N. gedeelte)
- 20.13 Bij den aanleg der overige Sectorparken wordt na de omkading met grond van de verkregen terreinen daarop zand gebracht.
- 20.14 De oplegging en het beheer van het materieel in de Sectorparken zal nader moeten worden geregeld.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 21. Opleggen van materiëel.

- 21.1 Het gebied van het 2e. Artillerie-Commandement omvat de werken in de Stelling van Amsterdam ~~met uitzondering van de forten bij IJmuiden en aan het Pampus~~ en het magazijn Amsterdam.
De Commandant in het 2e. Artillerie-commandement is de commandant van het 2e. Regiment Vesting-Artillerie.
- 21.2 ~~Het gebied van het 7e Artillerie commandement omvat de forten bij IJmuiden en aan het Pampus zo mede de forten op de Harssens en aan de Hoek van Holland en het magazijn "Pantserforten".~~
- 21.3 Het ~~De~~ magazijnen "Amsterdam" en "~~Pantserforten~~" worden ~~ieder~~ beheerd door een Magazijnmeester.
- 21.4 Onder den magazijnmeester bij het 2e. Artillerie-Commandement en den Kapitein van het materiëel bij het 2e. Regiment Vesting-Artillerie ressorteeren de conducteurs der artillerie, die met het dagelijksch toezicht over en het onderhoud van het materiëel belast zijn, waartoe zij over één of meer magazijnsknechts beschikken.
- 21.5 Het magazijn "Amsterdam" omvat:
- 21.6 1°. het "Arsenaal" in de Nieuwe Amstelstraat te Amsterdam;
- 21.7 2°. de Geschutloodsen aan de Oostenburger gracht en het einde van de Oostenburger Middenstraat. (twee loodsen) schepen van 80 à 100 ton kunnen voor den wal komen.
- 21.8 3°. de Magazijnen aan de Sniep, nabij Diemerburg tusschen Muider- en Weespertrekvaart. (twee loodsen en het begane grondgedeelte van den conducteurswoning.)
Het terrein is alleen over het water te bereiken. Voor het overbrengen van zware voorwerpen is een pont (eigendom der gemeente Diemen) aanwezig.
Aan de Zuidzijde is een los- en aanlegsteiger; in gunstige omstandigheden kunnen schepen van 80 ton aanleggen. Eén der loodsen is bestemd voor het opleggen van het uitleggermateriëel zoowel voor de Stelling van Amsterdam als voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie.
- 21.9 4°. de artillerieloodsen bij de navolgende verdedigingswerken:
- 21.10 fort Edam (Ht. loods 30 x 7) (1)
" Kwadijk (Ht. loods 34 x 7)
" Purmerend (IJ. loods 34 x 7,5)
" Middenweg (IJ. loods 34 x 7,5)
- 21.11 fort Jisperweg. (IJ loods 34 x 7,5)
" Spijkerboor. (Ht " 34 x 7)
" Marken-binnen. (Ht " 35 x 7)
" Veldhuis. (Ht " 35 x 7)
" Krommeniedijk (Ht. 35x7)
" Ham (Ht. 35x7)
" Aagtendijk. (Ht " 35 x 7)
" Velsen. (Ht " 35 x 7)
" Zuidwijkermeer. (Ht " 35 x 7)
- 21.12 positie van Spaarndam (3 Ht. loodsen, elk 30 x 7)
- 21.13 fort Penningsveer. (Ht loods 17,5 x 9)
" Liebrug. (Ht " 35 x 7)
" Liede. (Ht. " 30 x 7)
" Vijfhuizen. (IJ. " 34 x 7,5)
" Hoofddorp. (IJ. " 34 x 7,5)
" Aalsmeer. (Ht. " 35 x 7)
" Kudelstaart. (Ht. " 34 x 7)
" Drecht. (Ht. " 30 x 7)
" Uithoorn. (Ht. " 34 x 7)
" Waver-Amstel. (Ht. " 34 x 7)
" Botshol. (Ht. " 34 x 7)
" Winkel. (Ht. " 34 x 7)
" Abcoude. (Ht " 30 x 6)
" Nigtevecht. (Ht " 34 x 7)

(1) Ht = houten; IJ = ijzeren.
30 x 7 beteekent lang 30 M, breed 7 M.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 21.14 Vesting Weesp (bastion Bakkerschans Ht.I. 20 x 7,5)
(bastion Rooseboom Ht.I. 10 x 7,5)
- 21.15 Vesting Muiden Ht. loods (20 x 7,5)
(Ht. " 40 x 8,2)
(Ht. " 30 x 7,5)
(Ht. " 10 x 7,5)
- 21.16 De Ht. loodsen verdienen de voorkeur boven de IJ. loodsen. Nadeelen van de IJ. loodsen zijn te achten: de zichtbaarheid op grooten afstand; het klemmen der glasramen en blinden door blijvende vormverandering ten gevolge van temperatuurwisseling enz; onvoldoende aaneensluiting tusschen deuren, ramen en daken met de wanden; verteren van de gegalvaniseerde IJ. bladen door verwijdering van de dekkende zinklaag bij het klinken; geraas bij sterken wind; groote hitte 's zomers; groote koude en tocht 's winters.
- 21.17 5°. de kruitmazijnen: (1) *(1) 14 x 7 x 3 beteekent lang 14 M, breed 7 M, hoog 3 M.*
- 21.18 het magazijn bij de Slochterbrug aan het Groot Noordhollandsch Kanaal en nabij den stoomtramweg van Amsterdam naar Alkmaar en naar Edam, (14 x 7 x 3);
- 21.19 het magazijn te Kadoelen nabij den toegang tot het magazijn voor de Marine (zie ook D² 448/1898);
- 21.20 het magazijn in den polder Oostzaan aan het Weerpad en aan de Watering Z. van de Hanepadsloot (verkeersweg te water) (14 x 7 x 3);
- 21.21 het magazijn in den Grooten IJpolder aan het O. eind van den Noorderweg bij de Molentogt (14 x 7 x 3);
- 21.22 het magazijn nabij den Kerkweg en aan de Molensloot onder Spaarnwoude (12,75 x 6 x 3);
- 21.23 het magazijn bij de 1800 Roeden aan den straatweg Amsterdam-Halfweg en aan de Trekvaart Amsterdam-Halfweg (12,75 x 6 x 3);
- 21.24 het magazijn in den toren van het fort Schiphol aan de O. ringvaart van den Haarlemmermeerpolder; (groot 45 M³);
- 21.25 het magazijn aan de Kalfjeslaan onder Nieuwer-Amstel aan het Z einde van de Boerenwetering (12,75 x 6 x 3);
- 21.26 het magazijn in den Venserpolder nabij het fort in den Laander- en Westbijlmerpolder (14 x 7 x 3)
- 21.27 6°. de volgende Ht. projectielloodsen nabij de respectieve kruitmazijnen:
- 21.28 de loods bij de Slochterbrug (46,9 x 12,4 x 3). Een gedeelte, lang 9,69 M is ingericht voor laboreerarbeid;
- 21.29 de loods in den polder Oostzaan (46,9 x 12,4 x 3). Een aangebouwd gedeelte, lang 9,72 M is ingericht voor laboreerarbeid;
- 21.30 de loods bij de 1800 Roeden (46,9 x 12,4 x 3). Een aangebouwd gedeelte, lang 9,72 M. is ingericht voor laboreerarbeid;
- 21.31 de loods in het fort in den Laander- en West. Bijlmerpolder, (46,9 x 12,4 x 3). Een aangebouwd gedeelte, lang 9,72 M. is ingericht voor laboreerarbeid.
- 21.32 In het begin van 1897 zijn de genoemde projectielloodsen door de Genie aan de Artillerie in beheer overgegeven.
- 21.33 7°. de bomvrije munitiemagazijnen, nl.
- 21.34 a. het magazijn bij Dam bevattende: een buskruitbergplaats (6,5 x 3 x 2,3); een vulplaats (6,5 x 4 x 2,3); twee projectielbergplaatsen (ieder 6,5 x 4 x 2,3)

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 21.35 b. de magazijnen aan den Assendelver Zeedijk respectievelijk:
α. nabij het O. einde van den Nieuwendijk;
b. nabij de Steenen Paal;
γ. nabij de Poel.
Elke dezer magazijnen is ingericht als dat sub α, ook wat de afmetingen betreft.
- 21.36 c. het magazijn bij Rijnlandshuis te Spaarndam.
Dit magazijn is ingericht als het magazijn bij Dam ook wat de afmetingen betreft.
- 21.37 In vreedestijd worden deze magazijnen benut tot het bergen van projectielen (ieder 2000 stuks).
Voorzoo veel de magazijnen bij Dam en aan den Assendelver Zeedijk betreft bevinden zich daarin Gd projectielen met buisgatschroef; de projectielen in het magazijn Rijnlandshuis zijn Lg.
In de eerstgenoemde magazijnen wordt voorts buskruit geborgen, terwijl naar het magazijn Rijnlandshuis eerst bij mobilisatie van uit het kruitmagazijn onder Spaarnwoude buskruit wordt overgebracht.
- 21.38 8°. de bergplaatsen voor infanteriepatronen namelijk:
- 21.39 de bergplaats in het fort aan het Nieuwe Meer met een bergruimte van 18,48 x 8,5 x 3 M³.
Deze bergplaats dient thans tot het bergen van eenige ernstvuurwerken.
In den loop van het jaar 1886 zijn de infanteriepatronen overgebracht naar de hieronder volgende bergplaats, de rakken zijn achtergebleven.
- 21.40 de bergplaats in de Laander- en West-Bijlmerpolder met een bergruimte van 18,48 x 8,8 x 3 M³, waar miljoenen patronen geborgen zijn.
- 21.41 Voor de oplegging van het materieel raadplege men de kaart voor de oplegging van het Artillerie- en Geniematerieel in de Stelling van Amsterdam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 22. Algemeen Verdedigingspark.

- 22.1 Doel. *(1) en Veldleger!*
Het voornemen bestaat binnen de Stelling van Amsterdam een Algemeen Verdedigingspark op te richten, dienende als reserve voor alle liniën en stellingen. (1)
De centrale oplegging zal niet alleen worden toegepast op de vuurmonden, welke niet onmiddellijk voor het in staat van verdediging stellen van die liniën en stellingen benodigd zijn doch waarvan als reserve nog goede diensten kunnen worden verwacht, maar ook op de munitiën en het verdere artillerie- en geniemateriëel, dat daarvoor vatbaar is. Het schijnt wenschelijk de centrale oplegging zoover mogelijk door te voeren en in verband hiermede in de liniën en stellingen buiten Amsterdam slechts het hoog noodzakelijke op te leggen, daarbij rekening houdende met de mogelijkheid van aanvoer uit den centralen voorraad.
- 22.2 Plaats.
Als plaats voor het Algemeen Verdedigingspark blijft de aandacht gevestigd op een terrein W. van de Artillerie-Inrichtingen aan de Hembrug n.l. het terrein aan het Noordzeekanaal gelegen tusschen de bestaande spoorbaan Amsterdam-Zaandam en de toekomstige spoorbaan over de nieuwe Spoorbrug aan de Hem.
- 22.3 Met het oog op de benodigde bergruimte wordt het wenschelijk geacht over een terrein van minstens 5 H.A. voor het Algemeen Verdedigingspark te kunnen beschikken.
- 22.4 Of een gedeelte van het materiëel bestemd voor het Algemeen Verdedigingspark zal worden opgelegd in de Geschutloodsen te Amsterdam, wanneer het thans daarin opgelegde materiëel, bestemd voor de Stelling van Amsterdam naar de betrokken verdedigingswerken c.q. sectorparken zal zijn overgebracht, is nog niet beslist.
- 22.5 De oplegging en het beheer van het materiëel in het Algemeen Verdedigingspark zal nader moeten worden geregeld.
- 22.6 Munitie.
De armeeringsstaten bevatten eene opgave der vuurmonden en van het aantal schoten per vuurmond op te leggen.
- 22.7 De indiening eener Memorie van de middelen, welke kunnen worden aangewend om in tijd van oorlog met den noodigen spoed te voorzien in de behoefte aan gevulde projectielen en kardoezen, had ten gevolge dat bij de projectielenloodsen een gedeelte werd ingericht voor laboreerarbeid. De beginselen, waarvan bij de samenstelling der genoemde Memorie is uitgegaan zijn in het begeleidend schrijven beknopt aangegeven.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 23. Opleggen van projectielen.

23.1 In het "Voorschrift voor het opleggen van ledige en gevulde projectielen" is ten aanzien van de Stelling van Amsterdam het volgende bepaald:

23.2 A. "Wijze van opleggen".

23.2.1 In de Stelling van Amsterdam worden in de forten en werken, welke bereids permanent zijn afgewerkt, en in de overige forten en werken, naarmate zij gereed zullen komen, de projectielen tot de uitrusting behorende ~~opgelegd, zooveel mogelijk geconfectioneerd opgelegd, met uitzondering van de projectielen voor het snelvuurgeschut, waarvan een gedeelte.~~ Van de ladingen voor het snelvuurgeschut bestemd voor de bewapening van hefkoepels en kazematten wordt 1/4 ~~gedeelte geheel geconfectioneerd opgelegd~~ ~~verpakt in de forten en de overige.~~ Van de overige ladingen worden de projectielen en de hulzen ~~en~~ met de verdere bestanddeelen en de ~~nodige~~ gereedschappen en toestellen in de forten ~~regel in de Sectorparken slechts bij uitzondering in de forten zal worden opgelegd; zoolang de Sectorparken nog niet geheel zijn ingericht, in de projectielloodsen.~~

23.2.2 De projectielen voor de ~~tusschenbatterijen, de Sectorparken voor zoover ruimte overblijft, ook voor vuurmonden welke in de tusschenliniëen zullen worden opgesteld en de projectielen van de forten en werken, welke nog niet permanent zijn afgewerkt, worden opgelegd in de bestaande bestaande projectielloodsen.~~ De ladingen van het snelvuurgeschut, bestemd voor die forten worden eveneens in genoemde projectielloodsen op overeenkomstige wijze opgelegd als voor de afgewerkte forten is bepaald.

23.2.3 Van de munitie voor de snelvuurkanonnen van 6 c.M., bestemd voor de batterijen tegen stormenderhandsche aanvallen, zal een 1/4 gedeelte worden geconfectioneerd, ~~hetwelk ten deele in nabij gelegen forten ten deele in de Sectorparken zal moeten opgelegd worden; het overige gedeelte en bestanddeelen in die werken zoolang deze nog niet geheel zijn ingericht, in de projectielloodsen,~~ met de noodige gereedschappen en toestellen voor het samenstellen der ladingen in de Sectorparken

23.2.4 "Over de oplegging van projectielen voor den reservevoorraad - waaronder te begrijpen, die voorhanden voor de vuurmonden behorende tot het algemeen verdedigingspark - alsmede voor de nog niet afgewerkte forten en werken wier uitrusting geen plaats in de projectielloodsen mocht kunnen vinden, zal nader worden beslist.
"Voorlopig worden zij in de loodsen te Amsterdam of wel in bewaarplaatsen nabij Amsterdam opgelegd.
"In de bomvrije munitiemagazijnen aan den Assendelver Zeedijk, aan den Dam en bij Rijnlandshuis wordt een deel van de projectielen voor de tusschenbatterijen, die uit deze magazijnen moeten putten, geborgen, in de eerst genoemde magazijnen geconfectioneerd, in de laatstgenoemd magazijn ledig." (1)

(1) De munitie van de kanonnen van 6 c.M. op het fort aan het Pampus wordt geconfectioneerd opgelegd.

23.3 B. Aantal gevuld op te leggen projectielen en kardoezen.

23.3.1 "In het algemeen moeten voorzoover de vuurmonden bepaald in batterij staan en daarbij eene geschikte gelegenheid tot berging is, 3 kardoezen voor onmiddellijk gebruik worden opgelegd.
"Waar de vereischte droge bergruimte zulks noodzakelijk maakt, kunnen in vreedestijd in de forten enkele woonlokalen voor opberging van Gd. projectielen worden aangewezen; hierbij maatregelen te nemen, dat bij mobilisatie hierdoor zoo min mogelijk hinder wordt ondervonden.
"Waar hierna worden opgegeven

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 23.3.2 de aantallen gevuld op te leggen B.G. en G.K.T. dienen, dat deze zijn Gd. zijn met de voorgeschreven springlading en gesloten met buisgatschroef; derhalve zonder buizen, eerstgenoemde tevens zonder ontstekingsladingen; laatstgenoemde echter voorzien van viiltschijf. ~~de buskruitlading en gesloten met buisgatschroef;~~ de G.K.T. van ~~15 c.M. L/24 K. [???], 12 c.M. L. 12 c.M. K. met spiegel en 10 c.M. worden voorzien van de buskruitlading en gesloten met viiltschijf en buisgatschroef;~~ terwijl de G.K.T. van 12 c.M. K. zonder spiegel en van 12 c.M. IJ en 8 c.M. Br. worden nimmer gevuld opgelegd. "In de Stelling van Amsterdam moeten in de werken, die zijn afgewerkt of zoodra zij gereed komen, voorloopig gevuld worden opgelegd:
- a. per vuurmond, opgesteld op de voorfronten der permanente werken of in vervanging terzijde hiervan en bestemd voor vuur op groote afstanden: 35 G. en 15 G.K.T.; geen kardoezen.
 - b. per vuurmond in die werken opgesteld en bestemd voor groot flankement: 5 G. en 25 G.K.T.; geen kardoezen.
 - c. per snelvuurkanon van 7,5 c.M. en van 6 c.M. zal 1/4 gedeelte van den uitrusting aan munitie geheel geconfectionneerd worden opgeslagen. "In deze Stelling zal van de munitie voor de snelvuurkanonnen van 6 c.M. bestemd voor de batterijen tegen stormenderhandsche aanvallen, 1/4 gedeelte geconfectionneerd worden opgelegd, waarvan 100 schoten in nabij gelegen forten, en het overige in de Sectorparken. "In het algemeen moeten in meergenoemde Stelling zooveel IJ.B.G.
- 23.3.3 Gd. ~~met buisgatschroef~~ worden opgelegd als de ~~daarvoor beschikbare~~ bergruimte toelaat, zijnde de ruimte, die in de 4 bomvrije munitiemagazijnen ten N. van het Noordzeekanaal daarvoor bestemd kan worden; de in die magazijnen overblijvende bergruimte voor projectielen wordt voorts benut voor de oplegging van Gd. IJ.G.K.T. van ~~15 c.M. L/24, K. en Mr.~~ met dien verstande, dat het totaal aantal projectielen in elk dier magazijnen 2000 bedraagt. "Dientengevolge worden gevuld opgelegd
- c. in het magazijn aan den Dam: 1350 G. van 15 c.M. K en Mr. IJ.Br ~~Gd met buisgatschroef~~ 650 G.K.T.IJ. van 15 c.M. ~~L/24, K en Mr. IJ. Gd met buisgatschroef~~
 - d. in het magazijn aan den Nieuwendijk: 1550 G. van 15 c.M. K. en Mr. IJ.Br ~~Gd met buisgatschroef~~ 450 G.K.T.IJ. van 15 c.M. ~~L/24, K en Mr. IJ. Gd met buisgatschroef~~
 - e. in elk der magazijnen aan den Steenen paal en bij de Poel: 1500 G. van 15 c.M. K. en Mr. IJ.B. ~~Gd met buisgatschroef~~ 500 G.K.T.IJ. van 15 c.M. ~~L/24, K en Mr. IJ. Gd met buisgatschroef~~
- 23.3.4 "In elk der genoemde bomvrije munitiemagazijnen wordt tevens opgelegd zooveel ~~het voor het aangegeven aantal schoten benodigde~~ buskruit, als de daarvoor bestemde bergruimte toelaat, benevens kardoeszakken, buizen, sasringen, slagdoppen, ontstekingsladingen, slagkwikpijpjes en pijpjes, een en ander bestemd voor de tusschenbatterijen op het N.W. front dezer Stelling. In het bomvrije magazijn bij Rijnlandshuis worden geborgen: 1650 G. van 15 c.M. K en Mr. IJ. Brisant Lg 350 G.K.T.IJ. van 15 c.M. ~~L/24, K en Mr. IJ.~~ Lg met het noodige voor het vullen daarvan en van de kardoezen met dien verstande dat het buskruit geborgen blijft in het magazijn bij Spaarwoude om eerst bij mobilisatie dadelijk overgebracht te worden.
- 23.3.5 Op de pantserforten en op de kustbatterij bij Durgerdam moeten per kanon van 30 c.M., van 24 c.M. L/35, van 24 c.M. L/30 en van 15 c.M. L/30, 10 gereedgemaakte kardoezen worden opgelegd, en 5 pantsergranaten op het gewicht worden gebracht. Op het fort Pampus wordt per snelvuurkanon van 6 c.M. 1/4 gedeelte van de uitrusting aan munitie geheel geconfectionneerd opgelegd.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 24. Inrichtingen van belang voor de aanmaak munitie en springstoffen.

- 24.1 Binnen het gebied der Stelling van Amsterdam zijn de navolgende inrichtingen gelegen van belang voor den aanmaak van munitie en springstoffen:
- 24.2 A. De Artillerie-Inrichtingen. aan de Hembrug. bestaande uit: de Munitiefabriek (Vuurwerkerij, Patroonfabriek, IJzergieterij en Scheikundig Laboratorium) en de Werkplaatsen voor Draagbare Wapenen.**
- 24.2.1 Deze Inrichtingen omvatten volgens de situatietekeningen der bestekken:
- 24.2.2 1°. de Werkplaats voor draagbare wapenen;
- 24.2.3 2°. de Patroonfabriek;
- 24.2.4 3°. de Munitiefabriek;
- 24.2.5 4°. de Gieterij met modelmakerij;
- 24.2.6 benevens:
gebouw voor het vullen en afwerken van patronen;
sasgebouwen en kokerij, enz.
projectielenmagazijn;
gebouw voor het ontledigen van projectielen;
buskruitmagazijnen; (2)
munitiemagazijnen; (2)
slagsasmagazijnen;
magazijn voor explosiefstoffen,
zoomede:
kolenloodsen,
loods voor brandstoffen,
algemeene magazijnen,
magazijn voor de munitiefabriek,
schafgebouwen (3);
bureelgebouwen (2).
- 24.3 B. De maritieme inrichtingen behorende tot de Directie der Marine te Amsterdam.**
- 24.3.1 Behalve de Marinewerf, c.a. met het Arsenaal der Marine aan het Kattenburg zijn binnen den fortenkring gelegen:
- 24.3.2 de Inschietplaats voor torpedo's aan het N.einde van Zijkanaal F. met het Schietkatoenmagazijn aan den Noordertogt W. van den Spieringweg in den Grooten IJpolder; (1) *(1) door een Decauville-baan verbonden met een aanlegsteiger in het Noordzeekanaal*
- 24.3.3 Het Projectielenmagazijn in den Noordpolder aan het Z. einde van Zijkanaal H.
- 24.3.4 het Kruitmagazijn bij Kadoelen nabij Zijkanaal I.
- 24.3.5 de bergplaats voor steenkolen aan het Noordzeekanaal W. van het pontveer nabij de Hembrug. (bergruimte voor 8.000000 K.G.)
- 24.4 C. De Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel aan de Oostenburgergracht N°.73 te Amsterdam.**
- 24.4.1 Aan deze fabriek zijn ook meermalen projectielen ten behoeve van de Landmacht vervaardigd. Een onderzoek heeft doen zien, dat zulks aan andere fabrieken van dien aard te Amsterdam niet kon geschieden. In het algemeen zijn de fabrieken van werktuigen, enz. zeer geschikte reparatie-ateliers.
- 24.5 D. De fabrieken en magazijnen van de "Gezamenlijke buskruitmakers van Noord-Holland, Zeeland en Utrecht" n.l.**
- 24.5.1 de Kruitfabriek "de Krijgsman" aan de Muidertrekvaart W. van en nabij Muiden met kruitmagazijnen in den Noorder- of Rietpolder en

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 24.5.2 de Fabriek van Schietkatoen en nitroglycerine N. van en nabij het ontmoetingspunt van de Ouderkerkerlaan met den W. dijk langs den Amstel benevens een magazijn gelegen tusschen den Z.dijk van den Amstelveender- of Middelpolder en de Ouderkerkerlaan ± 600 M W. van den Amstel.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 25. Overbrengen munitie bereden Artillerie.

- 25.1 Tot het overbrengen van de thans te Woerden en te Delft in depot opgelegde munitieën in oorlogstijd is de beschikking verkregen over het Gemeenlandshuis van het Hoogheemraadschap van Zeeburg en Diemerdijk met bijbehorende gebouwen, behoudens eventueele schadeloosstellingen bij de Wet bepaald. De munitie zal grootendeels worden opgeslagen in daarvoor te huren vaartuigen te stationneeren in het Nieuwe Diep nabij het Gemeenlandshuis.
- 25.2 In hoeverre gedurende de verschillende periodes bij het stellen der inundatiën, bij gestelde inundatiën en na vorming van den Liedeboezem transporten van materiëel - munitie hieronder begrepen langs de waterwegen in de Stelling mogelijk zal zijn, is nog niet uitgemaakt, doch verdient bepaaldelijk overweging en regeling.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 26. Bezetting.

- 26.1 De staat, behorende bij de Kabinetsaanschrijving van den Minister van Oorlog van 29 Januari 1902 Lt P5 bevat de "Indeeling van personeel bij mobilisatie" (Gevallen I en III) voor de verschillende Liniën en Stellingen.
Na eenige algemeene bepalingen omtrent het voeren van commando volgt de indeeling.
Voor de Stelling van Amsterdam is aangewezen:
personeel voor functiën bij het Hoofdkwartier te Amsterdam, bij het plaatselijk commando te Amsterdam, in de sectoren IJpendam, Zaandam, Sloten en Ouderkerk, benevens de bezettingen voor de forten bij IJmuiden en dat aan het Pampus.
Voor de eigenlijke Stelling zijn aangewezen als bezetting:
8 Compagnieën Vesting-Artillerie t.w. de 1e, 2e, 4e, 6e, 7e, 9e en 10e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, zoomede de 6e Compagnie van het 4e Regiment Vesting-Artillerie.
5 Compagnieën Artillerie-Schutterij n.l. 4 uit Amsterdam en 1 uit Weesp.
3 Compagnieën Infanterie t.w. het Koloniaal Werfdepot (2 Compagnieën met afwisselende sterkte)
het Algemeen Depot van Discipline, (1 Compagnie, doch zeer zwak) aangewezen als bezetting van het fort Abcoude; de 7e Compagnie van het Korps Genietroepen, welke aanvankelijk met een geringe sterkte beschikbaar zal komen (in verband met uitgezonden detachementen); tenslotte 21 hospitaalsoldaten voor Amsterdam.
- 26.2 In een latere periode van de verdediging komen binnen het Stellinggebied detachement Marechaussee, aanvankelijk met grensbewaking en bewaking van inundatiemiddelen belast.
Als bezetting van het fort bij IJmuiden en dat bij het Pampus zijn aangewezen respectievelijk :
de 2e Compagnie van het Korps Pantserfort-artillerie
de halve 4e Compagnie van het IIIe Bataljon van het Regiment Grenadiers en Jagers en
1 Off. Gezondheid met
2 Hospitaalsoldaten; en
de 4e Compagnie van het Korps Pantserfort-Artillerie
- als het fort aan het Pampus niet bezet is in garnizoen te Muiden en
1 Off. v. Gezondheid en
2 Hospitaalsoldaten.
- 26.3 Ter beschikking van den Stelling Commandant komt ook de Commandant van het Pantserfort-artillerie en bovendien de jongste Kapitein voor speciale diensten van het 2e Regiment Vesting-Artillerie.
- 26.4 De bezetting van het overige personeel, bestemd voor de verschillende sectoren, worden met uitzondering van het Algemeen Depot van Discipline, dat rechtstreeks naar het fort bij Abcoude wordt vervoerd - allen op Amsterdam gedirigeerd en vandaar door den Stelling-Commandant naar de Sectoren gezonden, waarvoor zij volgens de daaromtrent in de Memorie van verdediging gemaakte bepalingen zijn aangewezen.
Van het hier bepaalde is bovendien uitgezonderd het inundatiepersoneel, dat rechtstreeks op de oorlogsstandplaatsen wordt gedirigeerd.
- 26.5 Aangaande het personeel, beschikbaar voor het stellen van de inundatiën is reeds een en ander medegedeeld onder het hoofd "Inundatiën".
- 26.6 In geval van handhaving van de neutraliteit:
(3e) kan voorlopig niet worden beschikt over de Artillerie-schutterijen.
(4e) blijft het Algemeen Depot van Discipline te Vlissingen.
- 26.7 Bepaalt de in den aanhef genoemden Staat zich voor zooveel de onderdelen der Stelling van Amsterdam betreft tot de Sector-commando's o.a. tot de aanwijzing van de "voorlopige Sectorcommandanten", toch zijn ook "voorlopige Groepscommandanten" door den Stellingcommandant aangewezen.
Als "voorlopige Groepscommandant" zijn aangewezen:

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 26.8 in Sector IJpendam:
voor de groep Edam:
de jongste kapitein voor speciale diensten van het 2e Regiment Vesting-Artillerie;
voor de groep Purmerend:
de Commandant van de 4e Compagnie Regiment Vesting-Artillerie, welke compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor den sector IJpendam
- 26.9 in sector Zaandam:
voor de groep Wormerveer:
de Commandant van de 6e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, welke compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep Wormerveer;
voor de groep Westzaan:
de Commandant van de 7e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, welke compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep Westzaan.
- 26.10 in Sector Sloten:
voor de groep Halfweg:
de Commandant der 2e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie welke Compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep Halfweg.
voor de groep Schiphol:
de Commandant der 10e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, welke Compagnie wordt beschouwd als zijn bestemd voor de groep Schiphol;
- 26.11 in Sector Ouderkerk:
voor de groep de Nes:
de Commandant der 1e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, welke Compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep de Nes;
voor de groep Abcoude:
de Commandant der 9e Compagnie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie, welke Compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep Abcoude;
voor de groep Diemerbrug:
de Commandant der 6e Compagnie van het 4e Regiment Vesting-Artillerie, welke Compagnie wordt beschouwd als te zijn bestemd voor de groep Diemerbrug.
- 26.12 Voor de forten in de Stelling zijn geen Commandanten aangewezen; alleen voor het fort bij IJmuiden en dat aan het Pampus zijn aangewezen commandanten n.l. de commandanten der respectieve Compagnieën Pantserfort-Artillerie (2e en 4e)
- 26.13 Het Hoofdkwartier van den Commandant der Stelling van Amsterdam blijft te Amsterdam.
(vermoedelijk in het Amstelhotel.)
- 26.14 De standplaats van de Sector Groep en Vakcommandanten worden geacht de volgende te zijn:
- 26.15 Sector IJpendam:
Te IJpendam in de herberg aan den weg naar Monnikendam (N° 47);
- 26.16 Groep Edam:
te Edam in het Koffiehuis bij het station van de Stoomtram Amsterdam-Edam;
- 26.17 Vak Monnikendam:
in het Gemeentehuis van Monnikendam.
- 26.18 Vak Edam:
in het Gemeentehuis te Edam;
- 26.19 Groep Purmerend:
in het Gemeentehuis te Purmerend;
- 26.20 Vak Kwadijk:
in de hoeve aan den O.dijk langs de ringvaart van De Beemster tegenover de Volgerweg;
- 26.21 Vak Beemster:
in De Beemster nabij het snijpunt van de Nekker- en den Zuiderweg.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 26.22 Sector Zaandam:
te Zaandam in het Hotel "het Wapen van Amsterdam" aan den Hoogendam;
- 26.23 Groep Wormerveer
In het Gemeentehuis te Wormerveer;
- 26.24 Vak Knollendam:
in de hoeve "Veelust" te Knollendam (Oost-);
- 26.25 Vak Krommenie:
aan het W.einde van den straatweg Wormerveer-Krommenie te Krommenie;
- 26.26 Groep Westzaan:
in het Gemeentehuis te Westzaan;
- 26.27 Vak Assendelft:
in de hoeve "Velserboer" aan het O.einde van den Nieuwendijk;
- 26.28 Vak Zuidereinde:
nabij het snijpunt van den Kagerweg en den Noordertogt;
- 26.29 Sector Sloten:
in de Badhoeve nabij de N.ringvaart van den Haarlemmermeerpolder, west van Sloten;
- 26.30 Groep Halfweg:
in het Koffiehuis van W. Coppée te Halfweg (B 41);
- 26.31 Vak Spaarndam:
In één der gebouwen bij Rijnlandshuis te Spaarndam;
- 26.32 Vak Liede:
in de hoeve nabij Pl.12 aan de Hollandsch IJzeren Spoorweg onder Houtrijk (gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude);
- 26.33 Vak Vijfhuzen:
in de hoeve Vlijt- en Zegen aan den Spieringweg;
- 26.34 Groep Schiphol:
in de hoeve Kraaiveld Z. van het fort Schiphol;
- 26.35 Vak Hoofddorp:
nabij het snijpunt van de Hoofdvaart en den Kruistogt te Hoofddorp;
- 26.36 Vak Aalsmeer:
in het café Bloemink;
- 26.37 Sector Ouderkerk:
in het Gemeentehuis te Ouderkerk;
- 26.38 Groep de Nes:
in de pastorie der R.C. Kerk te De Nes en Zwaluwenbuurt;
- 26.39 Vak Uithoorn:
in het Thamerhuis;
- 26.40 Vak Waver-Amstel :
in de school in het gehucht Rijke Waver;
- 26.41 Groep Abcoude:
in de hoeve nabij Pl. 10 aan den Straatweg Amsterdam-Abcoude;
- 26.42 vak Abcoude:
in het Amsterdamsche Koffiehuis nabij den N.uitgang van het dorp;
- 26.43 vak Nigtevegt:
in het Gemeentehuis te Nigtevecht;
- 26.44 groep Diemerbrug:
in het koffiehuis "Huis te Rust" nabij het snijpunt van den straatweg naar Muiden met de Diemerlaan te Diemerbrug;
- 26.45 vak Weesp:
in het Reduit der vesting Weesp;

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 26.46 vak Muiden:
in één der gebouwen van de buskruitfabriek "de Krijgsman" ;
- 26.47 vak Ransdorp:
in het gemeentehuis te Ransdorp
- 26.48 De noodzakelijkheid om het Hoofdkwartier reeds in vreedstijd op uitgebreide wijze samen te stellen werd niet aanwezig geacht.
- 26.49 De in vreedstijd tijdelijk onder de bevelen van den Stellingcommandant werkzaam gestelde Luitenants blijven in geval van mobilisatie voorloopig bij het Hoofdkwartier gedetacheerd.
- 26.50 Aangezien de Kapitein- (of ritmeester-) Adjudant van den Stelling-Commandant meer bepaaldelijk is bestemd om den Stelling-Commandant ter zijde te staan in zijne hoedanigheid van Bevelhebber in den Militaire Afdeeling en het noodig wordt geacht, dat die Adjudant ook in oorlogstijd de alsdan optredende Bevelhebber in den Militaire Afdeeling - zie Organisatiën II, Oorlogsorganisatiën blz 45.p.16 - blijft ter zijde staan, wordt één der Luitenants werkzaam onder de bevelen van den Commandant der Stelling van Amsterdam aangewezen als Adjudant van die Commandant.
- 26.51 Telkenjare zullen door den Inspecteur der Artillerie de beschikbare cadetten over de verschillende liniën en stellingen worden verdeeld en kunnen namen aan de betrokken Linie- en Stelling- commandanten worden medegedeeld.
Bedoelde cadetten, ingeval van mobilisatie voor de betrokken Linie of Stelling bestemd, worden zooveel mogelijk in de taakementen verenigd gedirigeerd op het Hoofdkwartier der Linie of Stelling waartoe zij zullen behooren, om van daaruit verder de door den (Linie-) Stellingcommandant aangewezen bestemming te volgen.
- 26.52 De Inspecteurs der verschillende wapens en dienstvakken brengen de mutatiën onder het personeel dat bij de Stelling ingeval van mobilisatie is ingedeeld - voor zoo veel hun Wapen of Dienstvak betreft - ter kennis van den Stelling-Commandant.
Hierbij valt op te merken dat de Luitenants, welke voor onbepaalde tijd van de Vesting-Artillerie bij de Bereden-Artillerie worden gedetacheerd, ingeval van mobilisatie niet naar de Vesting-Artillerie terugkeeren.
- 26.53 Van mutatiën met artillerieofficieren, bestemd voor de Stelling van Amsterdam ingeval van mobilisatie, wordt alleen aantekening gehouden doch geen functie medegedeeld.
- 26.54 In 1894 achtte de toenmalige Stellingcommandant (Eland) het van zeer groot belang om in het algemeen of in beginsel eene zekere sterkte - in het bijzonder infanterie - en verdeling over de Stelling tot grondslag te nemen, waarop men zich bij het doen van voorstellen kan baseeren.
Onder verschillende omstandigheden werden 36 Bataljons Infanterie noodig geacht, waarvan 26 bataljons in voorste Linie en 10 op verschillende punten als bijzondere reserves werden opgesteld, terwijl geen algemeene reserve beschikbaar bleef.
De toenmalige Minister van Oorlog (Schneider) verlangde, dat voor de te beramen maatregelen van de volgende gegevens werd uitgegaan:
- 26.55 "1°. voor de verdediging der 1e. linie tegen een onverhoedschen aanval is zoo veel infanterie beschikbaar als bij eene gematigde schatting daarvoor bepaald noodig wordt geacht"
- 26.56 "2°. voor de onmiddellijke ondersteuning van de troepen der 1e. linie zijn eenige bataljons als bijzondere reserves beschikbaar, wier aantal en plaats van opstelling moeten worden geschat en aangeduid ... dat er bij de thans bestaande toestanden, naar zal moeten worden gestreefd om voor de behoeften, sub 1°. en 2°. bedoeld, met 24 bataljons infanterie te volstaan.
- 26.57 "3°. de overige beschikbare infanterie moet bestemd worden tot algemeene reserve.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 26.58 "Het is daarbij niet noodig aan te nemen, dat de algemeene reserve in haar geheel te Amsterdam blijft, maar bij hare opstelling moet rekening worden gehouden met de communicatiemiddelen."
"Bij de te beramen maatregelen zal dan in het algemeen de mogelijkheid in het oog moeten worden gehouden om bij krachtiger optreden des vijands op sommige gedeelten der Stelling uit de algemeene reserve versterking derwaarts te zenden ... dat het gedeelte van de Zuiderzeekust bewesten Muideren niet geheel van troepen ontbloot zal mogen blijven."
[Bij latere bewerking schijnt men van een ander standpunt te zijn uitgegaan en heeft men zich de vraag gesteld:
"Welke bezetting wordt in elke groep normaal vereischt, teneinde de groepen gaandeweg in verband met de beschikbaar komende krachten onder oorlogstoestanden te kunnen bezetten".]
- 26.59 Gebaseerd op de sub 1°. - 3°. aangeduide gegevens werd door den Stellingcommandant eene regeling ontworpen waarbij minstens 26 bataljons in eerste linie worden noodig geacht en verder
13 bataljons voor Sector- en groepsreserve
12 bataljons voor Algemeene reserve
3 bataljons voor Stad Amsterdam.
2 bataljons in tweede linie
Totaal 30 Bataljons.
Totaal generaal 30 + 26 = 56 Bataljons
Voor dienst in parken, enz werd Schutterij bestemd.
- 26.60 De Minister van Oorlog vereenigde zich met de voorgestelde verdeeling der infanteriebezetting voor de Stelling als grondslag voor de voorbereidende maatregelen in vredetijd onder opmerking, dat er geen waarborg kan bestaan, dat de bepaalde sterkte aan infanterie ook werkelijk aanwezig zal zijn.
Voor de punten, waar de reserves noodig zijn, zal de Leider der verdediging deze beschikbaar stellen, indien dit in zijne macht staat. Het noodige zal worden beraamd en zoo mogelijk voorbereid, om aan die reserves een zoo goed mogelijk onderkomen te verschaffen. De keuze der plaatsen voor de reserves werd door den Minister van Oorlog niet geheel gedeeld.
- 26.61 Voor de ontwerp-memoriën der Stelling is als grondslag genomen eene bezettingsterkte van:
26 Bataljons in 1e. linie
14 Bataljons als Sector- en groep-reserve
-- (facultatief) Bataljons als algemeene reserve
2 Bataljons te Amsterdam
-- (facultatief) Bataljons in 2e. linie

42 Bataljons totaal
- 26.62 Uit daaromtrent gevoerde correspondentie blijkt het raadzaam niet zeker te rekenen op het gedeelte vesting-artillerie, dat na den val der Nieuwe Hollandsche Waterlinie en andere Linien en Stellingen voor de Stelling van Amsterdam beschikbaar komt, maar alles wat in die gevallen de Stelling bereikt als winst te beschouwen.
Voorshands zal men zich tevreden moeten stellen, wanneer het mogelijk blijkt te kunnen beschikken over het personeel, dat voor de veiligheidsbewapening wordt vereischt.
- 26.63 Onder verschillende omstandigheden ligt het in de bedoeling - boven het thans reeds daarvoor bestemde - twee of drie bataljons ter bezetting van verschillende sterkten en punten aan te wijzen met één bataljon in reserve te Amsterdam.
Het fort aan het Pampus krijgt uit hoofde van overwegende niet nader aangeduide bezwaren geen infanteriebezetting.
De Compagnie Pantserfort-Artillerie, bestemd voor de bezetting van het fort wordt voldoende geoefend in het schieten met het geweer en in den veiligheidsdienst.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 26.64 Binnen de Stelling van Amsterdam en wel te Amsterdam worden de depots der navolgende Korpsen van het Leger op voet van oorlog opgericht:
het Depot van het 1e Regiment Infanterie
" " " " 7e " "
" " " " Korps Rijdende Artillerie.
" " " " 2e Regiment Vesting-Artillerie.
" " " " 4e " "
- 26.65 Het overbrengen der jonge paarden van het Remontedepot te Millingen reeds dadelijk bij de mobilisatie van binnen de Stelling van Amsterdam werd niet wenschelijk geacht.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 27. Fondsen bij mobilisatie.

- 27.1 De jaarlijksche Opgaven, bedoeld in het eerste lid van § 2 van het Voorschrift betreffende de verstrekking van fondsen bij mobilisatie van het Leger moeten voortaan dan alleen ingezonden worden, wanneer daartoe van de zijde van het Departement van Oorlog nadere bevelen worden gegeven. Bedoelde Opgaven bevatten berekeningen van de geldelijke bedragen benoodigd tot het doen van betalingen na het intreden van den toestand, beoogd bij art 185 der Grondwet.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 28. Stoombooten bij mobilisatie.

- 28.1 Bij Aanschrijving van het Departement van Oorlog d.d. 8 April 1902 Ite. Afd. N°. 117 werd machtiging verleend om de loopende overeenkomsten betreffende de beschikbaarstelling van stoombooten in geval van mobilisatie ten dienste van de Stelling van Amsterdam gaandeweg te doen opzeggen.
Bedoelde stoombooten zijn vermeld in het "Overzicht van de maatregelen voor de beschikbaarstelling van stoombooten ingeval van mobilisatie ten behoeve van den dienst der Landmacht".
- 28.2 De redenen, welke van de zijde van het Stellingcommando hebben geleid tot het doen van het voorstel tot het beëindigen der contractering zijn:
- 1°. omdat de contracten geene voldoende zekerheid geven voor de naleving;
 - 2°. omdat mag worden aangenomen, dat ingeval van mobilisatie binnen de Stelling een voldoende aantal booten voorradig zullen zijn, waarover wel onder billijke voorwaarden zal kunnen worden beschikt ook zonder voorafgaand contract;
 - 3°. omdat de alsdan te stellen voorwaarden voor het Rijk waarschijnlijk voordeliger zullen zijn dan in de loopende overeenkomsten door de eigenaars werd bedongen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 29. Approviandeering en verpleging.

29.1 Bij Kabinetsaanschrijving van de Minister van Oorlog d.d. 24 December 1888 Litt D59 werden voor de oplossing van het vraagstuk der approviandeering de navolgende regelen vastgesteld:

29.2 Beginselen.

29.2.1 1°. Zoowel bij de voorbereiding als bij de eventueele uitvoering moeten de maatregelen voor de approviandeering ten behoeve van de bezetting der Stelling van Amsterdam en voor de verpleging dier bezetting geheel afgescheiden blijven van die voor de burgerbevolking;

2°. De voorbereiding en de uitvoering der sub 1°. vermelde maatregelen ten aanzien van de bezetting der Stelling moeten in haar geheel, uitsluitend door militaire autoriteiten geschieden.

3°. Voor zooveel ook Z.E. de Minister van Marine zich daarmee zal kunnen vereenigen zullen het Departement van Oorlog en dat van Marine ieder voor zich, doch voor zooveel nodig in onderling overleg de voorbereidende en te zijner tijd ook de uitvoerende maatregelen treffen voor de approviandeering van het gedeelte respectievelijk tot de Land- en tot de Zeemacht behorende.

4°. De voorbereiding van de maatregelen tot approviandeering der burgerbevolking en voor de verpleging dier bevolking zal geschieden door de zorg van het Departement van Oorlog.

Voor zooveel het wenschelijk zal voorkomen zullen bij die voorbereiding de medewerking en de voorlichting worden ingeroepen van civiele autoriteiten en particuliere personen.

29.2.2 5°. De uitvoering der sub 4°. bedoelde maatregelen zal te zijner tijd moeten worden opgedragen aan eene hoofdcommissie, bestaande uit militaire en civiele autoriteiten, bij welke hoofdcommissie zich voorts subcommissiën voor elke gemeente of voor eenige kleine gemeenten tezamen zullen moeten aansluiten, welke subcommissiën werkzaam zijn onder het toezicht van de Commandanten der Sectoren, waaronder de gemeenten ressorteeren.

29.2.3 Het ontwerpen van en het doen van voorstellen betreffende de de sub 3°. bedoelde voorbereidende maatregelen voor zooveel de Landmacht betreft moest geschieden onder leiding en verantwoordelijkheid van den Stellingcommandant, voor zooveel noodig in onderling overleg, door de Chefs van de Intendance en van den Geneeskundigen Dienst alsmede door den Commandant der Genie in de Stelling. Een officier van Administratie 1.e Klasse, Magazijnmeester van Kleding en levensmiddelen werd aangewezen tot het houden van overleg om bij de voorbereiding vanwege het Departement van Oorlog rekening te kunnen houden met hetgeen door het Departement van Marine verricht is of alsnog zou worden verricht.

29.2.4 In overleg met den Hoofdintendant moest door den Stellingcommandant eene opgave worden ingediend van de civiele autoriteiten en particuliere personen, wier steun en voorlichting gewenscht wordt geacht voor de voorbereiding der verpleging van de burgerbevolking.

29.2.5 Ter uitvoering van de taak opgedragen bij de bovengenoemde Kabinets Aanschrijving ontwierp de Stellingcommandant een Nota, betreffende eenige grondslagen, waarop de voorbereiding van de approviandeering, benevens de verpleging, zoowel van het gedeelte der bezetting tot de Landmacht behorende, als van de burgerbevolking zal worden ontworpen.

Achtereenvolgens werden daarin behandeld:
Nota van grondslagen.

a. de Omvang der Stelling;

b. de Tijd voor welchen geapproviandeerd moet worden;

c. de Sterkte van het gedeelte der bezetting alsook der paarden tot de Landmacht behorende, alsmede van dat deel der burgerbevolking en dier paarden, waaraan met het oog op de door hen te verrichten diensten een militair ration zoude moeten worden toegekend;

d. de indeeling der magazijnen, (1)

(1) Is meer eene vraag van practische toepassing: (A 39/1889) dan wel een grondslag

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.2.6 (aangegeven op een calque),
zoowel:
(I) voor de voorbereidende en te zijner tijd ook uitvoerende maatregelen voor de approviandeering en de verpleging van het gedeelte der bezetting tot de Landmacht behorende als
(II) voor de genoemde maatregelen ten behoeve van de burgerbevolking.
- 29.2.7 Bij het beramen van de maatregelen noodig voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam - naar aanleiding van de gegeven opdracht - bleek reeds in 1889 welke groote hoeveelheden zout, brandstoffen en granen benodigd waren en werden voorstellen gedaan om op de meest geschikte wijze in oorlogstijd de vereischte hoeveelheden zout en granen binnen het gebied der Stelling te krijgen.

29.3 Verzamelen van gegevens.

- 29.3.1 De Minister van Oorlog vereenigde zich aangaande deze voorstellen met het advies van den Hoofdintendant om zich aanvankelijk te bepalen tot het verzamelen van gegevens nopens de aanwezige voorraden, ook in de meest nabij de Stelling gelegen plaatsen en nopens de wijze, waarop die voorraden op de snelste en zekerste wijze binnen de Stelling zoude kunnen worden gebracht.
- 29.3.2 De op te richten centrale verplegingsmagazijnen (o.a. te Amsterdam) zullen dienstbaar gemaakt kunnen worden aan het bijeenbrengen van belangrijke voorraden verpleegbehoeften, welke voorraden mede ten goede kunnen komen aan de approviandeering van Amsterdam.

29.4 Overzicht omtrent stand der werkzaamheden, einde 1889.

- 29.4.1 Uit een overzicht omtrent den stand der werkzaamheden voor de voorbereiding van de approviandeering en de verpleging aan het einde van het jaar 1889 blijkt dat:
- 29.4.2 a Statistische gegevens waren verzameld omtrent: de voorraden granen, gedroogde peulvruchten, slachtvee, zout, brand- en lichtstoffen, drinkwater, fourages, veevoeder, verduurzaamde levensmiddelen, zuivelprodukten, koloniale waren, dranken, groenten, enz;
de voorraden en het productie-vermogen van alle fabrieken, die voor de approviandeering van belang zijn;
de voorraden en het verbruik van steenkolen bij de industriële inrichtingen,
een en ander voor zooveel binnen de Stelling van Amsterdam aanwezig;
- 29.4.3 b een onderzoek was ingesteld naar de voorraden - voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam van nut - in de provinciën Groningen en Friesland, alsmede te Rotterdam;
- 29.4.4 c berekeningen zijn gemaakt van hetgeen voor bezetting en bevolking, bij insluiting der Stelling noodig is.
- 29.4.5 d voorstellen of rapporten werden ingediend omtrent:
- 29.4.6 1°. sterkte van de bevolking voor elke gemeente afzonderlijk;
2°. samenstelling der rations voor de burgerbevolking;
3°. de behoefte aan steenkolen in de Stelling;
4°. den aanmaak en verstrekking van verduurzaamde levensmiddelen in verband met den vermoedelijken voorraad blik;
5°. het veevoeder en de melkproductie in de Stelling;
6°. berekening van de benodigde hoeveelheden melk in de Stelling;
7°. berekening van benodigde hoeveelheden fourage en veevoeder in de Stelling gedurende verschillende tijdperken van insluiting;
8°. indeeling der verbruiksmagazijnen met aanwijzing der gemeenschapswegen te water en te land tusschen de voor die magazijnen gekozen punten, de betrokken gemeenten en de standplaatsen der troepen, enz.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.4.7 De voorbereiding van de verpleging zou omvatten:
- 1°. de keuze der gebouwen voor een Centraal Magazijn van verpleging voor de bezettingstroepen;
 - 2°. het plan van oprichting van dat centraal magazijn overeenkomstig de daaromtrent ontvangen instructie;
 - 3°. de vulling van dat centraal magazijn, de regeling van den aanvoer van de Stations van aankomst naar de magazijnen en van de wijze, waarop beschikking wordt verkregen over de voorraden in de Stelling;
 - 4°. de oprichting van verbruiksmagazijnen zijnen voor de verpleging van de bezetting, keuze der gebouwen, beheer;
 - 5°. de regelingen van den verplegingsdienst voor de bezettingstroepen in Amsterdam en daarbuiten;
 - 6°. Centrale magazijnen voor de burgerbevolking; Keuze der gebouwen; beheer;
 - 7°. Verplegingsmagazijnen voor de burgerbevolking; keuze der gebouwen; verdeeling van Amsterdam in rayons van verpleging; beheer
 - 8°. Verpleging der burgerbevolking uit die magazijnen; vaststelling en tarief van prijzen, verpleging van onvermogenende burgers;
 - 9°. Verstrekking van vleesch en brood aan de burgerbevolking; verdeeling te dezen opzichte in rayons van verpleging; dienst der slachterijen en bakkerijen;
 - 10°. Verpleging der burgerbevolking buiten Amsterdam, het onder 7°-9° genoemde ten opzichte van deze bevolking;
 - 11°. Maatregelen voor de verpleging van de binnen de Stelling uit het inundatie- en opruimingsgebied gebrachte bevolking, vee en paarden, alsmede van het ingevoerde vee;
 - 12°. Diverse voorzieningen voor de verpleging der troepen, uitrusting der forten, enz;
 - 13°. Uit de regeling der verpleging voortvloeiende instructiën voor de verplegingsofficieren;
 - 14°. Staten van personeel, noodig voor toezicht, bewaking van fabrieken, magazijnen, enz.

29.5 Rapport omtrent de approviandeering van de permanente Stelling.

- 29.5.1 In den loop van het jaar 1890 werden aan den Minister van Oorlog het eerste, het tweede, het derde en het vierde gedeelte van het Rapport betreffende de approviandeering van de Permanente Stelling van Amsterdam aangeboden.
- 29.5.2 Het eerste gedeelte bevat:
de berekening van het benoodigde, de statistiek der voorraden in en buiten de Stelling;
de opgave van het ontbrekende; de opgave van de voor de approviandeering benoodigde steenkolen;
- 29.5.3 Het tweede gedeelte bevat:
de maatregelen tot verkrijging van het ontbrekende;
de opgave van het voor den aanvoer daarvan vereischte aantal voertuigen.
- 29.5.4 Het derde gedeelte bevat:
de maatregelen betreffende het beheer en het gebruik van de veestapel en ter verkrijging van de beschikking over de voorraden in de Stelling met daaruit voortvloeiende ontwerpen van voorloopige Instructiën, bestemd voor de Burgermeesters van de gemeenten in en nabij de Stelling;
- 29.5.5 Het vierde gedeelte bevat:
het magazijnstelsel voor de verpleging der bezettingstroepen en militaire werklieden in de Stelling met daarbij behorende Instructiën betreffende de bestemming, den aanleg en de inrichting van en den dienst bij die magazijnen.
- 29.5.6 Het vijfde gedeelte, dat in de aanvang van 1891 werd ingediend, bevatte:
de voorbereiding der maatregelen tot verpleging van de burgerbevolking der gemeente Amsterdam.
- 29.5.7 Naar aanleiding van die Rapporten deed de Minister van Oorlog zijn gevoelen omtrent verschillende aangelegenheden kennen o.a. omtrent art. 33 der Wet van 14 September 1866 (Stbl N°. 138) sedert herhaaldelijk gewijzigd, omtrent onteigening van vee en de voorziening in de behoefte aan steenkolen.

29.6 Memorie voor de approviandeering verpleging.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.6.1 Tengevolge van de opmerkingen en beschouwingen, waartoe de bedoelde Rapporten hebben geleid, werd in 1892 aan den Minister van Oorlog aangeboden:
het eerste gedeelte eener Memorie voor de approviandeering en verpleging (ontstaan uit de drie eerste rapporten);
het tweede gedeelte dier Memorie, (voorheen het vierde rapport)
Het derde gedeelte der Memorie voor de approviandeering en verpleging (voorheen gedeeltelijk het vijfde rapport) werd in het voorjaar van 1893 ingediend.
- 29.6.2 In het najaar van 1894 werd een Hoofdstuk dier Memorie betreffende de verpleging der burgerbevolking aan den Hoofdintendant gezonden, in 1895 gevolgd door een Hoofdstuk, behelzende het vervoer en de oplegging van de benodigde voorraden.
- 29.6.3 Eerst in 1897 deed de Minister van Oorlog, na ingenomen advies van den Chef van den Generalen Staf en in verband met een verslag door den Hoofdintendant uitgebracht, zijn gevoelen met betrekking tot de voorstellen tot approviandeering van de Stelling kennen.

29.7 Permanente Commissie

- 29.7.1 Volgens de meening van dien Minister zou het de voorkeur verdienen om eene permanente commissie - uit een zoo klein mogelijk aantal personen bestaande (1) - te benoemen, nadat alvorens in groote trekken is vastgesteld "welke maatregelen in tijd van vrede en welke bij opkomend oorlogsgevaar moeten worden genomen tot verzekering van het onderhoud van de burgerbevolking van de Stelling van Amsterdam en tot verpleging van de veestapel bij eene eventueele insluiting van de Stelling, gedurende een tijdvak van minstens drie maanden".
- (1) Door den Chef van den Generalen Staf was in overweging gegeven om eene permanente commissie van approviandeering te benoemen, samengesteld uit den Stellingcommandant als voorzitter, en een vrij groot aantal personen, als leden.
- 29.7.2 In algemeene trekken werd de taak dier Commissie omschreven.

29.8 Memorie van grondslagen

- 29.8.1 De Stellingcommandant vereenigde zich met de inzichten van den Minister omtrent de permanente commissie doch stelde voor eene "Memorie van Grondslagen, bevattende de grondslagen voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam en de verpleging van bezetting, burgerbevolking, paarden en ander vee aldaar in tijd van oorlog" te ontwerpen om na de vaststelling daarvan over te gaan tot de samenstelling eener permanente commissie, waarbij een intendant als vaste Secretaris zou optreden.
- 29.8.2 De duur van het tijdvak, waarvoor de approviandeering zou moeten worden vastgesteld, wenschte de Stellingcommandant te blijven stellen op Zes maanden.
- 29.8.3 De Minister van Oorlog hechtte zijne goedkeuring aan de bovenbedoelde voorstellen en aan het einde van 1898 werd door den Stellingcommandant aan de Chef van den Generalen Staf en den Hoofdintendant aangezonden een "Ontwerp-Memorie, behelzende de grondslagen voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam en de verpleging van de bezetting, burgerbevolking, paarden en vee aldaar, in geval van oorlog" met beknopte Nota van Toelichting.
- 29.8.4 Na het aanbrengen van eenige wijzigingen - een gevolg van de met de genoemde autoriteiten op den 13en Januari 1899 gehouden besprekingen - werd aan den Minister van Oorlog aangeboden:
ter goedkeuring:
Eene Ontwerp-Memorie van grondslagen voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam met 3 Bijlagen, waarvan eene bestaande uit een kaart in 3 bladen en ter kennisneming:
eene Ontwerp-Memorie voor de approviandeering der Stelling van Amsterdam en de verpleging van de bezetting, burgerbevolking, paarden en vee aldaar in geval van oorlog, met Nota van toelichting.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.8.5 Tevens werden aan die Minister ter beslissing voorgelegd twee aangelegenheden waar omtrent geen overeenstemming met den Hoofdintendant was verkregen, n.l.
1°. de quaestie van welke graansoorten het brood bestemd voor de verstrekking aan de burgerbevolking zal worden bereid en
2°. de ontvangst tegen betaling van het voor de distributiën benodigde door de personen, welke met die distributie zullen worden belast.
- 29.8.6 De Minister van Oorlog hechtte zijne goedkeuring aan de Ontwerp-Memorie van grondslagen, verleende machtiging tot het doen van eene voordracht voor leden van de Permanente Commissie voor de voorbereiding van de approviandeering der Stelling van Amsterdam en van de verpleging der bevolking in oorlogstijd, aldaar en vestigde de aandacht op de beteekenis van de artn. 11, 16, 34 en 35 der Wet, houdende bepalingen ter uitvoering van art. 187 der Grondwet (Stbl 1899 N°. 128) (Staat van oorlog en Staat van beleg) en op het op rantsoen stellen, dat eerst zal mogen geschieden, wanneer de insluiting van de Stelling een feit is geworden.
- 29.8.7 De Minister besliste ten aanzien van de hiervoren bedoelde aangelegenheden:
ad 1°. dat er te zijner tijd voor de broodbereiding zooveel mogelijk tarwe en geen rogge wordt aangeschaft;
ad 2°. dat omtrent deze aangelegenheid de te benoemen Permanente Commissie eerst advies zou moeten uitbrengen.
- 29.8.8 In het laatst van 1899 werden door den toenmaligen Stellingcommandant als nog eenige wijzigingen in de Memorie van Grondslagen voor de approviandeering, enz. ingediend, waarbij o.a. werd voorgesteld af te zien van het in leven roepen der Permanente Commissie.
De Minister van Oorlog kon zich met de voorgestelde wijzigingen niet in allen deele vereenigen en verlangde een voordracht voor de samenstelling der Permanente Commissie.
- 29.8.9 De nader gewijzigde Memorie van Grondslagen werd ter definitieve goedkeuring aan den Minister van Oorlog ingezonden en bij Kabinetsaanschrijving van 9 Maart 1900 Litt M12 goedgekeurd, opnieuw samengesteld en goedgekeurd bij Kab.s. Aanschr. d.d. 20 sept. 1901 Litt B 49 (18P/1901), terwijl 65 afdrukken der "Memorie van Grondslagen" werden toegezonden.
- 29.8.10 Als Secretaris der te vormen Permanente Commissie werd een Kapitein-Intendant aangewezen.

29.9 Permanent Commissie.

- 29.9.1 Door de Stellingcommandant werd een lijst van personen voor de samenstelling der Permanente Commissie opgemaakt door den Stelling-Intendant zoomede een werkplan ter vaststelling van voorschriften, instructiën, enz. voor de approviandeering en verpleging der Stelling van Amsterdam aan den Minister van Oorlog aangeboden met verzoek om 's Ministers welmeen te mogen vernemen. In tusschen werden bij de pogingen tot de samenstelling der Permanente Commissie zooveel vertraging ondervonden, dat de Stellingcommandant andermaal voorstelde van het in leven roepen dezer Commissie vooreerst af te zien. De Stellingcommandant gaf de voorkeur aan splitsing van het verplegingsvraagstuk in onderdeelen.

29.10 Commissiën van voorlichting.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.10.1 Elk onderdeel, dat zonder voorlichting van deskundige personen niet tot eene bevredigende oplossing kan worden gebracht, moet door eene afzonderlijke Kleine commissie worden onderzocht en uitgewerkt.
Eerst als elk onderdeel grondig zal zijn onderzocht en de te nemen maatregelen voor de aanschaffing van het ontbrekende een vasten vorm zullen hebben aangenomen, zoodat de omvang van de approviandeering in zijn geheel zal kunnen worden overzien, achtte de Stelling-Commandant het tijdstip aangebroken om te overwegen of voor de uitvoering van de maatregelen eene Permanente Commissie - in tijd van oorlog na afloop van de approviandeering te belasten met de taak van de Hoofdc commissie voor de verpleging van de burgerbevolking - in het leven moet worden geroepen. Het opnemen van den Inspecteur van Administratie, aangewezen Intendant der Zeemacht te Amsterdam in die Commissie werd niet noodig geacht.
- 29.10.2 De Minister van Oorlog kon zich niet geheel met de laatst bedoelde voorstellen vereenigen verwachtte alsnog eene voordracht tot samenstelling van eene Permanente Commissie en deed zijn gevoelen kennen inzake het voorloopige werkplan.
- 29.10.3 Naar aanleiding eener op 19 October 1900 met den Chef van den Generalen Staf en den Stellingcommandant te Amsterdam gehouden bespreking besliste de Minister van Oorlog om vooralsnog niet over te gaan tot de benoeming eener Permanente Commissie.
De Minister wenschte vooraf te doen vaststellen welke maatregelen in tijd van vrede en welke maatregelen bij opkomend oorlogsgevaar moeten worden genomen tot verzekering van het onderhoud van de bezetting en van de burgerbevolking van Amsterdam en tot verpleging van den veestapel bij eene eventueele insluiting van de Stelling.
- 29.10.4 Daartoe zouden Commissiën van voorlichting bij Koninklijk Besluit worden benoemd, en zouden de navolgende onderwerpen in de eerste plaats in behandeling worden genomen:
1°. de voorziening in de behoeften aan granen en meel voor de voeding van menschen en paarden;
2°. de voorziening in de benoodigde brand- en lichtstoffen;
3°. de voorziening in het benoodigde zout;
4°. de verzorging van den veestapel.

29.11 Granen en meel.

- 29.11.1 Bij Koninklijk Besluit van 13 December 1900 n°. 50 (StC. n°. 293) werd de Commissie van deskundigen tot voorlichting van den Minister van Oorlog omtrent de meest economische wijze, waarop ware te voorzien in de behoefte aan granen en meel voor de voeding van menschen en paarden bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam in oorlogstijd benoemd.
Als militaire leden werden aangewezen:
de Commandant der Stelling van Amsterdam;
de Intendant in de Stelling van Amsterdam, terwijl een Kapitein-Intendant als Secretaris optrad.
- 29.11.2 Den 7en Juli 1902 kwam bedoelde Commissie gereed met haar Rapport, hetwelk aan H.M. de Koningin eerbiedig werd uitgebracht en ter fine van consideratiën en advies in handen van de Minister van Oorlog werd gesteld.
- 29.11.3 Omtrent de volgende vraagpunten moest de Commissie den Minister van Oorlog voorlichten:
- 29.11.4 a. Welke maatregelen worden door haar noodig geacht tot verzekering, dat bij eene eventueele insluiting der Stelling van Amsterdam een voorraad granen en meel binnen de Stelling voorhanden is, toereikend voor de voeding van menschen en paarden gedurende zes maanden?
- 29.11.5 b. Acht de Commissie het mogelijk dat van Regeringswege maatregelen zijn te nemen, welke de strekking hebben, om den voorraad granen van particulieren in de Stelling van Amsterdam in vreedestijd belangrijk te vermeerderen, en zoo ja, welke?

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.11.6 c. Welke uitgaven zouden aan de in vreedestijd te nemen maatregelen vermoedelijk zijn verbonden?

29.12 Brand- en lichtstoffen

- 29.12.1 Bij Koninklijk besluit van 24 Februari 1902 N°.24 (StC. 1902 No 47) is eene Commissie van deskundigen benoemd om den Minister van Oorlog voor te lichten omtrent de meest economische wijze waarop ware te voorzien in de behoefte aan brand- en lichtstoffen bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam in oorlogstijd.
Als militaire leden werden in die Commissie opgenomen:
de Commandant der Stelling van Amsterdam;
de Intendant in de Stelling van Amsterdam;
de Inspecteur van de Marine Stoomvaartdienst te Amsterdam.
terwijl een Kapitein-Intendant als secretaris werd toegevoegd.
- 29.12.2 Omtrent de volgende vraagpunten zal de Commissie den Minister van Oorlog voorlichten:
- 29.12.3 a. Welke maatregelen worden door haar noodig geacht, tot verzekering, dat bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam, voldoende zal kunnen worden voorzien in de behoefte aan brand- en lichtstoffen, gedurende een tijdvak van zes maanden?
- 29.12.4 b. Acht de Commissie het mogelijk, van Regeeringswege maatregelen te nemen of te steunen, welke de strekking hebben, de voorraad van brand- en lichtstoffen binnen de Stelling in vreedestijd belangrijk te vermeerderen, en zo ja, welke?
- 29.12.5 c. Welke uitgaven zoude aan de in vreedestijd te nemen maatregelen vermoedelijk zijn verbonden?

29.13 Zout.

- 29.13.1 met betrekking tot de voorziening in de behoefte aan zout bij eene eventueele insluiting van de Stelling in oorlogstijd wordt het advies ingewonnen van de Afdeling voor de wis- en natuurkundige Wetenschappen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam.
- 29.13.2 Dit advies leidde tot een voorstel om eene zekere hoeveelheid ruw Klip- of steenzout door de firma J.J. Bouvy te Muiden te doen opleggen en daarvan bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam gebruik te doen maken.
- 29.13.3 Eene overeenkomst tot het opleggen van de vereischte hoeveelheid ruw steenzout zal met genoemde firma worden aangegaan, zoodat het vraagpunt "Zout" niet meer commissoriaal zal behoeven gemaakt te worden.

29.14 Vee en veevoeder.

- 29.14.1 Bij Koninklijk Besluit van 23 Maart 1904 N° 19 is een commissie van deskundigen benoemd om den Minister van Oorlog voor te lichten omtrent de meest economische wijze, waarop ware te voorzien in de behoefte aan vee en in de verzorging van den veestapel bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam in oorlogstijd.
Als militaire leden werden aangewezen:
de Commandant der Stelling van Amsterdam;
de Intendant in de Stelling van Amsterdam;
terwijl een Kapitein-Intendant als Secretaris werd toegevoegd.
- 29.14.2 Omtrent de volgende vraagpunten zal de Commissie den Minister van Oorlog inlichten:
- 29.14.3 a. Welke maatregelen worden door de Commissie noodig geacht
1° tot verzekering, dat bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam binnen die Stelling voldoende vee aanwezig is tot voorziening in de behoefte aan vleesch en zuivelproducten gedurende zes maanden; en
2° tot verzorging van de veestapel gedurende voornoemd insluitingstijdperk?

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

29.14.4 b. Acht de Commissie het wenschelijk en mogelijk, dat de verpleging van een gedeelte van het verzamelde vee geconcentreerd in noodstallen plaats heeft en zouden daarvoor reeds in tijd van vrede voorbereidingen getroffen moeten worden?

29.14.5 c. Welke uitgave zouden aan de in vreedestijd te nemen maatregelen vermoedelijk zijn verbonden?

29.15 Memorie van grondslagen.

29.15.1 De wijzigingen, welke door de veranderde taak der permanente commissie en andere overwegingen in de Memorie van Grondslagen noodig bleeken, deden een nieuwe Ontwerp Memorie van Grondslagen samenstellen, die door den Minister van Oorlog bij Aanschrijving van 20 September 1901 Kab.Litt B49. werd goedgekeurd.

29.15.2 Eenige grondslagen zullen hierna worden vermeld, de daarbij aangegeven punten zijn die der Memorie.

29.15.3 Een tijdvak van zes maanden wordt bij de berekening van het benoodigde voor de approviandering tot grondslag aangenomen (p.2.)

29.15.4 Als grondslag voor de berekening der sterkte van de burgerbevolking wordt aangenomen:
de som der bevolkingscijfers in de gemeenten en gedeelten van gemeenten der Stelling en van het inundatie- en opruimingsgebied, volgens de uitkomsten der jongste tienjaarlijksche volkstelling, vermeerderd met den aanwas in het afgelopen tienjarige tijdperk.
Telkenmale na de openbaarmaking der uitkomsten van eene nieuwe tienjaarlijksche volkstelling, wordt de berekening van de sterkte der burgerbevolking op den zelfden grondslag te herzien. (p.3.)

29.15.5 De sterkte der bezetting wordt gerekend op 70000 man en die der personen, welke in dienst der militaire autoriteit tot het verrichten van werkzaamheden worden aangewezen en aan wie een militair ration zal worden verstrekt, op 30000 man, alzoosamen op 100000 man (p.5)

29.15.6 De sterkte der paarden van de bezetting en van die, welke voor militaire werkzaamheden worden gebruikt en een militair ration zullen genieten wordt gerekend op 7500, die der paarden, behoorende aan de burgerbevolking van de gemeente Amsterdam op 3400. (p.6)

29.15.7 Per ration wordt gerekend op de volgende hoeveelheden:

29.15.8		mannen 15 jr. en daarbov.	vrouwen 15 jr. en daarbov.	kinderen beneden 15 jaar	gemid.
29.15.9	Vleesch.	Gr. 200	150	100	150
	Brood.	" 600	450	300	450
	Zout.	" 26	20	14	20
	Koffie.	" 26	20	14	20
	Rijst.	" 200	150	100	150
	Aardappelen	L. 2	1,5	1	1,5
	Br of W. Boonen	" 0,4	0,3	0,2	0,3
	Groene erwten	" 0,4	0,3	0,2	0,3
	Grauwe	" "	0,4	0,3	0,2
	0,3				
	Gort	Gr 200	150	100	150
	Boekweitgrutten	" 200	150	100	150
	Spek	" 100	75	50	75

29.15.10 bovendien voor alle jonge Kinderen (beneden 2 jaar) die koemelk tot hoofdvoeding krijgen op 1 L. melk per dag.

29.15.11 Vleesch wordt zoo noodig en mogelijk vervangen door nader te bepalen hoeveelheden gezouten-, gedroogde of gerookte visch;
Spek door rundvet, reuzel of bakoliën
Koffie als boven door cacao. (p.8.)
Als gemiddeld ration komt dus overeen met dat der vrouw; terwijl wordt aangenomen dat de burgerbevolking bestaat uit een gelijk aantal mannen vrouwen en kinderen beneeden den leeftijd van 15 jaar. (p.4.)

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.15.12 Het ration voor de paarden der burgerbevolking van de gemeente Amsterdam zal bestaan uit: (1) *(1) Voorl. regeling !!*
3,5 K.G. hooi.
4,5 K.G. stroo.
4 K.G. haver;
het ration veevoeder als maximum:
15 K.G. hooi
1,5 stuks lijnkoek. (p.8)

29.16 Noodvoorraden in permanente werken.

- 29.16.1 Als noodvoorraad wordt opgelegd:
in de forten bij IJmuiden en aan het Pampus het benodigde voor de behoeften van minstens 28 dagen;
in het fort bij Velsen van minstens 14 dagen;
in de overige permanente werken van minstens 8 dagen (p.12)
- 29.16.2 Bovendien wordt in de verbruiksmagazijnen, waaronder de verdedigingswerken voor de verpleging der bezetting ressorteeren, een reserve-noodvoorraad opgelegd voor de behoefte van:
14 dagen voor de forten bij IJmuiden en aan het Pampus.
6 dagen voor de overige permanente werken. (p.13)

29.17 Permanente Commissie.

- 29.17.1 Eene Permante Commissie van bijstand voor de uitvoering van de approviandeering van de Stelling van Amsterdam en voor de verpleging van de burgerbevolking, de paarden en het vee na eene eventueele insluiting der Stelling, wordt ingesteld.
De Stelling-Intendant treedt bij den aanvang der approviandeering als Voorzitter dier Commissie op en als Intendant in de Stelling vervangen door den Directeur van het Centraal Magazijn van Militaire Kleeding en Uitrusting te Amsterdam.
- 29.17.2 Met betrekking tot de uitvoering van de approviandeering worden na overleg met de Permanente Commissie vastgesteld:
- 29.17.3 1°. de plans betreffende de aanschaffing van het benodigde voor de approviandeering
- 29.17.4 2°.
a een plan betreffende het beheer en de verzorging van het aangeschafte vee en het verbruik van de veestapel.
b de plans betreffende het beheer, het opleggen en de verstrekking van de overige artikelen of groepen van artikelen van de aangeschafte voorraad.
- 29.17.5 3°. een plan betreffende het beheer en de verstrekking van drinkwater.
- 29.17.6 4°. een plan betreffende de wijze, waarop de beschikking zal worden verkregen over de noodige bergruimte voor de aangeschafte voorraden, over uitgifte-magazijnen en andere ten behoeve van de verpleging der burgerbevolking noodige lokalen.
- 29.17.7 5°. een plan betreffende de beschikbaarstelling van transportmiddelen, voorzoover zij in het belang van de approviandeering en van de verpleging noodig zijn.
- 29.17.8 6°. eene regeling betreffende de verpleging van de burgerbevolking.
- 29.17.9 Bij de uitvoering van de maatregelen tot verpleging van de burgerbevolking zal de Permanente Commissie worden bijgestaan:
- 29.17.10 1°. welke gemeente der Stelling buiten Amsterdam door eene uit burgers samengestelde "plaatselijke commissie voor de verpleging"
- 29.17.11 2°. in de gemeente Amsterdam door een, in overleg met de Permanente Commissie vast te stellen aantal plaatselijke Commissiën voor de verpleging in verband met de uitgestrektheid der gemeente.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.17.12 In de regeling betreffende de verpleging der burgerbevolking zullen worden vastgesteld:
- 29.17.13 1°. de verdeling in verplegingsdistricten;
- 29.17.14 2°. de organisatie van den verplegingsdienst in de districten, hieronder de distributie en de controle begrepen;
- 29.17.15 3°. de aanwijzing van slachtplaatsen in de districten- bij ontstentenis van een abattoir;
- 29.17.16 4°. de oprichting van magazijnen voor uitgifte;
- 29.17.17 5°. de aanwijzing van broodfabrieken en bakkerijen, welke het brood zullen verstrekken aan de dephouders;
- 29.17.18 p 39
zoomede de voorwaarden van verstrekking.

29.18 Verpleging Zeemacht.

- 29.18.1 De verpleging van het personeel der Zeemacht, behoorende tot de Directie Amsterdam (waaronder de Zuiderzeevloot begrepen) en de aanschaffing van het daarvoor benodigde worden aan de zorg van het Departement van Marine overgelaten met uitzondering van de aanschaffing van granen en vee, noodig voor de verstrekking van brood en vleesch.
De navolgende regeling is met betrekking tot de verpleging in oorlogstijd voor bedoeld (voorgesteld) gedeelte der Zeemacht getroffen:
- 29.18.2 1°. het benodigde brood, geschat op 10000 K.G. per week, zal tijdens de mobilisatie zoolang mogelijk door de militaire bakkerij te Amsterdam worden verstrekt;
- 29.18.3 2°. het vleesch geraamd op 3000 K.G. per week, wordt na mobilisatie tot de insluiting door de zorg van de Marine aangeschaft, ook wanneer de aannemer in gebreke mocht blijven;
- 29.18.4 3°. graan en vee worden bij de insluiting voor den geheelen duur daarvan door de zorg van het Stellingcommando aan de Marine verstrekt, zullende de Marine zelf maatregelen hebben te nemen voor het slachten en de broodbereiding. De aanschaffing der overige levensbehoefden zooals koffie, gort, haché, enz zal geene moeielijkheden opleveren.
- 29.19 Omtrent de vestiging van een Kapitein-Intendant te Groningen met het oog op het eventueel bijeenbrengen van voorraden uit de Noordelijke provinciën is niets naders beslist.
- 29.20 Omtrent het gebruik van ongebuild brood, van suiker, zoomede omtrent het uitsluitend gebruik van dierlijk voedsel werd het advies van den Militairen Geneeskundige Dienst ingewonnen.
- 29.21 De Commissie voor granen en meel is in afwijking van het advies van den Inspecteur van den Militairen Geneeskundige Dienst der Landmacht van oordeel dat het aanbeveling verdient bij eene insluiting van de Stelling zoowel aan de militaire als aan de burgerbevolking brood te doen verstrekken gebakken van meel van gemalen tarwe op 90% uitgebuid.

29.22 Memoriën voor de approviandering en verpleging.

- 29.22.1 De memoriën voor de approviandering van en voor de verpleging in de verdedigingswerken worden door de zorg van den Intendant in de Stelling bewerkt en na goedkeuring door den Stelling Commandant aan den Hoofdintendant gezonden.
- 29.22.2 In 1894 werden de bedoelde memoriën voor de forten bij Abcoude en aan het Pampus door den M.v.O. goedgekeurd, doch later weer gewijzigd.

29.23 Opleggen noodvoorraden in permanente werken.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 29.23.1 Ten aanzien van de oplegging van levensmiddelen, brand- en lichtstoffen op de forten te Pampus en IJmuiden is een regeling getroffen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 30. Magazijnstelsel.

- 30.1 De volgende indeeling der magazijnen voor de verpleging van het gedeelte der bezetting tot de landmacht behorende is ontworpen:
- 30.2 1°. Te Amsterdam zijn centrale verplegingsmagazijnen
- 30.3 2°. De centrale verplegingsmagazijnen leveren de noodige verplegingsbehoeften aan de hulpverplegingsmagazijnen te het Schouw (of Buiksloot).
Zaandam.
Halfweg.
Sloten.
Ouderkerk.
Diemerbrug.
- 30.4 3°. De hulpverplegingsmagazijnen leveren de noodige verplegingsbehoeften aan verbruiksmagazijnen, n.l.
- 30.5 het Schouw aan:
Ransdorp.
Monnikendam.
Edam.
Purmerend.
- 30.6 Zaandam aan:
Knollendam.
Krommenie.
Assendelft.
Zuidereinde.
- 30.7 Halfweg aan:
Spaarndam.
Liede.
Vijfhuizen.
- 30.8 Sloten aan:
Hoofddorp.
Aalsmeer.
- 30.9 Ouderkerk aan:
Uithoorn.
Zwaluwenbuurt.
Abcoude.
- 30.10 Diemerbrug aan:
Nigtevecht.
Weesp.
Muiden.
- 30.11 4°. De verbruiksmagazijnen voorzien o.a. de respectieve vakken van de benodigde verplegingsbehoeften met uitzondering van het verbruiksmagazijn te Purmerend, dat de vakken Kwadijk en Beemster voorziet.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 31. Telegraphische en telephonische gemeenschap.

- 31.1 In 1886 (Juni) verzocht de Commandant van het Korps Genietroepen eene opgave aangaande de indeeling der Stelling in Sectoren en groepen teneinde de oorlogstelegraafverbindingen voor de Stelling van Amsterdam in studie te nemen, waartoe reeds in 1885 machtiging was verleend.
- 31.2 Den Commandant van het Korps Genietroepen werd in Juli 1888 opgedragen onder leiding van den Commandant der Stelling van Amsterdam een ontwerp met begrooting van kosten c.a. op te maken voor den aanleg van de telegraphische verbindingen van de werken in de Stelling van Amsterdam, waartoe door of vanwege den Inspecteur der Genie de gewenschte inlichtingen werden verstrekt.
- 31.3 Door den Stellingcommandant werd een schema voor de oorlogstelegraafverbindingen ontworpen; dit schema gaf den Commandant van het Korps Genietroepen aanleiding tot beschouwingen van algemeenen en technischen aard, waarbij een plan was gevoegd teneinde een voorloopig dradenplan te kunnen vaststellen.
- 31.4 Een gewijzigd schema met dradenplan werd aan den Minister van Oorlog gezonden en kon als grondslag voor een definitief ontwerp met bijbehorende begrooting van kosten, enz. worden aangehouden.
- 31.5 De Commandant van het Korps Genietroepen ontwierp in verband met de nadere beslissing en toelichtingen een nieuw schetsplan nopens den aanleg van telegraphische en telephonische gemeenschap in de Stelling van Amsterdam, waarmede de Stelling-Commandant zich in hoofdzaak wel kon vereenigen.
- 31.6 Het door den Commandant ontworpen plan der oorlogstelegraafverbindingen in de Stelling werd ter beoordeeling gezonden aan de Oorlogstelegraafcommissie, die harerzijds ook een schetsplan met begrooting van kosten voor bedoelde telegraphische gemeenschap ontwierp. Aangaande laatstbedoeld plan, dat meer samengesteld was, dan het plan ontworpen door den Commandant van het Korps Genietroepen in overleg met den Stellingcommandant, werd door laatstgenoemde autoriteit geadviseerd. Dit advies werd door den Minister van Oorlog in handen gesteld van den Inspecteur der Genie teneinde het gevoelen van de Oorlogstelegraafcommissie in te winnen, welke commissie de bedenkingen van den Stellingcommandant heeft gemeend te moeten weerleggen. De Commandant van het Korps Genietroepen moest in opdracht van den Inspecteur der Genie eene opgave indienen omtrent eene splitsing van de voorgestelde telegraafverbindingen, waarbij werd medegedeeld: dat het ontworpen telegraafnet voorloopig aanzienlijk zou moeten worden ingekrompen; dat waar Rijklijnen zijn, vooreerst geen militaire lijnen behoeften te komen; dat dubbele verbindingen in de onderlinge verbindingen van de Sector- en groepsstafkwartieren uitgesteld moesten worden en dat wanneer de werken eener groep op geringen afstand van elkaar zijn gelegen en berichten dus gemakkelijk kunnen worden overgebracht, deze eerst in de tweede plaats behoeven te worden verbonden door telegraaflijnen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 31.7 Op grond van deze beginselen werd na betrekkelijke opgave van het Korps Genietroepen eene begrooting van kosten opgemaakt:
- 1°. voor de verbindingen van het Hoofdkwartier met de Sectorstafkwartieren;
 - 2°. voor de verbinding van de sectorstafkwartieren met de daaronder behoorende groepsstafkwartieren;
 - 3°. voor de verbinding van de groepsstafkwartieren met de daaronder behoorende verdedigingswerken. (bedrag dier begrooting f 136.000.)
- Na het gevoelen van den Chef van den Generalen Staf te hebben ingewonnen gaf de Minister van Oorlog de lastgeving tot den aanleg der voorgestelde verbindingen met opdracht hier onder ook te begrijpen het maken van verbindingen tusschen Amsterdam en het fort IJmuiden tusschen genoemd fort en den vuurtoren te IJmuiden.
- Ter vermijding van eventueele moeilijkheden met de c.q. bij de zaak betrokken kantonrechters zou de aanleg geschieden vanwege het Departement van Waterstaat, handel en Nijverheid onder leiding van den Tweede Hoofdofficier van het Korps Genietroepen, die zich in betrekking moest stellen met de Hoofdingenieur der Telegraphie (de kosten te verrekenen met het Departement van Oorlog) (zie ommezijde)
- Ten behoeve van den aanleg der telegraphische verbindingen werden opgegeven de vermoedelijke stafkwartieren van de Sector- en Groep-commandanten in de nabijheid waarvan kokerpalen zijn geplaatst.
- 31.8 Bij de uitvoering van den aanleg der telegraphische verbindingen bleek het nog noodig wijzigingen in het plan te brengen o.a. in verband met den overgang van de vestingen Muider en Weesp bij de Stelling van Amsterdam, de vestiging van een kantoor in het Gemeentehuis te Monnikendam, van een kantoor naast in het Raadhuis te Purmerend en van een militair telegraafkantoor in het Rijks-Centrale Magazijn voor Militaire Kleeding en Uitrusting te Amsterdam (in het bureau van den boekhouder.)
- 31.9 Bij aanschrijving van den Minister van Oorlog van 9 Januari 1896 Ve Afdeling N°. 7. werd de aanleg van de telegraphische verbindingen van de Stelling van Amsterdam, welke tot dien datum door personeel van de Rijkstelegraaf onder leiding van den Tweede-Hoofdofficier van het Korps Genietroepen geschiedde, opgedragen aan den Commandant in het 2e. Genie-Commandant.
- 31.10 Reeds in 1896 kwam eene wijziging in de ontworpen telegraphische en telephonische verbindingen der Stelling door de opname van de standplaats der Vakcommandanten in het net dier verbindingen, hetgeen zonder veel bezwaren, hetzij door inschakeling van kokerpalen, hetzij door het maken eener toeleiding uitvoerbaar was.
- In het najaar van datzelfde jaar werden wederom eenige wijzigingen in de ontworpen telegraphische en telephonische verbindingen gebracht o.a. door de regeling van de onderverdeling der Stelling van Amsterdam goedgekeurd bij de Geheime Kabinetsaanschrijving van den Minister van Oorlog d.d 5 Augustus 1896 Litt F34 door de eventueelen overgang van een gedeelte der Nieuwe Hollandsche Waterlinie tusschen de Nieuwe Vecht en de Klomp bij de Stelling van Amsterdam, en door het vervallen van het station Schoonoord.
- In den aanvang van 1899 werden opnieuw aanvullingen in het net voorgesteld en door den Minister van Oorlog goedgekeurd n.l. de rechtstreeksche gemeenschap tusschen de standplaatsen der groepcommandanten van aan elkaar sluitende doch tot verschillende sectoren behoorende groepen in de Stelling.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 31.11 Bij oefeningen in den vestingtelegraafdienst in 1901 in de Stelling van Amsterdam werd een nieuw stelsel van telegraphische verbinding toegepast n.l. doorlopende verbinding van het Stellinghoofdkantoor te Amsterdam over het Sectorhoofdkantoor Zaandam met het groepshoofdkantoor Westzaan en rechtstreeksche verbinding van dit groepshoofdkantoor met alle kantoren in de groep. Het stelsel voldeed goed, zoodat in overweging werd genomen het nieuwe stelsel voor de geheele Stelling door te voeren en het net van telephonische en telegraphische verbindingen in verband hiermede te wijzigen. Uit hoofde van verschillende bezwaren en wegens de weinige voordeelen, die in verband met de belangrijke kosten aan het nieuw-ontworpen dradennet boven het bestaande oorlogstelegraafnet waren verbonden, is de wijziging niet tot stand gekomen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 32. Brandstoffen.

32.1 Uittreksel Brandstoffen

Uittreksel.

Aanteekeningen nopens de voorzieningen en de behoefte aan brand- en lichtstoffen, bij eene eventueele insluiting van de St.v.A.

32.2 A. Brandstoffen.

32.2.1 blz 1.

Waarvoor benooidigd: o.a. vervaardiging en herstelling van oorlogsmaterieel, verplaatsen troepen, voor de voor de verdediging aangewezen marinevaartuigen; tot op peil houden van achter de inundatie gelegen polders, voor gebruik geschikt maken van levensmiddelen en grondstoffen, enz, enz.

Zie Morillon, Approvisionnement de Paris (Bibliotheek D.v.O. 1A 1092/3) zoomede Revue des deux mondes "1871" Les approvisionnements de Paris à la fin du siècle.

32.2.2 blz 2.

Vaststellen hoeveelheid gerekend op eene insluiting gedurende 6 maanden. Eenerzijds opvoering van productie van enkele fabrieken (rijstpellerijen, meelfabrieken, enz) gedurende het insluitingstijdperk. Anderzijds inkrimping of stilstand van andere bedrijven; ruwe schatting slechts mogelijk. Volgens globale berekening, opgemaakt naar gegevens van 1889 en 1901, benooidigd gedurende 6 maanden ten behoeve van eenige fabrieken, inrichtingen, enz, welke moeten blijven doorwerken: 216816 ton steenkolen

32.2.3 blz 3.

(gespecificeerde opgave niet overgenomen GZc)

32.2.4 blz 4.

Hierbij niets uitgetrokken voor verwarming, suikerfabrieken, fabrieken van verduurzaamde levensmiddelen, stoomtrammen, stoomkranen, electricische inrichtingen, abattoir, werkplaatsen aan de Hembrug enz. enz. Volgens zelfde grondslag als Morillon voor Parijs dan voor St. v.A. ± 1325 ton per etmaal. firma van Vlissingen en Stuart taxeerde nagenoeg hetzelfde. de Hr. Berghuis rekende op 1000 ton per etmaal andere groothandelaars op 2500 ton per dag.

32.2.5 blz 5.

Bij de rekening (grondslag Morillon) nog 61200M³ brandhout en 1020000 H.L. houtskool voor 5 maanden bij een bevolking van 3 miljoen zielen. (=57885 ton steenkolen) Bij totaal gemis van andere brandstof te rekenen op ± 1644 ton steenkool per etmaal.

Militair Weekblad 12e Jaargang (approviandeering van Parijs) Volgens daaraangegeven maatstaf per etmaal voor St.v.A. ± 1644 ton per etmaal.

32.2.6

Blz 6. Bijeenbrengen van den benooidigden voorraad. Voorraad te Asdam betrekkelijk klein, in verhouding tot het enorme verbruik. (Dec. 1893 sommige suikerfabrieken 30 à 60 ton steenkolen per dag) Aanvoer uit Westfalen, Engeland en Australië, enz. (Voor geheel Nederland $\frac{1}{4}$ uit Deutschland, de rest voor $\frac{2}{3}$ uit Groot-Britannië en $\frac{1}{3}$ uit België, Dr H. Blink Steenkolen en explotatie der Steenkolenvelden in Limburg van Dag tot Dag 16e Jaargang aflev. 3.)

32.2.7 Voorstellen

In 1881 rapport Perm. Mil. Spoorwegcomm. op grond van art 17 harer toenmalige Instructie van 1877 n.l. hoeveelheid Steenkolen op te leggen op de Marinewerf door zorg Dep.v. Marine te verwisselen; door bezwarende - o.a. bij de Marine geen, bij de Spoorwegen uitsluitend Duitsche kolen - niet tot

32.2.8

In 1890. Opleggen voorraden ingevolge Art. 51 der Spoorweovereenkomsten (Stbl1890 No134) op aangewezen Stations. Volgens contract met M.I.t Expl.v. S.S. goedgekeurd door M.v.O. d.d. 17 Dec. 1892 Ve Afd N° 2 aan Station Weesperpoort te Asdam steeds minimum van 7500 ton steenkool voorhanden.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 32.2.9 Zie art 34 der Wet van 23 Mei 1899 Stbl. N° 128
" Blätter für Kriegsverwaltung 1890 blz 227 (ook in
Zwitserland contract met spoorwegmaatschappij om
bepaalde hoeveelheid op te leggen)
- 32.2.10 Maken van geperste turf uit veenslik door middel van
turfpersen, turfsoort komt overeen met die, welke o.a. ook in
Duitschland, Oostenrijk, Rusland en Zweden wordt gebruikt.
- 32.2.11 Blz. 12
Het Rijk zal beschikken over 6 turfpersen (systeem
Schlickeijnsen) en in tijd van oorlog nog te combineren met 6
veentrekmachines van de firma H. van Breemen, Hz te
Haarlem welke steeds binnen de Stelling beschikbaar zijn.
Productievermogen in de maanden Mei t/m September 45 à
50 miljoen stuks geperste turven. (warmtegevend vermogen
van ±10000 ton steenkolen) Elke turf weegt ±0,4 KG, 2 KG
persturf in brandwaarde = 1KG steenkolen.
- 32.2.12 Blz. 13
In turfloodsen Hembrug als constante voorraad 15 miljoen
stuks geperste turf (±3000 ton steenkool) opgelegd; hiervan
jaarlijks 2 miljoen stuks te verbruiken aan te vullen.
In wintermaanden van turfpersen geen profijt dan toestand
het meest ongunstig bij eventueele insluiting.
- 32.2.13 Blz. 14
Schatting van hoeveelheid steenkolen, waarover in het meest
gunstige geval kan worden beschikt (fabrieken,
spoorwegmaatschn. Enz, enz.) ±140982 ton steenkolen
benevens 118355400 turven. (± 21304) alzoo ± 140982 + ±
21304 = 162286 ton steenkolen. Voor verbruik per etmaal
2000 ton stellende zou er voor 180 dagen ± 198000 ton
steenkolen te kort komen.
- 32.2.14 Turfaanvoer.
- 32.2.15 In 1899 te Asdam 1233 met turf geladen schepen. aanvoer:
(van hoogveen) uit Hellendoorn (van laagveen) uit Workum,
Haskerland, Vinkeveen, Waverveen, Wilnis, Nieuwer Amstel,
Uithoorn en Ouder-Amstel.
Opbrengst turf in 1898 in de gemeenten
Ipendam
Sloten
Nieuwer-Amstel
Uithoorn
Ouder-Amstel
Nederhorst den Berg
Totaal 118.355.400 stuks
- 32.2.16 Blz 15.
Hydraulische verwerking van geperst veenslik en dan
kunstmatige droging, (geschikt voor de wintermaanden)
nader te overwegen.
- 32.2.17 Turfbrikettenfabriek; Vervaardiging van turfbriketten uit veen,
gevonden in den Hoorn (Ijpolder) en Ruigoord
(Houtrakpolder) ± 60 A.t.
- 32.2.18 Hydraulisch geperste turfbriketten van "The Griendtsveen
Mosf. Litter Company Lim.* (gevestigd te Rotterdam) te
Helenaveen.
- 32.2.19 Oprichting turfbrikettenfabriek in vredestijd. Reden van
bestaan wordt betwijfeld, daar zij in vredestijd werkloos staat.
- 32.2.20 Blz 16.
Oprichting centraal depot te Amsterdam van steenkolen uit
de mijnen in Zuid-Limburg (Staatsexploitatie Wet 24 Juni
1901 Stbl n^o170.) wordt meest eenvoudig en minst kostbaar
geacht.
- 32.2.21 Blz 17
Bij de indiening der Wet geenzins de bedoeling voorgezeten
om bij Staatsontginning belangrijke hoeveelheden in
voorraad op te leggen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 33. Tweede Gedeelte.

33.1 (bewerkt door den Eerste Luit. J.M. Sluijs.)

33.2 In bewerking.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 34. Brandstoffen.

- 34.1 Steenkool.
De voornaamste brandstof van Amsterdam en omgeving is de Steenkool; zij wordt gebezigd tot het leveren van beweegkracht, licht en warmte.
- 34.2 Steenkoolgebrek.
Spoedig nadat de toevoer om de eene of andere reden gestaakt is, zal gebrek intreden, omdat men in gewone omstandigheden niet gebaat is bij opslaan belangrijke hoeveelheden van dit artikel.
- 34.3 Steenkolenvoorraad.
De voorraad der verschillende ondernemingen strekt voor een tijd, varieërende tusschen 4 dagen en 18 weken, voor sommige afhankelijk van het jaargetijde.
- 34.4 Voorziening in Steenkolengebrek.
In 1881 werd de vraag in studie genomen, hoe op de meest oordeelkundige wijze ware te voorzien in gebrek aan steenkolen bij eene eventueele insluiting van de Stelling van Amsterdam.
- 34.5 Aan dit onderzoek werd door verschillende gebeurtenissen, als eene algemeene werkstaking in het kolendistrict Westfalen, een stoot gegeven.
- 34.6 Het opslaan van een voorraad door het Rijk.
Het opstapelen van een grooten voorraad steenkolen voor oorlogstijd, minstens 4 maal 's jaars te vernieuwen stuitte af op de daaraan verbonden kosten.
- 34.7 Overeenkomsten en contracten met spoorwegmaatschappijen.
Art. 51. Van de overeenkomst, des 21e Januari 1890 gesloten met de Nederlandsche Rhijnspoorwegmij, de Mij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en de Hollandsche IJzeren Spoorwegmij bepaalt: De Mij verbindt zich op de door den M. v.O. aan te wijzen stations, mits aldaar dépôts voor locomotieven zijn gevestigd, eene hoeveelheid steenkolen in voorraad te houden, in het geheel niet minder bedragende dan hegeen voor de dienst op al de door haar op Nederlandsch grondgebied geëxploiteerde spoorwegen gedurende een tijdvak van tenminste 2 maanden gevorderd wordt.
Het contract met de Mij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, tot uitvoering van het bepaalde in Art.20 7^e zinsnede van opgamelde overeenkomst, houdt in, dat door haar op het station Amsterdam-Weesperpoort steeds eene minimum hoeveelheid van 7500 ton voorhanden gehouden moet worden.
De voorraad steenkolen op de stations te Amsterdam is ook bestemd om te voorzien in de, in oorlogstijd benoedigde, voorraad steenkolen binnen de Stelling van Amsterdam. Het verdient aanbeveling slechts te rekenen op 80% van dezen voorraad. Eerst als de Stelling in staat van beleg is, bij gevaar voor spoedige insluiting, mag de Stellingcommandant er beslag op leggen.
- 34.8 1 Juli 1902 werd de Mij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen verplicht op de eerste daartoe van de M.v.O. of van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie namens de M.v.O. ontvangen order kosteloos aan te voeren van de Stations Zwolle, Zutphen, Arnhem, Nijmegen, Boxtel, Tilburg, Breda en Roosendaal naar het lage terrein van den spoordriehoek liggende beoosten de locomotief-loods van Station Amsterdam W.P.
- 34.9 Geperste turf
In Juni 1891 werd een onderzoek ingesteld naar de wijze van turfbewerking in de fabriek der firma Rahder te Nieuwerboord bij Hoogeveen, dat leidde tot eene proef in 1892 om na te gaan, of het veenslik der lage venen geschikt was voor de machinale turfbereiding.
De proef leverde bevredigende resultaten op.
- 34.10 In 1893 werd van den heer C. Schlickeijzen te Berlijn eene turfpersmachine gekocht en in den Akerpolder nabij (Halfweg) officieel beproefd.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 34.11 In 1894 werden proeven genomen met eene gecombineerde turfpers en veentrekmachine. Het hierover ingediende verslag sprak de conclusie uit dat het fabriceren van persturf met goed gevolg zal kunnen geschieden gedurende de maande Maart tot September en dat voor het drogen der turf een tijdvak van 5 weken moet gesteld worden.
In hetzelfde jaar werden door de firma van Breemen met eene handpers proeven genomen met het persen van het z. g.n. maagdelijk veenslik, vóór het in de turfpersen komt, waarbij bleek, dat aldus 25% water wordt uitgedrongen.
In 1895 werden deze proeven langs hydraulischen weg op grooter schaal voortgezet (waarbij de turf in 4 weken voldoende droog was voor 't gebruik als brandstof) en in 1896 in den Rietwijkerpolder beëindigd.
De eindconclusie luidde dat de bewerking geen voordeel opleverde.
- 34.12 In 1900 werd met den heer van Breemen eene overeenkomst aangegaan, waarbij deze zich verbond tot beschikbaarstelling, op eerste aanvraag van het D.v.O. van 6 van zijn nieuwste en beste zijner veentrekmachines (1) en van het bedienend personeel, alsmede om de leiding van de werkzaamheden tot het vervaardigen van persturf te zijner tijd op zich te nemen, terwijl het Rijk zich verbond om den Heer van Breemen in vredestijd de levering op te dragen van geperste turf en wel gedurende de eerste drie jaren van vijf miljoen stuks per jaar en daarna jaarlijks van twee miljoen stuks. Van de in 1900 te leveren turven werden slechts vier miljoen stuks verschaft in dat jaar.
In 1901 werden 4 turfpersen c.a. aangeschaft en opgelegd in de loods van het fort aan de Winkel, terwijl er in hetzelfde jaar één van beproefd werd in den Bullewijkerpolder, de kosten waarvan bestreden werden uit de turven, die slechts ten getale van 4,8 miljoen werden aangemaakt.
Op eigen risico legde de heer van Breemen echter bovendien 1,2 miljoen stuks op.
De in 1900 en 1901 opgelegde turven werden betaald ten laste van de begrooting voor het dienstjaar 1900.
In 1901 werden behalve de in de vorige alinea genoemde turven nog 165.000 stuks geleverd, tot het (opmaken)eener som, die was uitgetrokken tot het doen eener proef: "monteren enz. van eene veentrekmachine op een der aangekochte turfpersen", welke in 1901 niet kon plaats hebben en tot 1902 werd uitgesteld.
- 34.13 Bergloodsen voor geperste turf.
Nadat terzake verschillende projecten waren ingediend, zag de M.v.O. gelet op de groote kosten, voorloopig af van het bouwen van bergloodsen op het terrein aan de Hembrug en verlangde instede daarvan bergplaatsen, waarbij de turf in de open lucht werd bewaard, afgedekt tegen inwatering en afgesloten tegen diefstal. Wijl nadere berekeningen uitwezen dat eene dergelijke handelwijze geene aanbeveling verdiende, kwam de M.v.O. op zijn verlangen terug en werden achtereenvolgens 3 loodsen gebouwd t.w.
Bestek 205 één in 1900
i.d. 214 één in 1901
i.d. 248 één in 1902
elk bestemd tot berging van vijf miljoen stuks
- 34.14 De eerste loods werd aanvankelijk in verantwoording gegeven van den C. der St. van A'dam, op diens verzoek echter overgegeven aan den Intendant in de St. van A'dam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 34.15 Stookproeven met geperste turf
Uit stookproeven, genomen door particulieren, en door het Rijk in de jaren 1891, 1892, 1894, 1895 en 1896 bleek, dat de geperste turf als goede brandstof zal kunnen dienen in alle fabrieken en in vele inrichtingen, die in oorlogstijd moeten produceren en die haar arbeidsvermogen in stoom moeten vinden, dus ook in de machines tot keering van waterbezwaar. Desnoods kan er ook gas voor verlichting uit worden gestookt.
Zij voldoet in stilstaande machines beter dan in mobiele, is voor vloerovens echter weinig geschikt.
Overigens vereischt het stoken eenige meerdere zorg dan dat van steenkolen en grootere roosterwijdte.
In 1901 werd eene proef met 10.000 turven genomen in de Projectielenfabriek aan de Hembrug, terwijl vanaf 1903 jaarlijks 2 miljoen stuks van den voorraad aan de Hembrug voorloopig aldaar worden verstoekt.
- 34.16 Bijwonen van proeven met geperste turf.
Den Heer Ir. Meijer en twee anderen gemachtigden van den Roversbroekpolder werd vergunning verleend zich geheel op de hoogte te stellen van de proeven.
De proeven in 1894 werden bijgewoond door de HH. H. Pyttersen, Lid van de 2de Kamer der S.G. en G. Brouwer, vervener te 's Hage.
- 34.17 Turfbriketten.
Het vervaardigen binnen de St. van A'dam van turfbriketten op de wijze, als geschiedt in eene fabriek te Langenberg (Pommeren) werd ondoelmatig geacht.
zie blz. 43 2e alinea
- 34.18 Turfstrooisel
Het in 1889 in overweging gegeven denkbeeld, om binnen de verdedigingsliniën eene of meer turfstrooiselfabrieken op te richten of te doen oprichten tot het steeds in voorraad hebben eener groote hoeveelheid turf, werd niet practisch geacht.
- 34.19 Niet gedroogde persturf met steenkolen als brandstof
Turf, welke nog eene aanmerkelijke hoeveelheid vochtdeelen bevat, kan benut worden, om gelijktijdig met steenkool onder stoomketels gestookt te worden.
- 34.20 Mengsel van steenkool en turf
Een mengsel van steenkool en turf in de verhouding 2 : 1 schijnt onder stoomketels goed te voldoen.
- 34.21 Brandstof van Montag te Berlijn
Op deze brandstof bestaande uit 93% gewone aarde en 6 tot 8% chemische bestanddeelen werd in 1899 de aandacht gevestigd; men vond echter geene aanleiding tot nader onderzoek.
- 34.22 Steenkoolbriketten.
Tegen het opleggen eener groote hoeveelheid dezer brandstof had de M.v.O. overwegend bezwaar; het oprichten eener brikettenfabriek stuitte af op de kosten.
- 34.23 Turfbrikettenfabriek.
Met het denkbeeld, om eene turfbrikettenfabriek te stichten, houdt zich onledig, de Staatscommissie tot het voorlichten van de Regeering nopens het brandstoffenvraagstuk in zijn geheelen omvang.
- 34.24 Beperking van het brandstoffenverbruik bij eene insluiting der St. van A'dam.
Bij eene insluiting moet het verbruik tot absoluut noodzakelijke doeleinden worden beperkt. Als zoodanig werden door den Ct. der St. van A'dam in 1890 beschouwd:
- 34.25 1°. het gaande houden van de diensten staande onder het beheer der gemeente A'dam, volgens opgave van den Directeur der Openbare werken aldaar.
- 34.26 2°. het vermalen van graan tot meel.
het rijstpellen.
het cacao pellen en vermalen
het bierbrouwen
het rafineeren van ruw zout.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 34.27 3°. de verlichting, nadat de petrolie is opgebruikt.
- 34.28 4°. het vervaardigen van oorlogsmaterieel, projectielen enz.
- 34.29 5°. het vervoer per spoor of stoomtram van militairen, werkers en materieel binnen de Stelling.
- 34.30 6°. het gebruik van stoomboten, ook tot sleepdienst voor militair gebruik.
- 34.31 7° het keeren van 't waterbezwaar der polders binnen de inundatiën.
- 34.32 Wind als reserve-beweeegkracht
Zooveel mogelijk moet de wind als reserve-beweeegkracht worden aangewend.
- 34.33 Vleugeluitbreiding naar zee.
In 1890 achtte de toenmalige St.Ct. vleugeluitbreiding naar zee de eenige practisch-uitvoerbare oplossing van het steenkolenvraagstuk.
- 34.34 Steenkolenmijnen in Limburg.
De vraag, of de exploitatie van staatswege dienstbaar kan worden gemaakt aan het geregeld in voorraad houden eener eenigszins belangrijke hoeveelheid steenkolen binnen de St. van A'dam, werd door de Commissie voor de mijnen op praktische gronden ontkennend beantwoord.
Evenwel werd de mogelijkheid geconstateerd van de staatsontginning partij te trekken, om in tijden van dreigend gevaar tot het spoedig verzamelen van belangrijke hoeveelheden steenkool binnen de St. van A'dam mede te werken.
Deze aangelegenheid wordt verschoven tot na het rapport der Staatscommissie ter zake.
- 34.35 Opberging van steenkolen op het fort Pampus.
In 1900 werd door den aangewezen Ct. van het fort Pampus een voorstel gedaan om tot vergroting der steenkolenbergruimte, het materieel, bestemd om in oorlogstijd een kanon uit een der koepels binnendoor te verwisselen door een ander, van het fort te doen verwijderen, hetgeen den Ct. van het korps Pantserfort-Artillerie echter niet noodig voorkwam.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 35. Uitleggers.

- 35.1 Personeel.
In 1892 is bepaald:
1° dat de zaak der uitleggers een afzonderlijk onderdeel moet uitmaken van het archief van den Commandant in het 2de Artillerie-Commandement, welk onderdeel bij mobilisatie moet worden beschikbaar gesteld voor het archief van den Stelling-Commandant.
2° dat de Commandant der dépôtcompagnie van het 2de Regiment vesting-artillerie al dadelijk wordt belast met het bijhouden van het archief.
3° dat een luitenant, die zich terstond op de hoogte moet brengen van den hem toegedachte werkring en die bij mobilisatie deel blijft uitmaken van de bezetting van de Stelling, moet worden aangewezen, om bij mobilisatie den Dépôtcommandant ter zijde te staan.
- 35.2 Proeven.
In 1896 is eene proef genomen met een snelvuurkanon van 5,7 cM op uitlegger.
In 1897 is eene proef genomen met een snelvuurkanon van 6 cM op stoomboot en op uitlegger.
Van eene proef met een uitlegger, voorzien van een petroleum- of benzinemotor is afgezien.
- 35.3 Oefeningen
In 1898 en 1901 zijn door personeel van het 2e Regiment Vesting-Artillerie oefeningen gehouden met respectievelijk bewapende uitleggers en bewapende uitleggers en een drijvende stoel tot mitrailleurs M/90.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 36. Troepenloodsen.

36.1 Vakreserves.

Ten einde te voorzien in de eerste behoefte aan troepenloodsen tot het onderbrengen van vakreserves in die gedeelten der Stelling, alwaar voor dit doel geen huizingen, schuren of dergelijken worden aangetroffen, zijn in 1902 door de firma Dijkerman en Buijzert te Breda geleverd twee enkelwandige, verplaatsbare troepenloodsen en opgesteld achter het fort bij Penningsveer en bezuiden Spaarndam, terwijl alsnog 4 dergelijke loodsen, maar dubbelwandig zullen worden geleverd en opgesteld achter het fort bij Veldhuis. 2 loodsen bevatten tesamen ruimte voor 1/2 compagnie infanterie op oorlogssterkte.

36.2 Piketten en reserves.

Op de terreinen van eenige forten zijn of waren troepenloodsen opgesteld, bestemd ter gedeeltelijke huisvesting van piketten en reserves. Van deze loodsen zijn overgebracht in 1899

eene bij Uithoorn, }

eene bij Aalsmeer, }

eene bij het middenwerk van Spaarndam, } naar het
Infanterieschietkamp "de Harskamp",

eene bij Jisperweg }

eene bij 't fort aan de Drecht naar de Artillerieinrichting aan
de Hembrug,

Nog aanwezig zijn:

eene bij 't fort beN. Purmerend,

eene bij 't fort aan den Middenweg,

eene bij de positie van Spaarndam. (1)

*(1) 't Fort beN Spaarndam / Gehaald in de brief van Ct 2de
Genie Commandt aan Insp Genie van 7 Januari 1904 Art 77*

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 37. Optische seingemeenschap.

- 37.1 Seintoestel Vreede.
In 1892 is het seintoestel Vreede voor de Landmacht ingevoerd.
- 37.2 Seinen met vaartuigen.
In 1894 is het materieel vastgesteld ten behoeve van de optische seincorrespondentie volgens het stelsel Vreede van de positie bij Muiderberg, de Westbatterij te Muiden, het fort aan het Pampus, het fort bij Edam met op de Zuiderzee aanwezige vaartuigen.
In 1900 is wijziging gebracht in de uitrusting van de sluisposten en bepaald, dat het fort bij Edam, het fort aan het Pampus en het fort bij IJmuiden eene volledige, en de vesting Muiden en de positie bij Muiderberg eene gedeeltelijke uitrusting aan Marineseinmiddelen zullen verkrijgen.
In 1900 is bepaald, dat al het materieel, bestemd tot het wisselen van seinen met de Marine als geniematerieel moet worden aangemerkt.
In 1901 is bepaald, dat om den kosten wil de vierlantaarn electrisch Conzseintoestel niet wordt ingevoerd.
(De Stellingcommandant had in 1900 wenschelijk geacht het fort bij IJmuiden en het fort bij Edam van zulk toestel te voorzien, wanneer zij aan de te stellen eischen voldeden.)
- 37.3 Seintlantaarn Rappard.
Naar aanleiding van de uitkomsten van proeven is in 1901 bepaald, dat de seintlantaarn Rappard niet zou worden ingevoerd maar getracht haar te vervangen door andere toestellen, waarmede dezelfde seinen kunnen worden gegeven.
- 37.4 Tele-microfoontoestellen.
In 1901 zijn vergelijkende proeven genomen op het fort aan den St.Aagtendijk met verschillende soorten van luidklinkende tele-microfoontoestellen, ter verbinding van de wacht met de hefkoepels en keelkazematten; de keuze viel uit ten gunste van de toestellen uit de Union Electricitäts Gesellschaft te Berlijn.
- 37.5 Seinregisters e.a.
In 1884 zijn den Stellingcommandant verstrekt exemplaren van het "Optisch Seinregister voor de Land- en Zeemacht, in 1897 vervangen door 100 exemplaren, doorlopend genummerd van 261 tot en met 360 van het Seinregister voor de Landmacht en 100 van het Aanhangel op het Seinboek voor de Koninklijke Nederlandsche Zeemacht, welk aanhangel in 1901 buiten werking is gesteld.
Het seinregister voor de Landmacht (1) is in 1901, in verband met de invoering van een nieuw seinstelsel bij de Marine, gewijzigd, in 1903 voorzien van eene opgave van aanvullingen, wijzigingen en verbeteringen, waarop in 1903 een verbeterblad verscheen.
- 37.6 In 1897 zijn den stellingcommandant verstrekt 5 exemplaren van het Seinboek voor de Koninklijke Nederlandsche Zeemacht met aanvullingen (2 voor het fort aan het Pampus, 2 voor het fort bij IJmuiden en 1 voor het Stellingarchief). Dit Seinboek is in 1901 door een nieuw vervangen, bestaande uit een Seinregister (gewijzigd in 1901 en 1903), eene Instructie en een Aanhangel. Van laatstgemeld seinboek zijn den Stellingcommandant 6 exemplaren verstrekt. (één voor het Stellingarchief, 1 voor het fort bij Edam, 1 voor de vesting Muiden, 1 voor de positie bij Muiderberg, 1 voor het fort aan het Pampus, 1 voor het fort bij IJmuiden).
In 1902 zijn den Stellingcommandant verstrekt 6 exemplaren van een nieuw voorschrift voor geheime verkenningseinen ten einde o.a. vanuit versterkingen en seinposten, welke van marineseinmiddelen zijn voorzien de Nederlandsche oorlogsvaartuigen op afdoende wijze te kunnen herkennen. In 1903 is hierop een aanvullingsblad toegezonden.

(1) als mede de daarbij behoorende Handleiding voor de oefeningen in het optisch seinen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 38. Postduivendienst.

38.1 Rijkspostduivenstations.

- 38.1.1 Rijkspostduivenstations zijn opgericht in 1889 op het fort bij IJmuiden in 1895 te Amsterdam op de terreinen van het Koninklijk Zoologisch Genootschap, Natura Artis Magistra.

38.2 Aantal duiven en bestemming.

- 38.2.1 a. Station Amsterdam.
Het aantal geoefende duiven is in 1896 voorloopig vastgesteld op 440. Hiervan zijn 80 bestemd voor het vliegen van uit zee en is aan 30 het fort bij IJmuiden als oorlogsstation aangewezen, terwijl de overige bestemd zijn voor plaatsen buiten de Stelling.
- 38.2.2 b. Station IJmuiden.
Het aantal geoefende duiven is in 1896 voorloopig vastgesteld op 80. Hiervan zijn 40 bestemd voor het vliegen van uit zee en is voor de overige Amsterdam als oorlogsstation aangewezen.

38.3 Personeel.

- 38.3.1 In 1894 is, ter beperking van de correspondentie door den M. v.O. bepaald dat een aantal aangelegenheden betreffende den postduivendienst, welke tot dusverre bij het D.v.O. waren behandeld, voortaan door den Chef van den Generale Staf in hoogste instantie konden worden geregeld.
De plaatselijke commandant van Amsterdam is met de regeling van den Rijkspostduivendienst in deze plaats belast. Aan het hoofd van het Rijkspostduivenstation te Amsterdam staat een Directeur, aan dat te fort bij IJmuiden een opzichter, die met betrekking tot alles, wat den Rijkspostduivendienst betreft onder de bevelen van gemelden Directeur staat.
Aan elk duivenstation zijn minstens twee personen verbonden, één als opzichter, de tweede (overigen) als oppasser (oppassers).

38.4 Instructiën.

- 38.4.1 Vastgesteld werden:
- 38.4.2 1° in 1889 eene "Algemeene Instructie voor den dienst op de Rijkspostduivenstations,
~~gewijzigd in 1894~~
door eene nieuwe vervangen in 1893,
die werd gewijzigd in 1895
en in 1899
en door eene nieuwe vervangen in 1902.
- 38.4.3 2° in 1889 eene "Bijzondere Instructie voor het Rijkspostduivenstation te fort bij IJmuiden,
gewijzigd in 1891,
herzien in 1894,
gewijzigd in 1895,
en door eene nieuwe vervangen in 1896.
- 38.4.4 3° in 1894 eene "Bijzondere Instructie voor het Rijkspostduivenstation te Amsterdam,
gewijzigd in 1895
en vervangen door eene "Bijzondere Instructie voor den Directeur van het Rijkspostduivenstation te Amsterdam in 1896
- 38.4.5 4° in 1896 eene Instructie voor den Plaatselijken Commandant te Amsterdam, met betrekking tot den Rijkspostduivendienst, door eene nieuwe vervangen in 1896, die in 1898 tweemaal is gewijzigd.
- 38.4.6 5° in 1892 eene Instructie voor den postduivendienst aan boord van schepen.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 39. Geneeskundige dienst.

- 39.1 Voorbereiding.
In 1889 deed de Minister van Oorlog als zijn bedoeling kennen, dat de voorbereiding der regeling van den G.D. in tijd van oorlog in de Stelling van Amsterdam in handen behoorde te blijven van den Inspecteur van den G.D. der Landmacht en diens daartoe aangewezen organen, terwijl bij de bedoelde voorbereiding met den Stellingcommandant in overleg zou worden getreden.
In afwijking daarvan is in 1891 bepaald, dat als grondslag voor de voorstellen, welke met betrekking tot de regeling van den G.D. in tijd van oorlog in de Stelling van Amsterdam door den Inspecteur van den G.D. der Landmacht ingevolge Art. 14 zijner Instructie, aan de goedkeuring van den Minister van Oorlog moeten worden onderworpen, door den Dirigeerend Officier van Gezondheid der 1ste klasse in het 1ste District voor den Militaire G.D. onder leiding van den Stellingcommandant, voorstellen zullen worden opgemaakt.
- 39.2 Memorie.
In 1899 is goedgekeurd de "Memorie omtrent de geneeskundige verpleging van zieken en gewonden in de Stelling van Amsterdam."
- 39.3 Instructiën.
In 1899 zijn goedgekeurd 5 "Instructiën voor geneeskundig personeel" der forten aan het Pampus bij IJmuiden, bij Abcoude, en de vestingen Weesp en Muiden.
- 39.4 Materieel.
In 1897 is bepaald, dat voor de Liniën en Stellingen geene Ziekenwagens meer worden aangemaakt en die voertuigen zullen worden vervangen door raderbaren de Mooij.
In 1899 is met den aanmaak der raderbaren begonnen en deze over 4 jaren verdeeld. In verband hiermede bleven de ziekenwagens voorloopig in de uitrusting der Liniën en Stellingen gevoerd.
Van de 92 voor de Stelling van Amsterdam noodig geachte raderbaren zijn er gaandeweg 34 over de forten verdeeld (1 per fort), elk vergezeld van één verbandpakje, terwijl de inontvangstneming, oplegging en het onderhoud zijn opgedragen aan den Lt in het 2e Artilleriecommandement.
(1)
- (1) De overige zijn opgelegd in het militair hospitaal te Amsterdam.
- 39.5 Bedoeld materieel is geborgen:
1° voor de afgewerkte forten daarbinnen.
2° voor de forten aan den Nekkerweg, bij Krommeniedijk, aan de Zaan en aan de Kwakel in de loodsen bij de forten respectievelijk benoorden Purmerend, bij Veldhuis, bij Veldhuis en Kudelstaart.
3° voor de overige forten in de bijbehorende Artillerieloodsen.
- 39.6 De verbandpakjes ten behoeve van de Compagnieën Artillerieschutterij, welke in tijd van oorlog deel zullen uitmaken van de bezetting van de Stelling van Amsterdam zijn in 1902 aangeschaft en opgelegd in het ambulancemagazijn te Amsterdam.
- 39.7 Bij het in staat van verdediging brengen der Nieuwe Hollandsche Waterlinie zal worden opgericht ten dienste van de geneeskundige verpleging in de groep Nieuwersluis ééne hoofdverbandplaats in de hoeve "Vrederust" aan de Oude Vecht tegenover den weg naar Nederhorst den Berg en ééne hoofdverbandplaats in de aan het Gein gelegen hoeve Hoogerlust, terwijl de boerenhofsteden Hoogerlust en Vechtgenoegen aan de Vecht ± 1 K.M. ten Zuiden van Muiden zijn aangewezen voor de inrichting van een tijdelijk hospitaal voor de groep Naarden.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 40. Marine.

- 40.1 Medewerking. *(1) naar aanleiding van gecombineerde manoeuvres, waaraan werd deelgenomen door 4 z.g. defensiesloepen.*
Eerst is de Geep en daarna zijn alle overige stoomkanonneerbooten klein model smaller gemaakt, waardoor zij in staat zijn op te treden in de binnenwateren. In 1896 drukte de Directie der Marine te Amsterdam (1) als haar gevoelen uit:
1° dat marinesloepen van geen noemenswaard nut zijn bij de verdediging van den sector Sloten
2° dat samenwerking tusschen Land- en Zeemacht in dit gedeelte der Stelling geheel ongewenscht is
De Chef van den Generale Staf daarentegen was van gevoelen, dat al moet de hoofdkracht der verdediging ook in den sector Sloten bij de Landmacht berusten, de Marine haar in deze taak zeer goed behulpzaam kan zijn en vooral des nachts hare taak veel kan verlichten.
- 40.2 Onderzoek.
In 1885 is door marinevaartuigen een detailonderzoek ingesteld naar de Zuiderzeekust en bodem, welk onderzoek in 1886 werd voortgezet.
In 1892 is door de marine eene speciale opname verricht, tot het nagaan van de mogelijkheid, om troepen, paarden, geschut, enz. te debarkeeren.
- 40.3 Memorandum.
In 1898 is door de Marine Directie te Amsterdam aangeboden een extract uit het "Algemeen Memorandum voor de Commandeerende Officieren der schepen, bestemd voor de verdediging der Zuiderzee, waarop in 1903 wijzigingen werden toegezonden.
In 1904 is door den Stellingcommandant ontvangen exemplaar Nr. 42 met bijlagen a, b en c en 7 aanvullingsbladen (in 1904 met één vermeerderd) van het "Algemeen memorandum ten dienste van de Commandeerende Officieren der schepen, welke bij mobilisatie voor oorlog aangewezen zijn voor de verdediging der Zuiderzee en hare toegangen."
- 40.4 Kaart.
In 1902 biedt de Marine Directie te Amsterdam aan een exemplaar van kaart Nr 16 blad V der militaire hydrographie.
- 40.5 Manoeuvreeboek.
In 1902 wordt de Stelling Commandant ten behoeve van zijn archief in het bezit gesteld van één exemplaar Nr. 221 van het "Manoeuvreeboek voor schepen en torpedobooten", terwijl het aantal beschikbare exemplaren niet toelaat er één af te staan ten behoeve van de archieven der aangewezen Commandanten van de forten bij IJmuiden en aan het Pampus.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 41. Drinkwatervoorziening.

- 41.1 Oplossing van het drinkwatervraagstuk.
Naar het oordeel van het D.v.O. in 1889 kon binnen de Stelling van Amsterdam in den bodem de oplossing van het drinkwatervraagstuk niet gevonden worden.
- 41.2 Zaanlandsche Waterleiding.
In 1887 is afgezien van het voorbereiden van een aansluiting der Zaanlandsche Waterleiding aan die te Amsterdam.
- 41.3 Commissiën.
In 1889 is benoemd eene Commissie ten einde na te gaan, in hoeverre in de behoefte aan drinkwater in de Stelling van Amsterdam voor oorlogstijd, wanneer de Stelling geheel kan worden ingesloten, zal kunnen worden voorzien, door, nadat de polder- en boezemwateren gezuiverd zullen zijn, door eene voortdurende strooming de boezemwateren zoodanig te verbeteren, dat ten allen tijde over bruikbaar drinkwater zou kunnen worden beschikt.
Deze Commissie kwam tot de volgende conclusiën.
- 41.4 1. Polders zijn in gewone omstandigheden in tijd van vrede op voldoende wijze niet te zuiveren.
- 41.5 2. De oplossing van het vraagstuk is niet te vinden door het zooveel mogelijk zoet maken der boezems door stelselmatige strooming en het ook op den duur zoet houden door gelijktijdige beperking van het inlaten van zeewater.
- 41.6 3. Het is niet mogelijk Rijnlands boezem in geval van dreigend oorlogsgevaar tijdelijk zoet te maken en een kleinen diepen polder (bv. den Lutkemeerpolder) met dat verbeterd boezemwater bij het uitbreken van oorlog te vullen en aldus een reservoir te vormen, om daaruit het water, desnoods gefiltreerd naar Amsterdam te voeren.
In 1895 is benoemd eene Commissie van deskundigen tot het uitbrengen van advies omtrent de vraag, op welke wijze, binnen de Stelling van Amsterdam, in tijd van oorlog, voldoende zal kunnen worden voorzien in de behoefte aan drinkwater.
- 41.7 Drinkwateronderzoek.
In 1888 is door den Geneeskundigen dienst een onderzoek ingesteld naar het Vechtwater te Amsterdam.
In 1894 is het drinkwater en dat voor de spijsbereiding op het fort aan het Pampus onderzocht.
In 1894 is het drinkwater in het fort bij Abcoude onderzocht en zijn naar aanleiding daarvan de beide regenbakken van den bomvrije kazerne, elk van een nieuwen toegangskoker voorzien, terwijl zij afwisselend jaarlijks worden gereinigd. In 1901 is een nieuw onderzoek ingesteld.
In 1903 is een chemisch en bacteriologisch onderzoek ingesteld naar het drinkwater op de forten benoorden en bezuiden Spaarndam, bij Penningsveer, bij de Liebrug, en de Liede, waaruit bleek, dat het geschikt was voor drinkwater en dat het in het algemeen ook bruikbaar voor waschwater en spijsbereiding, met dit voorbehoud, dat daarvoor op het fort benoorden Spaarndam bij voorkeur de bakken onder de lokalen 11,18 en 33 van het hoofdgebouw en op het fort bij Penningsveer uitsluitend de bak onder de lokalen 24/25 in aanmerking komen. (1)

(1) Het water van de regenbakken bij stadsgebouwen wordt niet onderzocht, dat van de stadswaterbakken jaarlijks aan het bureel voor scheikundige onderzoeking.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

41.8 Zuivering van water.

(1) in de Stelling van Amsterdam.

In 1890 zijn door de Marine op uitgebreide schaal proeven genomen, om het water van de regenbakken van 's Rijks Marinemagazijnen drinkbaar te maken door een filter "Cheavin", waarvan de uitkomsten zeer gunstig waren. In 1891 is door den Geneeskundige Dienst der Landmacht een proef op kleine schaal genomen betreffende het plaatsen van aal in water tot behoud van de zuiverheid hiervan, welke proef door het spoedig afsterven der dieren, is mislukt. In 1891 is overeenkomstig het advies van den Stellingcommandant besloten niet over te gaan tot overname van een distilleertoestel stelsel Normandy, in 1876 vanwege den Rijkswaterstaat te Vlissingen opgesteld. In 1894 is door den Geneeskundigen Dienst de toepassing der methode van Traube om water door toevoeging van chloorkalk voor drinkwater geschikt te maken, ten sterkste ontraden en als middel om water van twijfelachtige kwaliteit geschikt te maken voor drinkwater aanbevolen er thee van te zetten. In 1894 spreekt de Kolonel-Intendant (1) als zijn meening uit, dat men door toepassing van het systeem Sanderson - zuiveren van water door ijzer - op het vechtwater niet nader zal komen tot de oplossing van de drinkwaterquaestie, ingeval van insluiting der Stelling.

41.9 Zoetwatervijvers.

In 1890 vraagt de M.v.O.
1° een voorstel met globale raming van kosten omtrent de inrichting in verband met de wijze van gebruik van een stelsel van zoetwatervijvers ter voorziening in drinkwater in aansluiting met een stelsel tot zuivering van boezemwater voor huiselijk gebruik en andere te vervullen doeleinden.
2° in hoeverre het nemen eener proef ook in deze bv. door den aanleg en het in gebruik nemen van een enkelen vijver, met wat daartoe zal behooren, wenschelijk zou kunnen zijn.

- 41.10 Het Bestuur der Zaanlandsche Waterleiding bleek in 1890 niet bij machte tot het beschikbaar stellen van een open bassin, om eene proef te nemen, ten einde te beoordeelen, hoe langen tijd gefiltreerd duinwater in bedoelde bassins bruikbaar kan blijven. In 1890 wordt machtiging verleend tot het doen opmaken van bescheiden enz. noodig voor de voorbereiding van den aanleg van zoetwatervijvers, welke gevuld zullen moeten worden uit de waterleiding van de Zaanstreek. In 1890 is eene proef genomen in een gedeelte der bezinkingsbassins van de waterleiding der gemeente 's Gravenhage, als bedoeld in W1 195/1890. Deze proef leidde tot de conclusie, dat althans het water aan de oppervlakte als ondrinkbaar moest worden beschouwd.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 41.11 Nortonpijpwelboringen.
In 1887 worden met de firma Mijnsen en Cie. onderhandelingen gevoerd tot het verrichten eener putboring. Als meest geschikte plaats voor eene eerste proefboring wordt geoordeeld de Post bewesten Sloten. Het resultaat is, dat geene goede of voldoende bruikbare drinkwaterwel wordt aangetroffen.
In 1889 wordt een nader voorstel met opgave van kosten gevraagd omtrent de boringen, die het wenschelijk kan zijn tot hoogstens 100 M ÷ A.P. voort te zetten.
In 1889 worden op verschillende punten door P. Visser, pijpwelslaander te Purmerend, Nortonpijpwelboringen verricht.
In 1890 wordt bij Ministerieele Aanschrijving een ontwerp-contract verzocht betreffende het verrichten van 3 boringen door den ingenieur G. Scheidt te Maastricht.
1° bij het fort aan het Nieuwe Meer
2° bij Post N° 13 bij Amstelveen.
3° bij Ouderkerk, welke Aanschrijving wordt ingetrokken, terwijl tot een nieuw ontwerp-contract machtiging verleend wordt wegens het voorshands door A. Pillo te Arnhem verrichten van slechts ééne boring, als vermeld ad 1°.
In 1890 wordt machtiging verleend tot het doen inrichten van eene blijvende welput bij het fort aan het Nieuwe Meer, indien het proefpompen bevredigende uitkomsten blijft geven.
In 1893 zijn Nortonpijpwelboringen verricht in de gemeente Abcoude, te Nigtevecht, Edam en Volendam.
In 1894 wordt door het D.v.O. aan de gemeente Spaarndam eene subsidie verleend tot het slaan eener Nortonwel. De boring is mislukt.
- 41.12 Regenbakken.
In 1889 bevonden zich regenbakken bij de navolgende militaire Rijksgebouwen:
kazerne Oranje-Nassau
Cavaleriekazerne
Magazijn van geneesmiddelen
Militair hospitaal
Arsenaal
Fort te Abcoude.
wachterswoningen aan de Schietbaan, aan de Sniep, in het fort aan de Bijlmermeer, aan de Kalfjeslaan en aan de 1800 Roeden, bovendien een zestiental in niet-militaire Rijksgebouwen binnen de Stelling.
- 41.13 In 1890 werden ontwerp-bestekken ingediend nopens het voorshands maken van
één regenbak bij de kazerne Oranje-Nassau met een inhoud van 160 M³
één bij het Magazijn van Geneesmiddelen 89 M³
één bij het Magazijn van Kleeding en Uitrusting 90 M³
één bij de Cavaleriekazerne 150 M³
één bij het Militair Hospitaal 150 M³
- 41.14 In 1890 is door den M.v.O. de medewerking ingeroepen van den Hoofden der betrokken Departementen van Algemeen Bestuur om ter uitbreiding van de gelegenheid tot berging van drinkwater in de Stelling ook bij de gebouwen, welke eventueel voor rekening van die Departementen binnen Amsterdam mochten worden gesticht, regenbakken te doen maken.
Die medewerking wordt door de verschillende hoofden toegezegd.
Een gevolg hiervan was o.a. het aanleggen van een nieuwen regenbak met een inhoud van 350 M³ in het Oost-Indisch Huis (Kloveniersburgwal) bij de verbouwing hiervan, dat onder de Oefenschool bij 't Rijks Museum regenbakken werden aangelegd met een inhoud van 375 M³ en onder de groote vestibule van het nieuwe gebouw voor de kantongerechten te Amsterdam en onder het nieuwe Archiefgebouw met een inhoud van 347 en 220 M³

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

- 41.15 Het Gemeentebestuur van Amsterdam verklaarde zich slechts bereid tot het maken van regenbakken bij of in Gemeentegebouwen, om daarvan gebruik te maken in oorlogstijd, wanneer de Regering de kosten daarvan voor Lands rekening wilde nemen, terwijl het geene termen vond aan de ingezetenen bij Gemeenteverordening de verplichting op te leggen bij het bouwen van huizen regenbakken van aan die huizen geëvenredigde minimum-grootte te metselen. In 1894 werd den Stellingcommandant een opgave verstrekt van den inhoud der regenbakken bij de gebouwen op de emplacementen voor de verdedigingswerken in de Stelling.
- 41.16 Ongeschikt drinkwater.
Als drinkwater was ongeschikt in 1889 het water der Trippenhuizen, en in 1890 dat uit de regenbakken op 's Rijks Marinewerf en dat der 2 regenbakken van het Arsenal in de Amstelstraat.
- 41.17 Grondwater uit duinzand.
In 1890 vestigt de Ingenieur Stang in de vergadering van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs de aandacht op een paar hoogst eenvoudige inrichtingen, om het grondwater uit het duinzand te trekken, die zouden zijn te bezigen bij een draineerstelsel, te gebruiken voor de watervoorziening van Amsterdam bij eene insluiting. De Stellingcommandant vond geen aanleiding daarover met hem in overleg te treden.
- 41.18 Droge zomer in 1893.
In 1893 is tot de Gemeentebesturen van een 36tal gemeenten de vraag gericht, op welke wijze in den drogen zomer van 1893 in de behoefte aan drinkwater voor de bevolking werd voorzien, welke vraag beantwoord werd.
- 41.19 Watervoorziening van Sloten.
In 1903 is in beginsel de medewerking toegezegd van het D. v.O. aan den Centralen Gezondheidsraad in zijn streven de watervoorziening van Sloten en aangrenzende Gemeenten te verbeteren, in afwachting van de ontvangst van meer uitgewerkte voorstellen terzake.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Hoofdstuk 42. Peilposten.

- 42.1 In 1898 zijn door den M.v.O. bevelen gegeven voor aanschaffing bij den fabrikant Magirus te Ulm van een toestel, beschreven in "Fahrbare Türme für militärische Zwecke" als "Ausführungsart. B" en wel voor 10 M. hoogte. Deze toestel (observatiepost) als ook de voor het gebruik daarbij gewijzigde belegeringsvoorwagen kwam in 1899 gereed en werd beproefd eerst te Amsterdam en daarna bij de oefeningen in de Stelling in dat jaar door compagniëen van het 2de Regiment Vesting-Artillerie te Amsterdam in garnizoen.
- 42.2 In 1898 werden materialen ter beschikking gesteld van den Stelling-commandant om bij oefeningen op het Westfront der Stelling proeven te doen nemen tot het maken van een observatiepost. Deze materialen waren afkomstig van eene militaire eerepoort ter gelegenheid van het verblijf in Amsterdam van de Koningin.
- 42.3 In 1899 bood de Stellingcommandant den M.v.O. aan een ontwerp van een uitneembare waarnemingspost, vervaardigd door den aan hem toegevoegden kapitein der genie G.W.C. Westenberg en stelde hij voor er een te doen aanmaken en dien te beproeven gedurende oefeningen op het Westfront.
- 42.4 In 1900 doet de Commandant der vestingartillerie den Stellingcommandant toekomen een opgave van punten, geschikt voor plaatsing van peilposten, en van uitkijken en waarnemingsposten, welke hem verstrekt werd door den Commandant in het 2de Artillerie-Commandement. De op de opgave aangeduide plaatsen, afgeleid uit de terreinverkenning, verricht door kapitein C.K. Carbin van het 2de Regiment Vesting-Artillerie.
- 42.5 In 1901 werd de z.g.n. Amerikaansche peilpost aan den Kagerweg afgebroken, naar Amsterdam vervoerd en overgegeven aan den Commandant in het 2de Artilleriecommandement, om te worden bestemd voor de oefeningen van de compagniëen vesting-artillerie te Amsterdam in garnizoen.
- 42.6 In 1902 droeg de Commandant der Vesting-Artillerie aan den Commandant van het 2de Regiment Vesting-Artillerie op na te gaan, hoeveel Amerikaansche torens voor peilposten nodig waren geacht.
- 42.7 In 1903 bepaalde de M.v.O. dat de plaatsen der peilposten zullen worden vastgesteld in overleg met den Stellingcommandant door den Commandant van het 2de Regiment Vestingartillerie onder leiding van den Commandant der Vesting-artillerie.
- 42.8 In 1904 werd een officier van het 2de Regiment Vesting-Artillerie ten Stellingbureele gedetacheerd ten dienste van de werkzaamheden aan de bepaling van de plaatsen voor waarnemingstorens en peilposten in de Stelling. In 1904 vereenigde de Commandant der Vesting-Artillerie zich met de plaatsing der peilposten.
- 42.9 In 1905 bepaalde de M.v.O. dat, als te zijner tijd de aanschaffing van waarnemingstorens voor de Stelling aan de orde kwam, met het aanschaffen van 7 torens in plaats van 12, zooals aanvankelijk in de bedoeling lag, kon worden volstaan.

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam

Bronvermelding

1

Primaire bronnen

De volgende bron is gemaakt door direct betrokkenen.

NA 3.09.23 inv.8

Geschiedenis van de Stelling van Amsterdam
Inventaris vermeldt: Algemeen jaarlijks verslag
betreffende de vestingwerken en een overzicht van
de verdedigbare aardwerken en permanente forten
1896

NL-HaNA, Stelling Amsterdam, 3.09.23, inv.nr. 8

Dankbetuiging

10

Veel dank verschuldigd aan de onderstaande
personen voor hun inzet en kennis.

Otto Bodemeijer

Jan Brilleman

Wil Fries

Jan Meester

Aad Möntemann †2021

René Ros

Nicky Schuurman

Lex Tempelman †2023

Jan Vos

Mirjam de Wijk